NOS BIBLIOTECA TA DI ORO

Openbare Leeszaal en Boekerij

1949

1999

Biblioteca Publico Aruba

Biblioteca Nacional Aruba

Wim Rutgers

Nos biblioteca ta di oro

Nos biblioteca ta di oro

Vijftig jaar bibliotheek op Aruba: Van uitleendepot naar informatiecentrum

Wim Rutgers

Een uitgave ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Bibliotheek op Aruba, 1949 - 1999

Oranjestad: Biblioteca Nacional Aruba, 2002

Tekst: Wim Rutgers op verzoek van de Biblioteca Nacional Aruba
Selectie foto's: Arubiana, Biblioteca Nacional Aruba

Illustraties: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA
Druk: Interprint
ISBN: 99904 -89-01-7

Opgedragen aan alle medewerkers van
de Biblioteca Nacional Aruba

Mi biblioteca

Ata mi biblioteca precioso
Cu ta un joya pa mi lugar;
Aki mi ta lesa cu hopi goso
y na cas mi ta sigui te madruga

Buki sabi, yen di inteligencia
Ta engrandece mi educacion
Tin storia, idioma y buki ciencia
cu semper ta atrae mi atencion.

Ito Tromp
25 augustus 1987

Gebruikte afkortingen:

A	Amigoe
AC	Arubaanse Courant
AD	Aruba-Today
AN	Amigoe-Ñapa
ANV	Algemeen Nederlands Verbond
BN	Beurs- en Nieuwsberichten
BNA	Biblioteca Nacional Aruba
CC	Curaçaosche Courant
DM	De Morgenster
ED	El Despertador
ENA	Encyclopedie van de Nederlandse Antillen
LP	La Prensa

INHOUD

Voorwoord *

Vijftig jaar bibliotheek op Aruba is een halve eeuw culturele gescbiedenis van Aruba, waaraan verschillende generaties bibliothecarissen en bibliotheek-medewerkers hun krachten hebben gegeven. Van een Openbare Leeszaal en Boekerij is de bibliotheek, nog net voor de eeuwwisseling, uitgegroeid tot een geautomatiseerde Biblioteca Nacional Aruba, die zich onvermoeid blijft inzetten om de leescultuur op ons eiland te bevorderen.

Vandaag de dag brengen kinderen van vroeger hun kleinkinderen van nu naar de bibliotheek om de geheimen van het boek te ontdekken en via de informatiesnelweg van verre oorden antwoorden te vinden, een onafgebroken cyclus waarin de Bibliotheek groeit en laat groeien.

De komende vijftig jaar zal de BNA een licbtpunt moeten blijven, een baken in woelige tijden voor een samenleving die geinformeerd wil blijven en een jeugd die zich opmaakt voor de toekomst. Als trefcentrum voor kennis, cultuur en vertier zal de Bibliotheek op dit klein eiland de centrale scbakel zijn voor een geinformeerde samenleving.

Vijftig jaar geschreven in goud. Dat alles moest in kaart worden gebracht, niet als geschiedenisboek, maar als de culturele beleving van diverse generaties. Wie anders kon dat doen dan een vriend van altijd van de bibliotheek, Wim Rutgers. Wim, bedankt.

Irais Sankatsing-Nava
Susan de Lange
Augustus 1999

* In 1998 hebben Irais Sankatsing-Nava en Susan de Lange, de initiatiefnemers van dit gedenkboek ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Bibliotheek op Aruba, dr. Wim Rutgers bereid gevonden de geschiedenis van het bibliotheekwerk van Aruba te beschrijven. "Nos biblioteca ta di oro" zou in 1999 gepubliceerd worden, maar door technische omstandigheden is dit project in 2002 gerealiseerd.

Inleiding

"Lezen betekent aan 'n natuurlijke behoefte en drang voldoen, hetzij tot scherping van de geest, hetzij tot ontspanning daarvan." (Joban Hartog in *Cultura*, december 1954)

De Arubaanse vrouw Mosa Lampe is de eerste bewoner van Aruba van wie bekend is dat ze niet alleen lás - iets wat aan het begin van de negentiende eeuw toen ze leefde minder gewoon was dan het nu lijkt - maar ook Nederduitsche (= Nederlandse) verzen schrééf. Zo vervaardigde ze in *De Curaçaosche Courant* van 28 augustus 1824 een welkomstlied voor de Nederlandse gouverneur, de eerste die zicb verwaardigde van Curaçao naar Aruba te reizen toen er in Rooi Fluit aanzienlijke boeveelheden goud gevonden waren. Het gedicht stelde niet veel voor en het eerste couplet van de drie luidde aldus:

"Eerwaardig Heer en Hoofd!
Aruba's Opperhoofd
Hier in ons kring.
Ach dat uw liefde en deugd
Steeds zij den troost en vreugd
Die ons omring.
Wij smeken het Albestuur
Voor U heil dat eeuwig duur
Dat nimmer ons liefde-vuur
Voor Cantz'laar doof."

Maar tegelijkertijd weten we dat er op Aruba in die tijd door de toen nog geringe bevolking in het algemeen heel weinig gelezen werd, dat men in de bete middaguren liever wat luierde in een hangmat dan dat men voor ontspanning zou gaan lezen, dat er zelfs het waanidee beerste dat lezen mentaal ongezond was. Dominee G.B. Bosch die het eiland Aruba vanaf Curaçao zeven keer bezocht, maakte de observatie:

"De tyd wordt er, op eene enkele uitzondering na, niet met lezen doorgebragt, ook omdat men een spreuk uit de oudheid, verkeerdelijk uitgelegt, en van de voorouders gehoord heeft: 'Dat men van lezen gek kan worden'." (Bosch 1829-1843: 222)

Dat lezen als vrijetijdsbesteding nog geen grote plaats innam, was trouwens in de rest van de wereld in die tijd evenzeer het geval. De elite zal ongetwijfeld *De Curaçaosche Courant* gelezen hebben, die ook hier wekelijks arriveerde en waarin van tijd tot tijd berichten over het eiland voorkwamen. Wie in die tijd

boeken wilde lezen, diende deze zelf te kopen, want bibliotheken waren er in die dagen nog niet. Dominee Bosch leende zijn uit Europa meegebrachte boeken uit aan vrienden. Pas vanaf het midden van de negentiende eeuw ontstonden er enkele commerciële uitleendiensten op Curaçao; van Aruba zijn er jammer genoeg geen bekend.
Het is bekend dat pastoor Hendrik J. de Vries op Santa Cruz een aanzienlijke particuliere bibliotheek bezat. Hij stierf in 1891 en liet testamentair vastleggen dat zijn boeken voor zijn collega's achterbleven, onder de voorwaarde echter dat wie een boek meenam uit de bibliotheek een Heilige Mis moest lezen voor de zielenrust van de pastoor, aldus pater Brada in diens *Kerkgeschiedenis van Aruba* (1946). Die missen kreeg de handige pastoor op deze wijze dus voor een koopje... Het is een grappige coïncidentie dat juist in de oude pastorie van Santa Cruz in 1965 een dependance van de openbare bibliotheek gevestigd zou worden!

Wie wil weten wat er aan de geschiedenis van onze vijftigjarige bibliotheek voorafgaat, kan in de twintigste eeuw beginnen. Het georganiseerd openbaar bibliotheekwerk in het algemeen is trouwens een verschijnsel van de laatste honderd jaar - ouder is het niet.

Oud-bibliothecaris-historicus Johan Hartog telde in 1977 alle bibliotheken en bibliotheekjes van de Nederlandse Antillen en kwam tot respectabele aantallen:

> "De Nederlandse Antillen tellen 46 bibliotheken, de schoolbibliotheken niet meegerekend. Aruba heeft er 13, Bonaire 5, Curaçao 23, St. Maarten 1, Saba 2 en St. Eustatius 2."

Het bibliotheekwezen is over alle eilanden verspreid, al is de outillage niet overal van dezelfde kwaliteit. Curaçao heeft momenteel met zijn nieuwe Biblioteka Publiko Korsou en enkele andere gespecialiseerde bibliotheken de beste voorzieningen. Op de Bovenwindse eilanden is de Philipsburg Jubilee Library van Sint Maarten het best voorzien, maar hebben Saba en Sint Eustatius in de Queen Wilhelmina Library en de Gertrude Judson Memorial Library (met de technische hulp vanuit Sint Maarten) eveneens relatief goede bibliotheekfaciliteiten. Bonaire komt er nog steeds bekaaid van af. Aruba heeft in zijn Biblioteca Nacional Aruba een uitstekend voorziene bibliotheek, terwijl belangrijke documenten in het nationale archief worden bewaard.

Aan het begin van de jaren negentig telde Hartog (1992: 13) niet minder dan 49 bibliotheken die onder zijn definitie van openbare bibliotheek vielen, in de Nederlandse Antillen en Aruba samen. Aruba heeft er dan nog

steeds dertien. Het valt op dat dit meestal gespecialiseerde bibliotheken betreft. In hoofdstuk 12 van zijn studie naar het gedrukte woord noemt Hartog vervolgens alle bibliotheken naast de BNA op Aruba op: de Universiteit van Aruba, de Directie Onderwijs, het Museo Archeologico, het Instituto Pedagogico Arubano, de International School of Aruba, het Gerecht in Eerste Aanleg, de Sociedad Bolivariana, het Noorse Zeemanshuis, de Lago, de Esso Club, het Militair Tehuis en de Marinierskazeme. Deze opsomming lijkt overigens nogal willekeurig want de Surinameclub JPF, Club Boneriano, diverse buurthuizen in de barios en een aantal scholen voor basis- en voortgezet onderwijs etc. bezitten eveneens bibliotheken van meer of minder omvang en kwaliteit.

Van meet af heeft Aruba het voordeel gehad dat de Biblioteca Publico dé centrale bibliotheek werd, waarin alles samenkwam. Curaçao heeft naast zijn Biblioteka Publiko Korsou, nog de Mongui Maduro bibliotheek, die van het Curaçaose Museum, die van het Centraal Historisch Archief, die van de Universiteit van de Nederlandse Antillen. Op het kleinere Aruba is het bibliotheekbezit geconcentreerd in een centraal gebouw, de tegenwoordige Biblioteca Nacional Aruba.

Dit boek wil de geschiedenis van het openbare-bibliotheekwerk van Aruba beschrijven. Dat zou een hele klus zijn, ware het niet dat er zich in de bibliotheek een aantal plakboeken bevinden, die aanvankelijk bijgehouden door dr. Johan Hartog, en later door de bibliotheekmedewerkers voortgezet, veel chronologisch gerangschikte informatie bevatten over het wel en wee van de bibliotheek, vanaf haar oprichting in 1949 tot nu toe. Desondanks moest er op diverse plekken informatie worden aangeboord, wat lukte dank zij de medewerking van de directie van de bibliotheek. Daarvoor past op deze plaats dank.

In zeven chronologisch gerangschikte hoofdstukken die evenzovele perioden van Aruba's bibliotheekgeschiedenis aanduiden, wordt een overzicht gegeven van een halve eeuw openbaar bibliotheekwezen. Na de voorgeschiedenis vanaf het begin van de twintigste eeuw tot aan de oprichting van de bibliotheek in 1949, volgen hoofdstukken over de eerste bibliotheek in het Gezaghebberskantoor, die aan de Lagoenweg 11, de Wilhelminastraat 6 en de George Madurostraat 13, voor en na de status aparte. Ook wordt aandacht besteed aan de filialen in San Nicolas en diverse districten, en het werk van de bibliobussen. Dit werk beschrijft de geschiedenis van onze bibliotheek. Het lijkt daarbij logisch dat juist aan de ontstaansgeschiedenis en de eerste jaren

relatief veel aandacht wordt besteed. Elk hoofdstuk kent zijn vaste indeling met paragrafen over gebouw en medewerkers, collectie, leden en uitleen, en speciale activiteiten.

De voorgeschiedenis van de bibliotheek
De jaren 1904 - 1949

Het Antilliaanse bibliotheekwezen is al bijna een halve eeuw oud als in 1949 op Aruba de eerste openbare bibliotheek geopend wordt. De geschiedenis van ons bibliotheekwezen begint rond de eeuwwisseling met een kleine ANV-bibliotheek. Het Algemeen Nederlands Verbond werd op 27 april 1895 op initiatief van Hippoliet Meert opgericht te Brussel. Het betrof hier een Vlaams initiatief, als uitvloeisel van de Vlaamse Beweging in haar strijd om erkenning van het Nederlands in België. Het verbondsidee werd in Nederland in 1897 opgepakt door Hermannus Jacobus Kiewit de Jonge uit Dordrecht. Het hoofddoel van het ANV was 'de handhaving en de ontplooiing van de Nederlandse taal en cultuur waar ook ter wereld'. Na de herdenking van de Guldensporenslag op 11 juni 1894, werd besloten tot oprichting van een eigen blad. Het eerste nummer van het verbondstijdschrift *Neerlandia* verscheen op 11 juli 1896. In 1898 werden de Vlaamse en Nederlandse krachten vereend en werd de zetel van Gent naar Dordrecht overgeplaatst. Het ANV organiseerde zich in regionale en nationale groepen. Zo ontstonden in 1897 de Groep Nederland, Vlaanderen en Zuid-Afrika, in 1899 de Groep Nederlands Oost-Indië, in 1902 Suriname, in 1903 Sint Eustatius, in 1904 Curaçao, en kregen in 1908 Aruba en Bonaire hun eigen afdelingen. Aan dit koloniale initiatief lag de ethische gedachte van de volksverheffing in de zin van verwestering in het algemeen en vernederlandsing van het onderwijs in het bijzonder ten grondslag. Bibliotheekwerk werd bij uitstek geschikt geacht om de Nederlandse taal en cultuur in de kolonie te bevorderen. Het Nederlandse Hoofdbestuur achtte het sturen van 'goede boeken, geen treinlectuur' - daar zouden we op Aruba met onze paar fosfaattreintjes ook niet veel aan gehad hebben - en het oprichten van bibliotheken een van de belangrijkste middelen om de 'stamverwantschap' inhoud te geven. Daarom werden er al snel boeken gestuurd die bestemd waren voor leendistributie. Al in 1903 entameerde het ANV een afdeling 'boekencommissie', die zich tot doel stelde,

> "het inzamelen en inkopen van Nederlandsche boeken en dagbladen - en de verzending daarvan naar alle oorden, waar het Nederlandsch element met het ontvangen van zulke boeken, tijdschriften en dagbladen gebaat is." (Huish. Regl. febr. 1906, art. 1; geciteerd uit *Neerlandia* 1932: 147)

Dit oorspronkelijke Nederlands gerichte uitgangspunt van de eerste uitleenboekerij zou decennia lang in het bibliotheekwerk merkbaar blijven, waarbij bibliotheek en onderwijs, bibliotheek en verbreiding van het Nederlands in elkaars verlengde werden geacht te liggen.

De vernederlandsing van de West werd niet alleen door Nederlanders, maar ook intern door de Antilliaanse elite zélf gepropageerd - ook op Aruba, waar een wisselend aantal van tussen de twintig en dertig vooraanstaande notabelen al spoedig lid werden van het ANV.

De eerste boekzending vond plaats vóór Aruba een eigen ANV-afdeling kende, want al op 11 juni 1904 werden er 165 boeken naar ons eiland gestuurd, die datzelfde jaar al 577 keer werden uitgeleend.

Het koloniale gezag juichte het initiatief van harte toe en was het volledig met de uitgangspunten eens.

> "In het belang van het onderwijs in de Nederlandse taal en ook ter vermeerdering van de kennis over het algemeen en het spreken van die taal in het bijzonder door de bevolking van dit eiland, heb ik het plan gevormd een kleine schoolbibliotheek voor de leerlingen van de openbare school hier aan te leggen, ten einde deze kinderen goede lectuur in het huisgezin te verschaffen. Gaarne zal ik tevens een begin willen maken met de vorming van een volksbibliotheek alhier, waardoor de Nederlandse taal ongetwijfeld meer ingang bij de bevolking zal vinden,"

aldus gezaghebber Gerard R. Zeppenfeldt (Hartog 1992: 26-27; AN 28 oktober 1989) Het Reglement voor de Openbare Bibliotheek werd goedgekeurd bij GB van 1 juni 1904, no 405. De belangstelling van het publiek viel echter tegen, omdat er te weinig nieuwe boeken arriveerden. Gelukkig kwamen er in juli 1906 een aantal boeken bij, waardoor de voorraad van op dat moment 163 banden naar 240 steeg. Er was toen ook al sprake van een kinderbibliotheek. Maar in het hele jaar 1906 werden maar driehonderd boeken uitgeleend, wat bibliothecaris J.H.P. Schrils noodzaakte de klacht te herhalen van de gezaghebber: De collectie moet aangevuld worden, wil de belangstelling gelijk blijven of stijgen. (*Neerlandia* 1907: 68-69) Men besloot daarom met Bonaire een ruil aan te gaan: in maart 1905 werden er 25 boeken geruild.

Waren in de 19de eeuw particuliere en winkelbibliotheken en leesgezelschappen nog een mannenaangelegenheid, met de ANV-bibliotheken hebben we voor het eerst aanwijzingen dat de Antilliaanse Dames lazen, zij het niet wat ze volgens die Heeren eigenlijk zouden moeten lezen. Ze lazen volgens

dezen namelijk alleen de populaire romannetjes en novellen.

De gegevens over het vroege bibliotbeekwerk zijn schaars. In 1914 was er kennelijk een Leeszaal en Toneelvereniging Prinses Juliana onder leiding van onderwijzer A.E. Goilo. (Lampe 1971: 25) Johan Hartog (1992: 95) oordeelt er over:

> "Een leeszaal, denken wij, meer voor de leden van de toneelvereniging. Behalve de vermelding van baar bestaan hebben wij van deze leeszaal niets gevonden, zodat er zeker niet veel van zal zijn uitgegaan, ook van toneeluitvoeringen lezen wij niets."

Maar die laatste zijn er wel geweest. (AN 18 maart 1997) In 1923 ging de ANV-bibliotheek, die steeds een moeizaam bestaan bleef leiden wegens chronisch gebrek aan boeken en dientengevolge ook leden, kennelijk over naar die van de Openbare School aan de Wilhelminastraat 6. Dat is een grappig gegeven als we bedenken dat in deze Julianaschool in 1955 de Openbare Leeszaal en Boekerij gevestigd zal worden.

Vanaf 1922 bezat Curaçao zijn openbare bibliotheek, die door de Koloniale Overheid gesubsidieerd en geëxploiteerd werd. De leesbevordering was het eerste culturele terrein waarvoor bet gouvernement verantwoordelijkheid nam. Maar zover was het op Aruba nog lang niet. In 1923 kregen de Bovenwinden hun eerste eigen bibliotheken, nadat Gezaghebber Van Grol al in 1903 voor een ANV-boekerij op Sint-Eustatius gezorgd had. Maar wat er op de andere eilanden gebeurde, wordt hier buiten bescbouwing gelaten omdat we ons tot de geschiedenis van de Arubaanse bibliotheek beperken. (Rutgers 1994 en 1996)

Lezen stond op ons eiland steeds op een zeer laag pitje, ook nadat de Lago zich gevestigd had. Er waren nauwelijks kranten, tijdschriften of boeken. We stappen daarom met zevenmijlslaarzen verder door de voorgeschiedenis van het lezen. Toen in 1932 een Nederlandse toneelgroep, de Dietse Spelers, een aantal voorstellingen gaf, betekende dat voor het ANV een aanzienlijke ledenwinst, zelfs tot ver over de honderd en tengevolge daarvan arriveerde er een nieuwe zending boekwerken,

> "zoodat wy in staat werden gesteld een begin te maken met een boekery aan het einde van het verslagjaar. Alle leden werden schriftelyk met dien aanwinst in kennis gesteld en kunnen gratis boeken ter lezing ontvangen." (ED 7 april 1934)

Maar ook nu was het succes van de boekverspreiding, zo het er al was, van slechts korte duur. Toen tijdens de oorlogsjaren 1940-1945 nog minder lectuur dan anders van buiten binnenkwam, werd de behoefte aan een bibliotheek toch

weer gevoeld. Op 13 oktober 1944 ontstond door een schenking van 250 boeken opnieuw een ANV-bibliotheekje, dat in 1948 vanuit Den Haag tot 825 banden werd uitgebreid. Op vrijdagmiddag was de uitleen open en gemiddeld gingen er zo'n veertig banden over de toonbank. (BN 19 augustus 1949; *Bibliotheek* 1992: 11) Dat was de situatie toen de eerste Openbare Bibliotheek geopend werd.

Een gedeelte van de restanten van deze ANV-boekenverzameling werd in 1951 aan de Suriname-club JPF in San Nicolas geschonken - de Surinamers lazen natuurlijk vooral Nederlands. Een ander deel van de oude ANV-boekenvoorraad ging naar de Tropical Country Club waar men ook om Nederlandse boeken vroeg.

In *Oranje en de zes Caraïbische parelen* (1948) en in *Neerlandia* van mei 1949: 58 schreef Folkert Steenmeijer over de boekerij:

> "Het A.N.V. heeft ook weer een boekerij opgericht. Deze breidt zich zeer goed uit. Zo nu en dan krijgt zij steun van de afdeling Boekverspreiding van het A.N.V. Het Gouvernement gaat de noodzakelijkheid inzien, dat het deze taak van de Arubaanse afdeling moet overnemen; er is grote vraag naar leesstof ontstaan." (*Neerlandia* 1949: 58)

Dat overnemen gebeurde in het jaar 1949, toen op 20 augustus officieel de nieuwe gouvernementsboekerij geopend kon worden. "Vanaf 20 augustus zal Aruba een cultuurcentrum rijker zijn," schrijft dr.ds. A.J.C. Krafft, de eerste bibliothecaris. (BN 19 augustus 1949)

Volgens zijn hoofddoelstelling heeft het ANV een halve eeuw lang de Nederlandse taal en de Nederlandse cultuur willen verbreiden op het eiland. Daartoe werd het lezen van het goede Nederlandse boek bij uitstek geschikt geacht. Maar dat doel is nooit verwezenlijkt want de invloed van het Nederlands op de Arubaanse bevolking is nooit groot geweest en de Nederlandse taal heeft op bet eiland ook nooit veel vaste voet aan de grond gekregen. Toen in 1904 de eerste ANV-boekzending plaatsvond, woonden er ruim negenduizend mensen op bet eiland, dat aantal was bijna twintig jaar later zelfs nog gedaald naar ruim achtduizend, waarna het zich met de vestiging van de Lago in korte tijd nagenoeg verdubbelde. Deze Amerikaanse olieraffinaderij bracht vooral Engelstalige employés naar het eiland. Toen in 1949 de eerste Openbare Bibliotheek haar deuren opende was de bevolking spectaculair gegroeid tot boven de vijftigduizend, wat een meer dan verdrievoudiging betekende binnen één generatie! De voornaamste bevolkingsgroepen waren in 1947 met ronde getallen 27.000 Arubanen en Antillianen, slechts 2200

Europese Nederlanders en 1600 Surinaamse Nederlanders, 9400 Engelse onderdanen, 3800 Venezolanen en Colombianen, 2200 Noord-Amerikanen en nog een kleine 2000 mensen met andere nationaliteit. Naast het Papiamentstalige deel van de bevolking, was het Engelstalige dus aanzienlijk, waarbij het aantal Nederlandstaligen in het niet viel, evenals het aantal Spaanstaligen. (ENA 1985: 73) Met die taalrealiteit moest de nieuwe bibliotheek omgaan.

Blijkens een krantenbericht herinnerde een oud opschrift nog jaren aan de oude voorloper van onze Openbare Bibliotheek:

> "Aan de verweerde gevel van de Margrietschool hangt nog steeds de verbleekte mededeling, dat aldaar op bepaalde tijden de bibliotheek van het Algemeen Nederlands Verbond is geopend. We zouden dit bord willen weghalen. Iedereen weet dat de gewaardeerde boekerij van het ANV naar Sint-Nicolaas is verhuisd, terwijl aan de Lagoenweg een grote Openbare Leeszaal en Boekerij werd geopend door het gouvernement." (AC 10 juli 1951)

De bibliotheek in het gezaghebberskantoor
De jaren 1949-1950

In de jaren voorafgaande aan de opening van de eerste Openbare Bibliotheek was 44 procent van de Arubaanse bevolking allochtoon, dat wil zeggen van buiten Aruba afkomstig. (ENA 1985: 73) Als we de 56 procent van de bevolking die Arubaans of Antilliaans was, grofweg en gemakshalve in zijn geheel als Papiamentstalig aanduiden, kunnen we daartegenover redelijk veilig veronderstellen dat die grote rest van 44 procent dat op dat moment (nog) niet was, dat deze groep althans niet het Papiamento als eerste taal gebruikte. Zoals we al aan het einde van het vorige hoofdstuk zagen, domineerde bij de allochtonen het Engelstalige bevolkingsdeel met bijna 25 procent. Als we de Europese Nederlanders en Surinamers tot de Nederlandstalige groep rekenen, komen we voor hen gezamenlijk tot nog geen acht procent van de eilandelijke bevolking. De Spaanstaligen vormden een nagenoeg even grote groep. Het is goed om deze taalverhoudingen in het geheugen te prenten, als we lezen vanuit welke uitgangspunten de nieuwe bibliotheek gestart werd.

Op 20 augustus 1949 kreeg Aruba voor het eerst een Openbare Leeszaal en Boekerij. Ze werd aanvankelijk de Gouvernementsboekerij genoemd. Dat was dus meer dan een kwart eeuw later dan de meeste andere Antilliaanse eilanden, maar het moet gezegd worden dat deze bibliotheek met een vliegende start de achterstand snel inhaalde. Het initiatief voor de bibliotheek ging uit van het Departement van Onderwijs op Curaçao, waar onderwijsinspecteur dr. W.J. Goslinga de scepter zwaaide.

Het sociaal-economische en culturele klimaat rond 1949

Aruba kende in de jaren na de Tweede Wereldoorlog, die het redelijk ongeschonden en welvarend doorgekomen was, grote economische bedrijvigheid. Alice van Romondt, bibliothecaresse van de bibliotheek vanaf 1978, schreef daarover in 1994 het volgende:

> "Tijdens de Tweede Wereldoorlog bloeide het eiland dankzij de olieraffinaderijen die de geallieerden van kerosine voor de oorlog in de Pacific voorzagen. In die periode en de eerste jaren na de oorlog, toen de banden met het Europese moederland weer werden aangehaald, ontwikkelde zich een georganiseerd cultuurleven waarop tot vandaag de dag voortgebouwd kan worden." (Coomans-Eustatia 1994: 261)

Daar was het nieuwe stationsgebouw van vliegveld Dakota, daar waren de beide havens, er verrezen tal van nieuwe gebouwen, zoals de Aruba Commercial Bank en de Hollandscbe Bank Unie, een nieuwe protestantse kerk, een nieuw gebouw voor de Dienst Openbare Werken: "Zo is er allerwegen expansie: in de haven, in de lucht, op de wegen, in het geestelijke en sociale leven, ja op schier elk terrein..." Het is goed te bedenken dat het stichten van een bibliotheek een onderdeel vormde van deze algemene expansie.

Het Nederlands gerichte ANV was in de oorlogsjaren weer enigszins opgebloeid, de Spaanstalige Sociedad Bolivariana was al van 1937 en bezat sinds 1944 een prachtig eigen gebouw, de Surinamers verenigden zich in hun club JPF, er was de Chinese Club, de Lago had zijn eigen clubs, er waren clubs van de Rotary en de Lions... bet was al sociabiliteit wat de klok sloeg in die dagen. Ook op cultureel gebied was er van snelle ontwikkeling sprake. Begin jaren vijftig kreeg Aruba zijn Volksuniversiteit, sinds 1946 was er al de Arubaanse Kunstkring met een driehonderd leden, sinds 1950 was er het Klein Symfonieorkest onder leiding van Folkert Steenmeyer, in 1951 ontstond de Arubaanse Muziekschool, in 1951 werd het Arubaans Kamerkoor opgericht, eind 1949 kende het eiland het Cultureel Centrum Aruba als plaatselijk pendant van de Amsterdamse Sticusa. Ook het journalistieke leven bloeide met zijn *Arubaanse Courant*, *Aruba Today* en andere bladen. In 1950 werd de Arubaanse Persvereniging opgericht. In 1948 werd de Aruba Boekhandel van Dirk Jan de Wit te Oranjestad gevestigd, in 1950 werd de Aruba Post te San Nicolas de tweede boekhandel. In 1953 ontstond de Aruba Drukkerij als moderne voortzetting van de oude vooroorlogse Aruba Post, die in 1966 fuseerde met de General Printing van Dominico Wever tot de Verenigde Antilliaanse Drukkerijen n.v. (VAD).

Dit is een lange opsomming die een indruk geeft van wat er allemaal bruiste op bet eiland rond de tijd toen de bibliotheek gerealiseerd werd. Toen Johan Hartog in 1953 in zijn geschiedenis van Aruba het culturele leven van die dagen karakteriseerde, deed hij dat aldus:

> "Typisch voor Aruba en de Arubaan is het bewuste streven. Dit heeft ons eiland in economisch opzicht gelijkwaardig aan Curaçao gemaakt. Dit heeft ons eiland politiek ontworsteld aan de bevoogding. Er is reden aan te nemen, dat de culturele vlucht van een in materieel opzicht zo gezegend eiland, ook in deze zaken Aruba zal brengen op het punt, waarheen het streeft: niet alleen passief de Westerse cultuur te ondergaan, doch actief uit eigen krachten te bouwen aan een cultuur, die karakteristiek is voor Aruba." (Hartog 1953: 408)

In deze woorden klinken onmiskenbaar de echo's van de op handen zijnde autonomie, van het statuut en de politieke en culturele zelfstandigheid door.

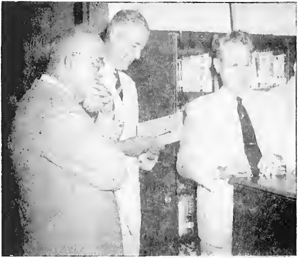
De oprichting en opening van de bibliotheek

De plannen voor 'een Arubaans cultuurcentrum' (DM 9 mei 1950) werden gelanceerd door Mr. L.C. Kwartsz, die voorzitter was van het Algemeen College van Bestuur, in samenwerking met dr. W.J. Goslinga, die Antilliaans onderwijsinspecteur was. Vanaf de eerste stappen gingen bibliotheek en onderwijs dus samen, een zusterschap dat op het bibliotheekwerk nog lang zijn invloed zou uitoefenen. In 1948 werd besloten een kamer in de westelijke vleugel van het toenmalige Gezaghebberskantoor voor een bibliotheekje te ontruimen. Dat was het gebouw aan de John G. Emanstraat waar nu het Gerecht in Eerste Aanleg is. (Hartog 1953: 345) Op de begroting van 1948 werd vervolgens een bedrag van fl. 10.000,- beschikbaar gesteld voor boekenaanscbaf. Daarvoor konden in die goeie ouwe tijd ruim drieduizend boeken gekocht worden, in samenwerking met de Aruba Boekhandel van de Gebroeders De Wit. Tot bibliothecaris benoemde de onderwijsinspecteur de op Curaçao wonende dr.ds. A.J.C. Krafft, die tevens docent op de middelbare school was. Deze had de leiding maar hij liet bet dagelijkse werk over aan een assistente, mevrouw J. Huibers-Vorstenburg.

Op zaterdag 20 augustus 1949, om vijf uur in de namiddag, vond de officiële opening van de Openbare Leeszaal en Gouvernementsbibliotheek plaats. De leeszaal en de uitleenbibliotheek waren vanaf maandag 22 augustus 1949 iedere werkdag van 14.30 - 17.30 uur geopend voor het publiek. Toen de bibliotheek eenmaal geopend was, kon de lectuurvoorziening op het eiland dus van twee zijden aangepakt worden, via de boekhandel en via de bibliotbeek.

De officiële opening ging uiteraard met de nodige toespraken gepaard en het is goed hierbij de eerder besproken eilandelijke taalverhoudingen uit die tijd in bet oog te houden. Onderwijsinspecteur dr. W.J. Goslinga noemde als doel van de nieuwe bibliotheek "om de leeslust te prikkelen en door de verspreiding van het goede boek de Nederlandse Cultuur onder de Arubaanse jeugd te brengen..." (A 25 augustus 1949) Daarmee noemde hij in een klap niet minder dan drie elementen die lange tijd karakteristiek voor het bibliotheekwerk zouden blijken: lezen en onderwijs, dus lezen als schoolse bezigheid, vervolgens het Nederlandse element ter verspreiding en propagering van de Nederlandse taal onder de jeugd en de bevolking in het algemeen, en tenslotte het lezen van het 'goede' boek, waarbij de bibliotheek als opvoeder

LIBRARY OPENED IN ORANJESTAD

A large crowd turned out last month for the opening of Aruba's first public library and reading room. Located in temporary quarters at the Government offices on John G. Emanstraat, the library will soon move to the present Public Works Building, when that department moves to its new quarters near the harbor. Shown above examining the new library facilities are Dr. W. J. Goslinga, inspector of education in Curaçao; Acting Lt. Gov. H. A. Heasling; and Dr. J. C. Krafft, librarian.

Hopi interesadonan tabata presente na habrimento oficial di Aruba su promé libreria pùblico. E portret aki ta mustra e siguiente senjores durante e ceremonia: Dr. Goslinga, Inspecteur; Gezaghebber Interino H. A. Heasling, y Dr. J. C. Krafft.

Officiële opening van de eerste Openbare Leeszaal en Gouvernementsbibliotheek op 20 augustus 1949.
Bron: Aruba Esso News ; vol. 10, no. 13 (16 september 1949)

gezien wordt. Een journalist van de *Beurs- en Nieuwsberichten* vatte dit aldus samen:

> "als men in het bijzonder de jeugd kan aantrekken, dan is de toekomst verzekerd. Verwacht wordt dat deze bibliotheek een goede invloed op de volksontwikkeling zal hebben, nu er gelegenheid bestaat om te lezen. Voor het Engels en Spaans sprekende gedeelte van de bevolking is ook gezorgd, ook zij hebben recht op goede cultuur." (BN 30 augustus 1949)

We mogen hierbij wel bedenken dat er juist in die tijd uitgebreid gediscussieerd werd over het oprichten van een eigen hbs-opleiding. Gezaghebber a.i. H.A. Hessling wond in zijn openingstoespraak evenmin doekjes om het Nederlandse karakter dat de bibliotheek geacht werd te hebben:

> "In de eerste plaats is hier een daad verricht voor de Nederlanders in groot verband. In het bijzonder wil dit een weldaad voor de jeugd zijn en het is de taak van ouders en opvoeders om de rijpere jeugd te doen leren te blijven lezen in de Nederlandse taal, ook buiten de schooluren, opdat zij daardoor ook andere talen machtig worden. Deze gedachte ingang te doen vinden zal het onderwijzend personeel en opvoeders in het algemeen niet moeilijk vallen in dit land, waar men keer op keer de leuze hoort vertolken, dat men met Nederland en Oranje één wil blijven. Aan die leuze 'één land, één volk, één Koningin' zou spreker willen toevoegen 'één taal', dat is dus Nederlands, waarbij men de landstaal vanzelfsprekend behoudt." (BN 30 augustus 1949)

Dit soort uitspraken illustreert de tijdgeest van de jaren vijftig. Ze tonen aan hoe een bibliotheek in die dagen werd gezien als instrument tot vernederlandsing van de gemeenschap. Ook bibliothecaris ds. dr. A.J.C. Krafft koos hetzelfde vertrekpunt:

> "Bij de verspreiding is in de eerste plaats gedacht aan de Nederlandse cultuur, die aan de spits der volkeren staat. Prachtige Nederlandse boeken staan hier een ieder ter beschikking. Ook voor Amerikaanse werken is een plaats ingeruimd." (BN 30 augustus 1949)

Hier wordt weliswaar uit de krant geciteerd, niet uit de oorspronkelijke teksten van de toespraken, maar diverse kranten gaven de gebeurtenissen weer en ze tekenden ze op met woorden van gelijke strekking.

De collectie bestond zoals gezegd uit drieduizend boeken, waarvan voornamelijk Nederlandse en Engelse romans en wetenschappelijke werken. Al direct werden er nog vijfhonderd boeken bijbesteld. Er waren voorts vijftig tijdschriften. Voor de lezende jeugd waren er jongens- en meisjesboeken. Voor

de overzichtelijkheid werd er al snel een catalogus samengesteld, een 'keurig en overzichtelijk boekje' dat voor vijftig cent te koop was. De boeken en tijdschriften werden opgeborgen in insectenvrije ijzeren kasten. Men kon de boeken en tijdschriften inzien aan nieuwe leestafels. Voor de jeugd was er een aparte afdeling waar ook leestafels stonden. Johan Hartog herinnert zich later hoe de eerste bibliothecaris aan zijn boeken kwam:

> "Dominee Krafft had een afspraak gemaakt met boekhandel De Wit, die boeken voor de Arubaanse bibliotheek leverde. Maar dat waren vaak heel populaire werken zoals van Courths Mahler."

Boekhandel De Wit sleet zijn winkeldochters en populair werk voor goed geld aan de bibliotheek. Met de komst van Johan Hartog zal er een collectie van niveau worden opgebouwd.

Hoofdstuk 3

Een nieuw cultuurcentrum aan de Lagoenweg
De jaren 1950-1955

> "Men zou haar daar misschien niet verwachten, doch op Aruba bevindt zich een zeer modern ingerichte boekerij, die nog afzonderlijk een filmotheek aan de bewoners ter beschikking stelt." (Anton van Duinkerken: *De Tijd* 1 april 1952; *Amigoe* 23 april 1952)

De in het vorige hoofdstuk geschetste economische bloei zette in de jaren vijftig aanvankelijk door. Er werd veel geld verdiend op het eiland. Het verkeer was dusdanig toegenomen dat Aruba op dat moment een autodicbtheid had van ruim negentig per duizend inwoners. Ter vergelijking: in Nederland was dat op dat moment 26 per duizend inwoners. Op het kleine Aruba was dat dus verhoudingsgewijs drieëneenhalf keer zo hoog. Er was welvaart. Het aantal bij het Handelsregister ingeschreven zaken bedroeg in 1948 nog maar 230, in 1952 was het gegroeid tot 560. (Hartog 1953: 379) Dan was er de autonomie-gedachte die voor een elan van zelfbewustheid zorgde. De Eilandsraad organiseerde een efficiënt bestuur nu Aruba zelfstandig werd. Dat leidde meteen al tot het herhaalde uiten van de wens tot afscheiding uit het Antilliaanse verband. Uit de politieke en economische vooruitgang ontwikkelde zich een culturele component. De bevolking was inmiddels tot ver boven de vijftigduizend toegenomen. Analfabetisme kwam, behalve onder de zeer ouden van dagen, niet meer voor. Ongeveer twintig procent van de totale bevolking ging naar school. Het onderwijs was in handen van de soeurs en frères, terwijl begin jaren vijftig de eerste Arubaanse afgestudeerde leraren naar hun eiland terugkeerden. Dat had zijn gevolgen voor de ontwikkeling op taalgebied. "Door het massale onderwijs wordt het Nederlands langzaamaan gemeengoed van allen," schreef Hartog 1953: 395

Een nieuw gebouw en een nieuwe bibliothecaris

Op 3 maart 1950 verscheen er een advertentie in de *Amigoe* en de *Beurs- en Nieuwsberichten* vanwege het Departement van Onderwijs en Volksontwikkeling, waarin gevraagd werd naar een bibliothecaris, die een salaris zou verdienen van ongehuwd Afl. 4608,- tot Afl. 6240,- en bij gehuwd zijn van Afl. 5760,- tot het maximum van Afl. 7800,- bij twaalf dienstjaren te bereiken. Deze salarisopgaven waren uiteraard jaarbedragen. Sollicitaties

Het gebouw van de bibliotheek aan de Lagoenweg 11.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

dienden gericht te worden aan de Gouverneur. Er waren veertien sollicitanten, van wie twee uit Nederland en een uit Indonesië. Geen enkele van hen was in het bezit van vakdiploma's, maar men kwam wel tot de benoeming van dr. Johan Hartog als meestgekwalificeerde kandidaat. "Aan de benoemde is het minimumsalaris toegekend van de voor bibliothecaris geldende schaal," aldus de *Amigoe*

Zodra het nieuwe DOW-gebouw bij de haven in gebruik genomen werd, kon de bibliotheek in het oude gebouw aan de Lagoenweg 11 trekken (DM 9 mei 1950) Dat betekende dat de bibliotheek verhuisde van een kámer naar een compleet gebóuw. Onder leiding van J. Smit werd dit voormalige DOW-gebouw verbouwd en geschikt gemaakt als cultuurcentrum, wat het gebouw van meet af werd. Dat was ook noodzakelijk, want wel was er in die jaren al het in 1944 geopende Centro Bolivariana, maar het Cas di Cultura zou pas in 1958 geopend worden. Naast de boekenuitleen was er in het nieuwe gebouw de mogelijkheid tijdschriften in te zien in de leeszaal, er werden films uitgeleend, in de tuin werd een openlucht-bioscoop voor 250 personen ingericht, met een amfitheatersgewijs geasfalteerd terras met een filmdoek van 200 x 250 cm en een podium met een lessenaar, zodat er ook lezingen konden worden gegeven. Al met al eiste de verbouwing een investering van Afl. 30.000,- (BN 1 september 1950)

Begin juni 1950 vond de verhuizing plaats naar de Lagoenweg 11. Opnieuw was de inspecteur van het onderwijs, dr. W.J. Goslinga, bij de ingebruikstelling aanwezig. De officiële opening vond pas eind augustus plaats. De openingstijden waren van 14.30 - 17.30 uur, op woensdagavond ook van 19.30 - 21.00 uur en op zaterdag van 9.00 - 14.00 uur.

De naam van de op dat moment nog officieel geheten Gouvernementsboekerij en Openbare Leeszaal werd spoedig vereenvoudigd tot Openbare Leeszaal en Boekerij, afgekort als OLB - net als in Nederland. Verschillende politici toonden hun belangstelling voor de nieuwe bibliotheek en noemden ze 'een belangrijke culturele en wetenschappelijke aanwinst'. In september 1951 bezochten Gouverneur Struijcken en echtgenote en Gezaghebber mr. Hooghoudt de bibliotheek. Zo werd langzaamaan politiek voorbereid dat de bibliotheek per 1 mei 1953 van het landelijke Departement van Onderwijs zou worden overgedragen aan Aruba, waar ze een afzonderlijke Dienst van het Eilandsbestuur zou worden.

Medewerkers

Naast dr. Johan Hartog was er slechts één bezoldigde assistente in de persoon

Bibliothecaris dr. Johan Hartog
Bron. Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

van mevrouw J. Huibers-Vorstenburg. Maar mevrouw Elisabeth Hartog-Wouters werkte dagelijks 'meer dan acht uur' onbezoldigd mee. Een bode die op de begroting van het Gerecht in Eerste Aanleg stond, kwam na afloop van zijn reguliere dienst een uurtje helpen. Een geringe personeelsbezetting bij bergen te verrichten werk - bibliotheekwerk is heel arbeidsintensief - zal een vijftigjarige klacht blijven! Als er een assistente vakantie had of ziek werd, lag de zaak ongeveer plat, zoals medio 1952 inderdaad het geval was. Pas eind 1952 kreeg Hartog toestemming voor een nieuwe bibliotheekambtenaar zoals het jargon van die jaren wilde, tegen de kosten van eenduizendvierennegentig gulden, 'zijnde bezoldiging en toeslagen over 2 maanden voor 1 bibliotheekambtenaar 2e klasse en 1 bode." (BN 16 december 1952) In 1953 waren er vier personen in dienst: Elisabeth Vermeer, Yvonne Kemmink, Margarita Laclé en Reymundo Ridderstaat. Margarita Laclé, die de bibliotheek vijfentwintig jaar zou dienen, trad per 9 februari 1953 in dienst.

Collectie

Gold een bibliotheek tot in de negentiende eeuw vooral als een gesloten boekenbewaarplaats, in de twintigste eeuw fungeerde ze in de eerste plaats als uitleeninstantie. Voor de collectievorming werd begin jaren vijftig een rond bedrag van tienduizend Antilliaanse gulden uitgetrokken, waarvoor in die jaren enkele duizenden boeken konden worden aangeschaft. Daarnaast werd de bibliotheek nogal eens verrijkt met schenkingen. Zo schonk B. Teagle van de Lago Oil & Transport Company ter gelegenheid van de opening van het nieuwe gebouw drie grote kisten met daarin ruim vierhonderd boeken van cultureel-folkloristische betekenis, die door de New York Public Library waren gekozen 'om het Amerikaanse leven en de Amerikaanse cultuur bekend te maken op Aruba'. De boeken vertegenwoordigden een all round beeld van het Amerikaanse leven van kind tot op rijpe leeftijd. Er waren kinderboeken bij en boeken voor volwassenen, romans en naslagwerken. (BN 8 juni 1950) Een tweede voorbeeld van zo'n schenking komen we tegen als op 10 april 1953 de Lago Community Church tachtig Amerikaanse kinderboeken aan de OLB schenkt. Zo werd er ook een Spaanse encyclopedie geschonken van niet minder dan 88 delen.

Een goede collectie moet in een multi-culturele en multi-linguale omgeving als de Arubaanse niet alleen kwantitatief op peil zijn, maar ook voldoende gediversifieerd. Eind 1950 meldde een advertentie dat er nu boeken waren in het Nederlands, Engels, Papiament, Spaans, Duits en Frans. Voor de kinderen waren er honderden boeken in het Nederlands en Engels en een kleiner

aantal in het Spaans. Omdat het nieuwe gebouw voldoende ruimte bezat, werd de collectie regelmatig en sterk uitgebreid. Bestond het boekenbezit op 1 juni 1950 uit 2052 banden, aan het begin van 1951 waren er al 5700 banden, een enorme uitbreiding. Per dag kwamen er in de jaren vijftig zo'n dertig boeken bij, meer dan vierhonderd per maand. Nog een paar voorbeelden: op zaterdag 25 augustus 1951 kwamen er veertienhonderd nieuwe boeken in de bibliotheek in omloop, op 1 december 1951 waren er elfhonderd nieuwe boeken beschikbaar, op zaterdag 26 juli 1952 kwamen er weer zeshonderd boeken bij in het Engels en Spaans, en reisboeken over Midden- en Zuid-Amerika, bouwkunde, techniek, kunstboeken etc. Per eind december 1951 waren er 8446 boeken - eind 1950 waren dat er nog maar 4238 - wat dus nagenoeg een verdubbeling in een jaar tijds betekende.

Vanaf het begin heeft de bibliotheek ook veel aandacht aan de jeugdcollectie besteed, al bleef die aanvankelijk nog enigszins achter. Begin 1951 waren er 918 kinderboeken, waarvan 760 in het Nederlands, 119 Engelse boeken en 39 in het Spaans. (DM 13 maart 1951) Er waren op dat moment nog geen Papiamentstalige kinderboeken.

De geschiedenis van de collectievorming toont dat deze zich in vijftig jaar steeds uitbreidde, soms explosief soms geleidelijk. Zo werd er in 1953 door de overdracht van de bibliotheek van Land naar Eiland tijdelijk minder gekocht aan nieuwe boeken, en gingen in 1954 voor de verhuizing van Lagoenweg naar Wilhelminastraat de inrichtingskosten van het nieuwe gebouw ten koste van het boekenbudget - wat enige lacunes in de actualiteit veroorzaakte. Ondanks dit soort korte dipjes groeide de collectie gestaag. In het gebouw aan de Lagoenweg bevonden zich tenslotte niet minder dan 16.082 banden, waaronder ruim 6700 romans, waarvan ruim 5800 in het Nederlands en Engels, ruim 2600 kinderboeken in drie talen, en meer dan 6000 studiewerken. Romans en studieboeken hielden elkaar steeds in evenwicht. Van 1 juni 1950 tot 20 juni 1955 - dus in vijf jaar tijds - was de collectie toegenomen van iets meer dan tweeduizend tot ruim zestienduizend banden, wat ruwweg een verachtvoudiging betekende!

Multi-cultureel, multi-linguaal en multi-functioneel

Op een speciale tafel werden de nieuwe aanwinsten getoond. Naast de boekenuitleen was er een leeszaal annex studiezaal met afsluitbare lessenaars voor studiedoeleinden. Buiten het gebouw was er de mogelijkheid films te vertonen. Er bestonden al direct plannen om in het gebouw en op het erf lezingen te organiseren. De multifunctionaliteit is vanaf het begin een sterke

pijler van het bibliotheekwerk geweest. De bibliotheek, leeszaal en filmotheek werden tezamen dan ook het Arubaans Cultuurcentrum genoemd.

Maandelijks woonden zo'n tweehonderd leden de filmvoorstellingen bij die door G. Amelink verzorgd werden. Dat daarbij de goede Nederlandse bedoelingen van Polygoon niet tot het direct gewenste resultaat leidden, beschreef een correspondent toen hij de vertoning van de film 'Aruba, eiland van bewogenheid' besprak:

> "De afschuwelijke muziek (bij al deze films over de West) deed meer denken aan griezelfilms met eenzame grotten en spelonken, dan dat ze enige indruk gaf van de sfeer op onze eilanden en paste als zodanig ook in het geheel niet bij het beeld. Hilariteit verwekte het gesproken woord, vooral toen de 'twee palmen' van Palmbeach werden genoemd en gesproken werd over 'het moderne hospitaal'." (DM 31 augustus 1950)

Maar er werd eveneens veel goeds verricht. De filmotheek deed het voorspoedig met de uitleen van haar vierhonderd filmrollen en haar discotheek (grammofoonplatenuitleen). Sinds 8 maart 1954 was er ook een muziekbibliotheek, waarvoor al in 1952 initiatieven door A. Louis Born, directeur van Muziekschool, ontplooid waren. Er waren tweehonderd boeken en partituren voor vrijwel alle instrumenten, die niet zoals gebruikelijk twee maar zelfs zes weken geleend konden worden bij een assistente voor deze speciale uitleningen. Steeds zou de directeur van de Muziekschool de leiding van de muziekbibliotheek hebben. Later werd de muziekbibliotheek van de Arubaanse Muziekschool als speciale collectie eveneens ondergebracht in de Openbare Leeszaal en Bibliotheek.

Directeur Johan Hartog heeft steeds geprobeerd een zo ruim mogelijk leespubliek van dienst te zijn. Al direct werd in 1950 begonnen met de samenstelling van een Caraïbische afdeling oftewel een afdeling Antilliana. De *Amigoe* berichtte daar al op 8 juni 1950 over, net een week na de opening. Daarnaast was er een pedagogische afdeling ten behoeve van de hoofdaktecursus, was er een collectie technische boeken in samenwerking met de technische school, waren er juridische boeken ten behoeve van ambtenaren, ambtelijke periodieken voor de overheidsadministratie, journalistieke werken ten behoeve van de pas opgerichte Arubaanse Persvereniging, boeken over Europa en de Verenigde Staten voor verlofgangers en toeristen, en in verband met Aruba's Indiaanse verleden, boeken over Indianen die waren verworven in samenwerking met het Smithsonian Institute te Washington. (AC 20 februari 1951) Deze voorbeelden demonstreren de nagestreefde veelzijdigheid en de

internationale samenwerking die Hartog nastreefde:

> "In de boekenkast van de librije staat reeds veel, maar bet is de bedoeling bij de uitbreiding van deze boekenscbat meer dan tot nu toe rekening te houden met plaatselijke toestanden. Reeds zijn wij doende alle boeken en boekjes die in de volkstaal, het Papiament, zijn verschenen aan te schaffen." (AC 8 juli 1950)

Hij wijst erop dat het zo moeilijk is om oude boeken als de Papiamentse volksvertellingen van Miguel Suriel, Tuyuchi, of oude Spaanstalige werken als van D.D. Salas, D.M. Chumaceiro e.a. te traceren. Toen Johan Hartog dit schreef, was dat exact de tijd dat op Curaçao de bekende auteur Cola Debrot pleitte voor het heruitgeven van oude werken in het Spaans en Papiamento. Nog een keertje de bibliothecaris zelf:

> "Het spreekt vanzelf, dat de Openbare Leeszaal een instelling is, niet alleen voor de Nederlanders op Aruba, maar voor de gehele bevolking van Aruba, de Arubanen voorop." (BN 6 april 1951)

Ook minderheidsgroepen kregen bibliothecaire aandacht. Daarom werd er in overleg met de Provinciale Bibliotheek van Leeuwarden en met Auke Cloo, de redacteur van de *Arubaanse Courant* met ingang van 1 juni 1952 een Friese afdeling ingericbt voor de ongeveer veertig Friese gezinnen op bet eiland:

> "Fryske boeken yn'e boekerij. Dr Hartog fortelde us det hy it foarnimmen hat om yn syn boekery in stikmannich goede Fryske boeken beskikbar te stellen. Hy hat us om in list frege en wy scille d'r foar soargje, dat yn elts gefal de beste boeken fen Abe Brouwer, Brolsma, Ulbe van Houten nei Aruba komme." (AC 5 december 1951)

Johan Hartog meldt het nieuwtje uitvoerig in de pers:

> "Op Aruba wonen ongeveer veertig Friese gezinnen. Niet dat de leden dezer gezinnen geen Nederlands of andere talen machtig zijn, maar om de simpele reden dat zij blijkens informatie het aardig vinden van tijd tot tijd Fries te lezen, wordt met ingang van 1 juni 1952 een afzonderlijke Friese afdeling aan de bibliotheek verbonden... Wij bopen, dat deze afdeling de interesse van de Friezen op Aruba - of zijn het Arubaanse Friezen? - zal hebben." (AC 5 juni 1952)

Dit had natuurlijk niet ecbt veel om het lijf, maar het toont hoe de bibliotheek het service-idee aan de gemeenschap opvatte, waarbij de belangen van de Nederlandse lezer met nadruk werden gewogen.

Catalogus

Hartog hield zijn zaken altijd nauwgezet bij. Zijn cijfermateriaal speelde hij

door aan de pers. Een eerste aanwinstenlijst dateerde volgens berichten al van september 1950, het Bulletin No. 1. In oktober 1951 was de catalogus van de kinderbibliotheek klaar, vervaardigd door de Aruba Drukkerij n.v. (BN 4 oktober 1951) In augustus 1950 vervaardigde Hartog een lijst van alle 84 in de bibliotheek aanwezige tijdschriften. Curiositeitshalve worden hieruit de Arubaanse en Antilliaanse bladen even vermeld: Amigoe, Arubaanse Courant, Aruba Times, Beurs- en Nieuwsberichten, La Cruz, De Morgenster, La Prensa, Ambtenaar der Nederlandse Antillen, Anglo, Aruba Rotary Weekly, Weekblad Curaçao, De Curaçaosche Courant, El Dorado, Esso News, Lorito Real, Maandblad vooor de Handel op Aruba, Mikve Israel, Pan Aruban, Passaat, Poort (Julianaschool), Simadan, De Stoep, West-Indische Gids (BN 14 augustus 1950) Ook hier nam de collectie snel toe, zodat er nauwelijks een jaar later al 125 bladen en tijdschriften aanwezig waren, inclusief Surinaamse en Nederlandse kranten.

In oktober 1952 was de eerste gedrukte catalogus klaar. Deze telde al niet minder dan 265 pagina's. Dat het eerste supplement van 1954 al weer 184 pagina's telde, laat zien dat de aanwinsten van de bibliotheek spectaculair waren. De catalogus werd echter slecht verkocht, zodat de lezers werden verplicht het door de Aruba Drukkerij gemaakte supplement voor anderhalve gulden te kopen om de kosten daarvan te bestrijden. (AC 23 juni 1954)

Uit de catalogi valt af te leiden wat er toen in de bibliotheek aanwezig was. Ik geef het aantal catalogus-pagina's steeds tussen haakjes: Nederlands (45 pp.), Engels (18), Papiamento (1), Spaans (8), Duits (3), Frans (4), Italiaans (2), Fries (1). Gedichten nemen 21 pagina's van de catalogus in beslag, boeken van en over de Nederlandse Antillen niet meer dan 1 pagina, het Caraïbische Gebied (3), Latijns-Amerika (5). Voor de studie- en geclassificeerde werken waren 117 pagina's nodig, voor de muziekbibliotheek maar 1 pagina en voor naslagwerken 8 pagina's. Deze lange opsomming geeft enig idee van wat er in het begin in de bibliotheekcollectie aanwezig was. Fictie en nonfictie waren evenwichtig vertegenwoordigd, maar bij de talen zien we de enorme dominantie van de Nederlandse romans, waarvan er meer waren dan de andere zes talen samen. Er was die dagen nog maar weinig over de eigen regio.

Uit dit soort zaken blijkt nog maar weer eens dat de openbare bibliotheek door het onderwijs geïnitieerd en gestimuleerd werd. Inspecteur Goslinga wond daar ook geen doekjes om, dat de bibliotheek met name voor het onderwijs een taak te vervullen had:

> "Bij de laatst gehouden [hoofdakte]examens is weer gebleken, dat de onderwijzers te weinig lezen, ze zijn niet voldoende op de hoogte van

> wat er om hen heen gebeurt. Hiervoor zijn de bibliotheek en de leeszaal. De onderwijzer moet midden in het geestelijke leven van zijn tijd staan, dan alleen kan hij vormen en opvoeden." (BN 5 september 1950)

In het reglement van de catalogus staat nog een intrigerende alinea, die toch wel aangeeft dat er in een halve eeuw bibliotheekwerk wel het een en ander veranderd is. We staan met het huidige peil van volksgezondheid niet vaak stil bij de hygiënische kant van het lenen van boeken die door allerlei handen zijn gegaan. Kennelijk was dat een halve eeuw geleden in de naoorlogse jaren minder een vanzelfsprekendheid dan nu:

> "Personen uit een gezin, waar een besmettelijke ziekte heerst, kunnen geen boeken ter leen ontvangen. Men is verplicht zulks terstond mede te delen en de boeken, die men thuis heeft af te geven bij de Openbare Gezondheidsdienst ter ontsmetting. Pas na schriftelijke verklaring van het Hoofd van de Gezondheidsdienst kan men weer boeken lenen of de Bibliotheek bezoeken." (Catalogus No. 1, oktober 1952)

Leden

Met dit laatste citaat zijn we bij de leden aangekomen. Van de bibliotheek werd parallel aan het toenemen van de collectie steeds meer gebruik gemaakt in die zin dat steeds meer leden steeds meer boeken leenden, zo niet individueel dan toch wel in totaal. Daarnaast was de bibliotheek ook vroeger al een plaats waar jongeren elkaar konden ontmoeten. In de stijl van de tijd schrijft Hartog:

> "in onze Arubaanse leeszaal laten wij graag alle vrijheid aan het jonge paartje, dat zonder veel aandacht in hetzelfde boek bladert al giggelend. Ze wagen het toch door allebei een boek mede te nemen, en uit hun bezoek profijt te trekken." (BN 21 februari 1951)

Vanaf het begin tot nu toe heeft de bibliotheek een open systeem gekend, waarbij het voor de leden dus mogelijk was zelf een boek te zoeken, te pakken, in te zien en vervolgens mee te nemen naar de uitleenbalie en het te laten afstempelen. Veel traditionele bibliotheken waren in die tijd nog gesloten, waarbij boeken moeten worden aangevraagd, waarna ze door het personeel worden opgezocht. Een open systeem is natuurlijk veel gebruikers-vriendelijker, al zal er wel eens een boek op de verkeerde plaats teruggezet worden. Dat nadeel namen de medewerkers graag voor lief ten opzichte van de voordelen.

De lidmaatschapsbijdrage was in de jaren vijftig Afl. 2,50 voor volwassenen, waarvoor per keer twee boeken geleend konden worden en Afl. 1,- voor kinderen die daarvoor om de andere dag een boek konden lenen, maar

in de vakanties net zoveel als ze wilden. Vanaf 1 januari 1954 worden deze voorwaarden wat verruimd en mogen voortaan door volwassenen per keer vier boeken meegenomen worden: twee romans en twee geclassificeerde werken oftewel studieboeken.

Op 1 januari 1950 bedraagt het aantal volwassen leden 348 en het aantal jeugdleden 73. Het oudste lid was in 1951 al 78 jaar, het jongste lid vier jaar. De ledenaantallen liepen snel op, waarbij vooral het aantal jeugdleden zou toenemen. Op 1 augustus 1950 waren er al vijfhonderd volwassen leden.

Johan Hartog heeft vanaf het begin veel werk gemaakt van de statistieken. Met zijn journalistieke ervaring heeft hij ook steeds veel geschreven over het bibliotheekwerk. Dat betekende natuurlijk goede propaganda voor het nog zo'n pril verschijnsel dat de bibliotheek in die dagen was, een instituut dat nog moest inburgeren en een plaats in de eilandelijke samenleving moest zien te veroveren.

Uit de bevolkingscijfers hebben we eerder gezien dat het aantal Europese Nederlanders vrij gering was op het eiland. Hartog heeft steeds moeite gedaan het lezersbestand te arubaniseren en hij hield daartoe nauwkeurige statistieken bij van de 'landaard' van zijn klanten. Zo waren er in 1950 van de ruim vijfhonderd leden niet minder dan 23 verschillende landaarden: Nederland (210 volwassenen + 23 kinderen), Aruba (67 + 75), Curaçao (28 + 13), Suriname (52 + 9), Bonaire (3 + 1), Sint-Maarten (7 + 2), Sint-Eustatius (1 + 0) en Saba (0 + 1). Verder kwamen er allerlei eilanden en landen voor met heel kleine aantallen van slechts enkele personen, in totaal 383 volwassenen en 128 jeugdleden. De bibliotheek begon dus vooral voor volwassenen, maar de Arubaanse jeugd nam het later over en werd de grootste groep. (AC 11 november 1950)

Het is ook nog interessant om te zien hoe de geografische spreiding op het kleine eiland was: Oranjestad en directe omgeving leverde 295 volwassenen + 113 jeugdleden op, Santa Cruz (15 + 4), Noord (14 + 0), Savaneta (10 + 0), San Nicolas (33 + 8) en de Lago (16 + 3). De bibliotheek was dus in het begin een (Oranje)stadse aangelegenheid en de komst van over het eiland verspreide filialen was dan ook dringend nodig.

Nu we toch met cijfers bezig zijn kunnen we ook nog even laten zien wat er gelezen werd, welk genre. In 1950 las men detectives (84), ontspanning (300), romans (583) en poëzie (8). De leeftijdsopbouw was als volgt. Van de leden was in de leeftijdsgroep van 20-25 jaar 4,5 % mannelijk en 7% vrouwelijk, van de leeftijdsgroep 25-35 jaar 12,5 % (m) en 8% (v), van 35-40 jaar 10% (m) en 7% (v). (AC 5 mei 1951) De grootste groep lezers bevond zich dus in de groep van 25 tot 35 jaar.

In oktober 1951 noteerde Johan Hartog alle 28 landaarden van zijn 634 leden. Curiositeitshalve neem ik hier de lijst integraal over uit de *To-Day* van 3 oktober 1951.

Land:	Volwassenen		Jeugdleden	
	1951	1950	1951	1950
Nederland	252	(210)	47	(23)
Aruba	72	(67)	91	(75)
Curaçao	21	(28)	25	(13)
Bonaire	3	(3)	1	(1)
St. Maarten	12	(7)	-	(1)
St. Eustatius	1	(1)	-	(-)
Saba	-	(-)	2	(1)
Suriname	52	(52)	9	(9)
Jamaica	1	(1)	-	(-)
Venezuela	4	(2)	1	(-)
Indonesië	4	(1)	4	(-)
Br. Guyana	4	(3)	2	(-)
Ver. Staten	2	(1)	1	(-)
Dominica	2	(1)	1	(1)
Cuba	1	(-)	-	(-)
Haiti	1	(-)	1	(-)
St. Vincent	2	(-)	-	(-)
Sto. Domingo	1	(1)	-	(-)
Grenada	2	(1)	-	(-)
Canada	1	(-)	-	(-)
Montserrat	1	(1)	-	(-)
Libanon	1	(1)	-	(-)
Colombia	2	(1)	-	(-)
India	1	(1)	-	(2)
Zwitserland	1	(1)	-	(-)
Engeland	1	(1)	-	(-)
Zuid-Afrika	-	(-)	1	(-)
Japan	-	(-)	2	(-)

In 1954 waren er 1036 leden met 24 landaarden. Hiervan namen de Arubanen toen de eerste plaats in met 387 (100 + 287) leden tegenover 'slechts' 324 (265 + 59) in Nederland geboren leden (BN 15 november 1954), maar procentsgewijs waren de Nederlanders natuurlijk nog steeds sterk oververtegenwoordigd.

Met dit soort statistische berichten probeerde Hartog de nodige belangstelling voor zijn bibliotheek te wekken. Hoe noodzakelijk die reclame aanvankelijk nog was, bewees wel een bibliotheekcirculaire die in negenhonderd exemplaren naar alle scholen werd gestuurd, wat tot gevolg had dat het aantal jeugdleden snel steeg van 189 naar 482 (BN 9 november 1951) en het aantal uitleningen in oktober 1951 steeg van rond de vierhonderd naar over de elfhonderd. Op vrijdag 10 november 1951 werd Elsa Janssen, leerling van de Margrietschool, het duizendste lid. Ze kreeg P.A.E. Oosterhoff's kinderboek *Ineke en Clara* cadeau. Volgens de *To-Day* van 12 november 1951 en andere kranten bedankte ze met de woorden: "Dat had ik nooit gedacht, dank u wel mijnheer."

Het aantal leden was begin 1952 al verdubbeld tot duizend, van wie nu ongeveer de helft jeugdlid. Het aantal uitleningen steeg navenant. Omdat kinderen die om de andere dag maar een boek mochten lenen, waren de uitleencijfers in 1951 met ruim 7400 nog niet zo hoog. Maar voor de volwassenen lag dat anders. Werden er in 1950 al 15.921 boeken voor volwassenen uitgeleend, in 1951 was dat aantal opgelopen tot 26.881 boeken, waarvan 2749 in het Engels, 348 in het Spaans, 77 in het Duits en 72 in het Frans, de rest in het Nederlands. Weer een jaar later, in 1952, steeg het aantal uitleningen tot 40.815. Uit deze cijfers valt de spectaculaire groei gemakkelijk af te lezen. Per volwassen lid werden in 1953 ruim veertig boeken uitgeleend, per kind bijna dertig in dat jaar.

Het was dus een drukte van belang aan de Lagoenweg, niet alleen bij de uitleenbalie, maar ook in de leeszaal waar in 1951 niet minder dan 1833 personen een kijkje kwamen nemen. De filmotheek had in 1951 precies 51 leden die 1958 films leenden.

Johan Hartog had zo een fijne neus voor de nodige publiciteit voor zijn bibliotbeek. Hij liet graag en veel horen om reclame voor zijn bibliotheek te maken en daaraan danken wij heel wat gegevens en interessant cijfermateriaal, waarvan hiervoor een paar staaltjes. Onder de merkwaardigheden van juni 1952 vermeldde Hartog nog dat in die maand 'het eerste boek in het Fries werd uitgeleend, evenals het eerste boek in het Latijn!' (AC 5 juli 1952) Zo deed hij aanvankelijk nagenoeg maandelijks als een echte p.r.-man een aantal interessante persberichten uitgaan.

Het filiaal in San Nicolas

In december 1950 waren er al drie depots van de bibliotheek: in het Militair Kamp te Savaneta dat begin 1952 ongeveer 80 lezers had, in de Protestantse school van Piedra Plat met ongeveer twintig lezers, en in het Huis van Bewaring op Dakota waar een zeventigtal boeken in een daartoe ingerichte leeskamer stonden. De humoristische verhalen van Tuyuchi werden er veel gelezen, maar een probleem was dat ongeveer de helft van de veertig gedetineerden analfabeet was. (AC 1 maart 1951) Maar toch lazen in 1951 vijftig gedetineerden bijna zeshonderd boeken, wat dus neerkomt op ongeveer een boek per maand per gedetineerde. Op dat moment waren er ook al plannen voor depots in de cunuco, maar daar is het nooit van gekomen.

De filosofie van de bibliotheek luidde dat boeken op het eiland zo dicht mogelijk naar de mensen toe gebracht moeten worden en dat de leden ook de mogelijkheid moeten hebben boeken die hier op het eiland niet te krijgen zijn van elders kunnen aanvragen en lenen. Vanuit dat laatste idee ontstond in 1954 de mogelijkheid om boeken van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam aan te vragen en deze tegen verzendkosten te lenen. Eigenlijk vormden deze twee uitgangspunten - een dicht netwerk en open lijnen naar buiten - een dilemma, omdat de poging om het boek naar de lezer te brengen zich niet helemaal verdroeg met het kunnen bieden van voldoende service op een geconcentreerd punt. Daarvoor zijn later twee oplossingen bedacht. Aanvankelijk zocht de bibliotheek het in het vestigen van filialen in de districten, later probeerde men de barios door middel van een of meer bibliobussen te bereiken en van boeken te voorzien. Eigenlijk heeft men met dit laatste nog steeds niet volledig bereikt wat men wil, omdat alleen de schooljeugd hiermee benaderd wordt. Een bibliobus die 's avonds naar de barios gaat en vanwaaruit aan volwassenen geleend kan worden is nog steeds niet gerealiseerd.

Al in augustus 1951 is er toestemming van de Overheid voor een filiaal in San Nicolas, de oliestad die op dat moment de verreweg grootste bevolkingsconcentratie op het eiland kende. Er wonen aan het begin van de jaren vijftig immers nagenoeg twee keer zoveel mensen in San Nicolas als in Oranjestad, nl. 20.664 tegenover 11.670. (Hartog 1953: 368) Toch was het bibliotheekwerk helemaal in de hoofdstad geconcentreerd. Dat de afstand tot de bibliotheek van invloed was op het ledenaantal, zagen we al eerder in dit hoofdstuk. Het was dus zaak dat er zo snel mogelijk een filiaal in San Nicolaas verrees. De Gezaghebber werd gevraagd een passende ruimte ter beschikking te stellen, maar als noodoplossing mochten de leden van boven de brug, bij

Het gebouw aan de Van Speykstraat waarin de bibliotheek van San Nicolas in 1952 voor het eerst gehuisvest werd.
Bron. Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

wijze van proef, vanaf 1 september 1951 tot het filiaal er werkelijk zou zijn, een dubbel aantal boeken meenemen in Oranjestad. Dat betekende dus voor volwassenen vier boeken en voor kinderen twee. In december 1951 werd bekend dat een gebouw aan de Van Speijkstraat 1 het nieuwe pand voor het filiaal zou worden. Johan Hartog (1953: 370) schetste het San Nicolas van die dagen:

> "Binnen een omheinde en bewaakte concessie gingen Noord-amerikanen en enkele anderen wonen in eendere bungalows en met gelijk meubilair. Daarbuiten zocht de toevloed van buiten-Arubaans personeel woning in ijlings uit hout en blik opgetrokken krotten, waar soms maar één woonvertrek in is. Beide groepen waren er op ingesteld, niet om op Aruba te leven, maar er voort te bestaan, hard te werken en met het aldus verdiende geld 'naar huis' te gaan. Heel Sint Nicolaas ging lijken op één groot bivak."

Dat lijken niet de ideale omstandigheden om een bibliotheek te laten bloeien. Op 18 april 1952 werd het filiaal San Nicolaas aan de Van Speykstraat onder geringe belangstelling door onderwijsinspecteur dr. W.J. Goslinga geopend, in aanwezigheid van Gezaghebber mr. P.G. Hooghoudt, B. Teagle van de Lago, onderwijsinspecteur G. Kok en enige hoofden van scholen. De openingstijden vanaf dinsdag 22 april waren voorlopig beperkt, op dinsdag- en vrijdagmiddag van 14.30 - 17.30 uur. Er waren in totaal nog slechts 983 boeken, zoals romans in het Nederlands, Engels en Spaans, woordenboeken, encyclopedieën en diverse reisfolders. (BN 19 april 1949) Goslinga memoreerde in zijn openingstoespraak:

> "Een boekerij is een instelling voor de bevolking en moet zo dicht mogelijk bij de bevolking staan. Vandaar, dat niet alleen boeken in de voertaal, het Nederlands, ter uitlening aanwezig zijn, maar ook boeken in de Engelse en Spaanse talen ter beschikking staan." (BN 19 april 1952)

De eerste uitleenmiddag gingen er al 37 boeken de deur uit en dat liep al snel op tot een zestig boeken gemiddeld, wat niet gering is als bedacht wordt dat er in Oranjestad ongeveer honderd boeken per dag uitgingen. In juni 1952 waren er inmiddels 155 leden in San Nicolas: 89 kinderen, 66 volwassenen en werden er 338 + 308 boeken uitgeleend, in het Engels 85 + 5, maar één boek in het Spaans en de rest in het Nederlands, wat andermaal de grote invloed van het onderwijs op het bibliotheekwezen bewijst. De bibliotheek groeide uit tot ze een collectie van ongeveer tweeduizend boeken had. Ze was met de woorden van een trotse Hartog een groot succes wegens zijn 'exorbitant' hoge uitleencijfers, want

Hartog had uitgerekend dat er iedere 68 seconden een boek uitging. Het bleek helemaal niet waar dat de omstandigheden in San Nicolas niet tot lezen zouden uitnodigen - integendeel!

Lezen, talen en onderwijs

Op Aruba werd vrij veel Spaans gelezen, al bleven die cijfers sterk achter bij die voor Nederlands. Vanuit de gedachte dat de Nederlandse taal en cultuur verbreid moesten worden, vond er in augustus 1953 een expositie van oude, negentiende eeuwse boeken plaats, waarover Hartog meedeelde toen hij de tentoonstelling aanprees: Piet Paaltjens, H. Tollens, W. Bilderdijk, P.A. de Genestet ("lacht u niet, maar kijk zijn gedichtjes nog eens door"), de majestueuze bundels van I. da Costa, H. Schaepman, het verfijnde proza van Busken Huet, de natuurlijk ouderwetse, maar toch vaak smakelijke werken van mevrouw Bosboom Toussaint. (AC 7 juli 1953) Dat soort zaken lijkt nu achterhaald, maar het schetst wel het beeld dat boekhandel en bibliotheek in die dagen hadden van de noodzakelijke verwestersing, het deel hebben aan de Westerse cultuur, waarin de bibliotheek een belangrijke, zo niet de belangrijkste rol, diende te spelen. Dat lezen en onderwijs welhaast onverbrekelijk verbonden leken werd door de uitleencijfers ondersteund omdat de vakantiemaand augustus steeds de maand bleek met de minste uitleningen. 'Het is vakantie en dan wordt er niet gelezen,' was het argument. Lezen en school bleken zo onverbrekelijk verbonden, dat lezen als schoolwerk werd opgevat.

Toen per 1 mei 1953 de OLB van Aruba van de landelijke Inspectie van het Onderwijs op Curaçao werd overgedragen aan het Eilandgebied Aruba en een eilandsdienst werd, kaartte Johan Hartog al spoedig het wettelijk depot idee aan bij de gedeputeerde - de verplichting om van elk Arubaans boek een exemplaar voor het nageslacht als cultureel erfgoed te bewaren. Maar die voor die tijd wel zeer moderne gedachte kon niet geëffectueerd worden, omdat Aruba als Eilandgebied niet zelfstandig was.

Papiamento

Het baarde bibliothecaris Hartog enige zorg dat er in zijn bibliotheek nog zo weinig Papiamento werd gelezen en dat hij zo weinig boeken in die taal tot zijn beschikking had:

> "De bibliotheek beschikt maar over een allerpoverste verzameling papiamentse boeken, nl. boeken van Tuyuchi en enkele losse kleine uitgaven."

Deze waren al sedert september 1950 in omloop maar ze werden nauwelijks

uitgeleend. In oktober drie keer, in november maar een keer, in december twee keer. Hartog meldde dat er zo weinig belangstelling was voor deze Papiamentstalige leesstof, omdat de keuze domweg te gering was:

> "Hoewel we voor de helft Arubanen als leden hebben, worden de verhalen in het Papiament van Tuyuchi haast niet gelezen en ook voor het Papiamentse tijdschrift Simaden [sic!] toont men weinig of geen belangstelling." (DM 21 december 1950)

Vandaar dat Hartog onder de bibliotheekleden een enquête naar de taalvoorkeuren entameerde. Hij stelde daarbij twee vragen: 1. Indien er behoorlijke boeken in het Papiament beschikbaar waren, zou u dan liever een boek lezen in het Papiament of in het Nederlands? 2. Indien u in het algemeen de keuze had in welke taal van de verschillende talen, die u kent, zou u dan het liefst lezen? (DM 21 januari 1951)

1. Si tabatin buquinan adecuado na Papiamentu disponible, lo bo preferí un buqui na Papiamentu of un na ulandes? 2. Si bo tin di scohe den tur e lenguanan, qu bo sabi, na cual lo bo preferí di lesa? (LP 3 janurai 1951) Let op de spelling!

De antwoorden waren zoals te verwachten eenzijdig, omdat de meeste boeken in het Nederlands waren en het publiek eenzijdig Nederlands was georiënteerd, vooral de jeugd door het Nederlands(talig)e onderwijs. Bij zijn evaluatie van de enquête schreef Hartog dan ook over de jeugd en de bibliotheekbezoekers in het algemeen: "Zij hebben feitelijk nooit Papiament leren lezen bij gebrek aan lectuur in die taal." Hij gaf daarom geen getallen of percentages maar een algemeen oordeel, waaruit de grote voorkeur voor het Nederlands bleek, maar waar ook uit te destilleren viel dat er wel degelijk aandacht was voor Engels en Spaans. Ook kinderen lazen soms volgens eigen opgave liever Engels en Spaans, wat andermaal het polyglotte karakter van Aruba benadrukt. (BN 6 april 1951)

In augustus 1951 - nog maar ruim een jaar na de opening van het nieuwe gebouw - klaagde Hartog al over ruimtegebrek: alle kasten en rekken staan nu al boordevol boeken en plaats voor nog meer kasten is er niet. (AC 23 augustus 1951) Wel gingen er in 1952 een aantal boeken naar het filiaal in San Nicolas, maar er bleven steeds boeken bijkomen. Uitbreiding van de ruimte werd noodzakelijk - een noodkreet die in het vijftigjarig bestaan van de bibliotheek steeds weer heeft geklonken. In augustus 1952 werd daarom de oude Margrietschoool al genoemd als mogelijk toekomstig bibliotheekgebouw (*To-Day* 25 augustus 1952). Toen op 10 september 1953 de oude Margrietschool

werd verlaten, kon de bibliotheek er in. Maar daarvoor was wel een ingrijpende restauratie van het vervallen pand nodig. De plannen voor de aanbesteding werden gemaakt en de verhuizing zou dus nog even op zich laten wachten, maar in juni 1955 - opnieuw in juni - was het eindelijk zover en verhuisde de bibliotheek van zijn tweede onderkomen naar zijn derde, van de Lagoenweg naar de Wilhelminastraat.

> "En toen de DOW'ers in een recordtijd de gehele bibliotheek-inventaris hadden overgebracht, bleef er aan de Lagoenweg een triest, leeg gebouw achter, waar een paar schoenen en een KLM-reclame op een boekenrek de enige sporen waren die door dr. Hartog achtergelaten werden." (AC 7 juni 1955)

In 1956 werd de Centrale Tabuleerdienst in het oude bibliotheek-gebouw aan de Lagoenweg ouder gebracht.

De bibliotheek in de Wilhelminastraat De jaren 1955-1972

"Vooral in deze tijd van zelfstandigheid is het dubbel zaak het culturele peil niet alleen te handhaven, maar vooral te vergroten." (BN 30 december 1953)

De bibliotheek aan de Lagoenweg groeide zo voorspoedig dat de huisvesting al na een paar jaar veel te klein werd voor de ruim duizend leden die de in de bibliotheek aanwezige zestienduizend banden meer dan veertigduizend keren leenden. Maar hoe goed is goed? De bevolking is in deze jaren gestegen tot ver over de vijftigduizend naar 55.483 inwoners. Op dat aantal is een ledental van duizend natuurlijk nog weinig indrukwekkend, omdat het procentsgewijs nog geen magere twee is. In later jaren zal dat percentage weliswaar tot ver boven de tien oplopen maar ook dan kun je je nog afvragen of zelfs dat percentage niet mager is. Want ook dan zijn er nog veel en veel meer niet-leden dan leden.

Op 15 december 1954 had het Statuut intern Antilliaans zelfbestuur gebracht. De idee van een geheel op zichzelf staand rijksdeel binnen het Koninkrijk der Nederlanden werd door een motie van de jonge eilandsraad gesteund. Maar de pas verworven autonomie begon op Aruba met economische problemen. De welvaart onder de bevolking kwam onder druk te staan door de toenemende werkloosheid tengevolge van de automatisering van de raffinaderij. In 1956 liep het aantal werklozen van ruim vijfhonderd op tot meer dan duizend, tot ze zelfs het getal van dertienhonderdvijftig bereikte.

Dat had evenwel geen directe culturele gevolgen. De Aruba Boekhandel boekte in de jaren vijftig een omzetwinst van vierhonderd procent. De import van buitenlandse tijdschriften lag tussen de 25.000 tot 30.000 per maand. Drukkerij-uitgeverij De Wit had niet minder dan dertig employés in dienst, met een omzet en oplagen waar men nu niet meer van durft te dromen. Zo verscheen *Six Islands in the sun* in een oplage van 30.000 exemplaren en was voor een uitgave in het Nederlands, Spaans, Engels of Papiamento een oplage van drieduizend in die dagen normaal. Boekhandel Mariska vestigde zich in 1958, Boekhandel Van Dorp in 1967 op het eiland. Op 20 maart 1954 begon Radio Kelkboom zijn uitzendingen, een paar maanden later, op 9 oktober 1954, volgde Voz di Aruba en op 1 november 1959 startte Radio Victoria zijn uitzendingen. In 1963 volgde Tele Aruba. Het spreekt voor zich dat ondanks de

economische teruggang, bij een dergelijke culturele bloei ook het bibliotheekwerk bleef groeien.

Van Landsschool naar Openbare Leeszaal en Bibliotbeek

De nieuwe Margrietschool was al in 1952 gereedgekomen. Omdat het oude gebouw aan de Wilhelminastraat 6 nu leeg stond, vatte Hartog het plan op dat historisch gebouw te bewaren en er de bibliotheek in de vestigen. Bovendien kostte verbouw minder dan nieuwbouw, aldus de redenering. Op maandag 28 december 1953 werd 'de restauratie en verbouwing van de oude Prinses Margrietschool tot Openbare Boekerij en Leeszaal' aanbesteed. Het werk werd gegund aan de firma Ortiz & Gonzalez voor een bedrag van Afl. 77.830,- Daar zou later nog een bedrag van Afl. 23.000,- voor de inventaris aan toegevoegd worden.

Het gebouw dateert van 1888. Het was een school, aanvankelijk de landsschool en vervolgens de openbare school, de Julianaschool (1921) en de Prinses Margrietschool (1942) geheten. Toen de nieuwe Julianaschool in 1942 af was, kreeg het oude gebouw de naam Prinses Margrietschool, die op haar beurt in 1953 ook weer een eigen gebouw kreeg. Het voorste gedeelte aan de Wilhelminastraat was al in 1887-1888 gebouwd. Het telde toen slechts twee lokalen, maar vrijwel direct werd er een derde lokaal bijgebouwd. Op de begroting van 1887 werd een bedrag van Fl. 8600,- opgevoerd 'voor het daarstellen van een schoolgebouw en regenbak', maar de uit Curaçao overgekomen architect-bouwer Antoine Martis realiseerde het geheel voor niet meer dan Fl. 4240,17 - wat dus nog minder dan de helft was! Op maandag 8 augustus 1887 legde Gezaghebber David Gaërste de eerste steen, uitgehouwen in de knoek, zoals trouwens alle stenen voor het gebouw. De Landsschool stond op 'een fraai gelegen plek met ruim uitzicht aan de achterzijde op de zee' aan de Wilhelminastraat, die ruim honderd jaar geleden nog niet meer dan een pad was met kinderhoofdjes in het midden voor de paarden. Het is een van de oudste gebouwen uit Oranjestad, al is het oude Protestantse Kerkje schuin ertegenover al van 1846. Het schoolgebouw was helemaal handwerk, waarvoor Johan Hartogs restauratie-idee algemeen bijval vond:

> "Geen twee kozijnen zijn gelijk, de vloer ligt niet waterpas. Het gebouw is een gruwel voor het technisch vernuft van de moderne tijd, maar een lust voor elke minnaar van het schone." (AC 8 juni 1955)

Op maandag 5 maart 1888 gingen de schooldeuren open, maar pas in 1900 werden er w.c.'tjes gebouwd... Twee generaties schoolkinderen gingen dus als de nood steeg, de omringende mondi in of naar de buren... In 1900 werd ook het

De bibliotheek aan de Wilhelminastraat.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

hek om de school gebouwd. Het achterste deel van het gebouw betreft een uitbouw van 1920, toen er twee lokalen werden bijgebouwd. De achtergevel werd pas in 1954 gebouwd. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verrezen er nogal wat bijgebouwen, omdat de school toen ook dienst deed als kazerne voor de schutterij: "Een tijdlang hebben zo schutters en schoolkinderen samen gezeten in een gebouw dat tegelijk school en kazerne was." (BN 20 september 1966)

Bij het herstel in 1955 zijn deze bijgebouwen gesloopt, waardoor er een ruime tuin ontstond. Toen werd ook het originele hek van 1900 in de oude stijl hersteld. Met behoud van het exterieur werd het interieur van de oude school aan de nieuwe behoefte van bibliotheekgebouw aangepast. Johan Hartog zelf deed 'met het fanatisme van een doorgewinterde historicus' alle mogelijke moeite om 'hedendaagse stijlbloempjes te vermijden' en om het 'oude en pittoreske gebouw' geheel in stijl te laten restaureren. Hij vervaardigde zelf de schetsontwerpen en dat leverde een fraai resultaat op: "De oude tempel bleef voor de leerlingen van Minerva bewaard..." (AC 30 december 1953)

De verbouwing zou aanvankelijk zes maanden duren, maar dat werd achttien maanden! Van 6 tot en met 18 juni 1955 werd de bibliotheek aan de Lagoenweg wegens de verhuizing gesloten en toen volgde op maandag 20 juni 1955 om 14.30 uur de officiële opening van de nieuwe bibliotheek aan de Wilhelminastraat. In de ochtenduren hadden leden van het Bestuurscollege en mevrouw Kwartsz-Spruyt, de echtgenote van de Gezaghebber, al een kijkje genomen. Een van de speciale gasten was J.K. Zepp Lampe die eerst leerling, en vervolgens kwekeling, onderwijzer en hoofd van de school was geweest en dus veertig jaar, vanaf 1898 tot 1938, met het gebouw verbonden was!

Vergeleken met de Lagoenweg betekende het gebouw in de Wilhelminastraat een geweldige vooruitgang. De lezer die de stoeptreden beklommen had, kwam recht voor de uitleenbalie in de hal uit. Links en rechts waren er kamers voor de bibliothecaris en de administratie. Links achter was er een nauwe gang naar de leeszaal in de zijvleugel. Achter de balie bevonden zich op twee etages de boekenrekken voor romans en geklassificeerde werken. Twee steile ijzeren trappen leidden naar boven. De vloeren waren van hout, de gangetjes waren nauw met in de loop van de tijd een weerszijden volgepakte stalen rekken. De ouderwetse aanwijzingsbordjes zijn in 1982, toen de bibliotheek opnieuw verhuisde, als curiosum meegenomen en hangen nu in de kantine aan de George Madurostraat. Aan de andere kant, met een aparte ingang, bevond zich de jeugdbibliotheek.

Had het oude gebouw 265 meter boekenrekken, nu konden er op 1571 meter boekenrekken maximaal zo'n 50.000 boeken een plaatsje vinden. Een

dergelijke collectie was volgens Hartog de limiet in verband met het inwoneraantal van het eiland. Zo had de bibliotheek aan de Wilhelminastraat niet minder dan vijf keer de omvang van die aan de Lagoenweg. "Een waarlijk moderne bibliotheek, een welvarend en leergierig eiland als het onze waardig," schreef de *Arubaanse Courant* op 30 december 1953. De filmuitleen en filmvoorstellingen bleven voorlopig aan de Lagoenweg plaatsvinden. Het gebouw werd intensief gebruikt. In oktober 1961 werden er restauratie-werkzaamheden verricht aan de Leeszaal, waarna op 18 december 1961 de heropenstelling plaatsvond.

Personeel

De *Amigoe* berichtte op 21 juni 1955, daags na de opening van bet nieuwe gebouw met de nodige ironie: "Dr. Hartog woont thans dichter bij de bibliotheek dan voorheen. Het scheelt 37 stappen," maar ook de *Arubaanse Courant* liet zich op diezelfde dag niet onbetuigd: "We hebben uitgerekend dat dit dr. Hartog per jaar ongeveer 40 km lopen scheelt!" Met smaak kon Hartog schrijven over een Amerikaanse karikatuur op een bord in de bibliotheek met het opschrift: 'Librarians, no reading beyond this point,' maar het was vanaf het begin zó druk dat de medewerkers beslist geen tijd hadden om zelf te gaan zitten lezen. Net als aan de Lagoenweg bestond het personeel uit drie bibliotheekassistentes en een bode: mevrouw E.A. Vermeer, die tevens waarnemend hoofd was, mejuffrouw Yvonne Kemmink, mejuffrouw Margarita Laclé in de kinderafdeling en de heer Reymundo Ridderstaat die bodewerk deed en beschadigde boeken herstelde. Toen Johan Hartog in 1957 en 1963 met buitenlands verlof ging, nam mevrouw E.A. Vermeer waar. In 1963 bestond de staf inmiddels uit zeven medewerkers: S. Luidens, M. Croes, N. Mathilda, M. Laclé, R. Ridderstaat, F. Pourier en M. de Cuba. Van 15 oktober 1969 dateert een prachtige bordesfoto van het voltallige personeel, dat dan inmiddels is uitgegroeid tot vijftien medewerkers. In 1971 was het aantal medewerkers zestien, elf dames en vijf heren. Er is een prachtige foto bewaard die iedereen portretteert in de hal van de bibliotheek voor de uitleenbalie. De namen van de medewerkers: Enrique Croes, Vicente Croes, Mildred de Cuba, Filomena Fingal, Betty Goeloe, Johan Hartog, Jean Laclé, Margarita Laclé, Jacintha Maduro, Nora Mathilda, Viveca Oduber, Marie-France Paris, Hubert Schotborg, Greta Schwengle, L. Schwengle en Catharina Tromp. Op een foto van 1971 staat Haime Dabian als medewerker van de plakkamer. Van datzelfde van 1971 dateert een foto waarop Francisca Wernet en Sylvia Wolff staan, die op dat moment als werksters aan de bibliotheek waren verbonden. Hiermee zijn

de pioniers van het bibliotheekwezen genoemd.

Het duurde enige tijd, maar dan hebben ook de gezagsdragers de weg naar de nieuwe bibliotheek gevonden. Gouverneur A.A.M. Struycken, gezaghebber L.C. Kwartsz en gedeputeerde E.O. Petronia brachten op 10 januari 1956 een bezoek aan de nieuwe bibliotheek. In juni 1960 maakten twee Nederlandse literatoren, Clara Eggink en Anton van Duinkerken, hun opwachting. In maart 1968 bezocht James Michener de bibliotheek in verband met een boek dat hij toen aan het schrijven was over het Caraïbische gebied.

Naarmate het bibliotheekwerk institutionaliseerde, neemt het aantal berichten in de pers over de bibliotheek af. De bibliothecaris stuurde minder persberichten de wereld in dan aanvankelijk toen hij de bibliotheek nog de nodige bekendheid moest geven op het eiland. Maar de statistieken werden niet minder scrupuleus bijgehouden!

Collectie

De ruim 'anderhalve kilometer boekenplank' waren in het begin nog kaal met een voorraadje van 16.082 boeken, waarvan 3600 Nederlandse romans, 2600 Engelse romans, 800 romans in andere talen, 2900 kinderboeken en 7000 studieboeken. Het aantal geklassificeerde werken en romans kende steeds een redelijk evenwicht, wat de dubbele functie van de bibliotheek als bron van ontspanning èn van informatie aardig weergeeft.

De lijnen voor de collectievorming zijn in de vorige periode uitgezet en worden gehandhaafd. Naast de verbreding en vergroting van de algemene collectie deed de bibliothecaris tevens voortdurend moeite om eveneens aan specifieke vragen tegemoet te komen. Met een jaarlijkse bibliotheekbegroting van Afl. 50.000,- was er ook wel het een en ander mogelijk. Hartog was daarbij steeds op zoek naar zeldzame boeken. Zo werd hem bijvoorbeeld K. Martin *Bericht über eine Reise nach Niederlandisch West-Indien* uit 1885 geschonken. Hij schafte daarnaast zélf bijzondere boeken aan die hij in antiquariaten op de kop wist te tikken. Het leverde op den duur een kast vol met kostbare werken op. Voor opvarenden van schepen die in de haven lagen, zocht Hartog een aantal boeken in het Italiaans en Nieuw-Grieks. De laatste boeken werden door koningin Frederica van Griekenland zelf geschonken voor zieke Griekse zeelieden die tijdelijk in het hospitaal verpleegd moesten worden en weinig vertier hadden. De bibliotheek van de Alliance Française werd in 1968 in de OLB opgenomen. Geregeld vinden we berichten in de krant dat er nieuwe boeken in omloop werden gebracht.

Naast deze boeken was er nog keuze uit tachtig films, terwijl de

muziekbibliotheek sinds begin 1957 onder de leiding van Rien Hasselaar stond. Ook deze afdelingen functioneren nog steeds.

In de berichten en berichtjes die Hartog over zijn bibliotheek de wereld instuurde, bevindt zich een grappig stukje over een speciale globe die de bibliothecaris graag wilde bestellen. Hij vroeg daarom inlichtingen bij de National Geographic Society. Deze wilde de globe per trein sturen, omdat ze te groot was voor een postpakket, voor een bedrag van $ 25,35 additionele vervoerskosten, waarop Hartog droogjesweg in een volgend briefje informeerde of de globe op station Aruba-Noord of Aruba-Zuid zou arriveren, dit in verband met het afhalen van de vracht. De Secretaris van de eerbiedwaardige IGS liet daarop weten dat de bibliothecaris vanuit het treinstation gewaarschuwd zou worden zodra de globe arriveerde... (BN 24 september 1963)

Leden en uitleen

Wordt er niet vaak beweerd dat er op Aruba niet gelezen werd en wordt? Vanuit een misschien enigszins hautain, maar desondanks niet zo onbegrijpelijk standpunt schreef J. van Zanthem in de *Amigoe* van 8 mei 1968 over de leesbevordering die de bibliotheek in gang had gezet:

> "Wie twintig, dertig jaar geleden zou hebben voorspeld, dat het Arubaanse volk een ... lezend volk zou worden, zou waarschijnlijk op ongeloof zijn gestuit."

Na de opening van het nieuwe gebouw viel er direct een grote toename van het ledental te constateren. Het steeg in een maand tijds met 109 (65 jeugd; 44 volwassenen), zodat er eind november 1955 al 1172 leden waren, van wie 617 Antillianen (516 Aruba, de rest van de andere eilanden), 239 volwassen Europese Nederlanders en 116 volwassen Arubanen; van de jeugdleden waren er 82 uit Nederland afkomstig en waren er ongeveer 400 op Aruba geboren. Hartog becijferde deze zaken steeds nauwgezet omdat hij daarmee zijn streven naar de arubanisering kon analyseren. Dat de Europese Nederlanders nog steeds sterk oververtegenwoordigd waren, blijkt wel uit het gegeven dat rond 1970 niet meer dan ongeveer vijfhonderd Nederlandse gezinnen op Aruba woonden.

Het aantal uitleningen steeg ook enorm, en ook in het filiaal van San Nicolas werd steeds meer gelezen. Het bibliotheekwerk kenmerkte zich in deze tijd door een gestage uitbouw van wat inmiddels een geïnstitutionaliseerde vorm gekregen heeft. De bibliotheek fungeerde in deze periode voornamelijk als uitleendepot van een gevarieerd boekenaanbod aan een nog overwegend

Ingang van de jengbibliotheek aan de Wilhelminastraat.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

Europees-Nederlands publiek. De jeugdbibliotheek stond met Nederlandse boeken ten dienste van het Nederlandstalige onderwijs.

De cijfers illustreren deze gang van zaken op beldere wijze. Waren er in 1950 een tweehonderd leden, drie jaar later werd het duizendtal gepasseerd. De groei verliep langzaam maar gestaag. Aan het eind van de jaren vijftig werd het getal van tweeduizend leden bereikt, en ook daarna bleef de groei erin.

In 1964 waren er 2724 leden. In december 1968 werd het duizendste jeugdlid verwelkomd in de persoon van de vijfjarige Shantel Ecury (*Amigoe* 5 december 1968) Rond 1970 steeg bet ledental explosief. Waren er in 1970 al 5570 leden, een jaar later was dat getal al 6675! De trend van arubanisering van het ledenbestand wordt door de volgende cijfers ondersteund. Ze loopt van 27% in 1950, via 53% in 1955 naar bijna 80% in 1964 en naar 81,47% in 1970. Hartog berekende het tot twee cijfers achter de komma.

Dat de ledenaantallen nogal eens schommelden, komt doordat elk lid zich elk nieuw kalenderjaar opnieuw moest inschrijven. Werd dat nagelaten of pas veel later gedaan, dan was het ledenaantal de eerste maanden van het jaar veel geringer dan aan het eind van het jaar daarvoor. Zo was bijvoorbeeld het ledenaantal al jaren boven de tweeduizend geweest, maar kunnen we toch nog lezen dat in september 1969 bet duizendste jeugdlid en volwassen lid van dát jaar worden ingeschreven: de elfjarige Marline Croes bij de jeugd en Margarita Ras bij de volwassenen. Ze kregen allebei een cadeautje van de bibliothecaris en een foto in de krant.

Wie de oude krantenknipsels doorbladert, wordt met een lawine van cijfers geconfronteerd. Het blijkt toch verleidelijk daar iets uit te citeren. Hierna volgen daarom nog wat cijfers ter illustratie van de groei. Het leeszaalbezoek verdubbelde nagenoeg van 1887 in het jaar 1957 naar 3530 in 1964. Van de uitleen noem ik alleen een paar cijfers om niet te verdrinken. Eerst een detail. Toen het nieuwe bibliotheekgebouw geopend was, werden er in een maand tijds 2165 boeken uitgeleend, waarvan 1298 in het Nederlands en 216 in het Engels, maar vier in het Duits, tegenover 114 boeken in het Spaans, negen in bet Frans en veertien in het Papiamento. (AC 3 september 1955) Het betrof hier de maand augustus, de vakantiemaand, die traditiegetrouw een slechte leesmaand bleek. Hartog berekende dat de talen Nederlands en Engels zich in Oranjestad in het algemeen verhouden als twee staat tot een, terwijl die verhouding in San Nicolas geheel tegen de verwachting in, zelfs tien staat tot een is. Daaruit bleek volgens hem andermaal de grote invloed van het Nederlandse onderwijssysteem. Dit soort verhoudingen ontstond namelijk geheel door de uitleen aan de schooljeugd.

Hierna volgen nog wat grote lijnen en mijlpalen. Werden in 1954 aan de Lagoenweg nog 'slechts' 38.983 boeken uitgeleend, waarvan 15.363 aan kinderen, vijf jaar later werd het getal zestigduizend bereikt. Opnieuw vijf jaar later - we zijn inmiddels in 1964 - werden er voor het eerst meer dan honderdduizend boeken uitgeleend. De groeitrend zette door en in 1971 werd de grens van tweehonderdduizend overschreden. Van 1949 tot en met 1963 - in vijftien jaar tijds dus - werden er 753.820 boeken uitgeleend. Jaarlijks werden er gemiddeld zo'n 35 tot 40 boeken per lid uitgeleend, een aantal dat in de loop van de jaren stabiel gebleken is.

Herhaaldelijk rekende Hartog uit met welke frequentie werd uitgeleend, want dat wisselde nog wel eens van de ene maand op de andere, en er waren vette en magere jaren, maar de algemene indruk is die van gestage groei. In Oranjestad werd elke vier minuten een boek aan een volwassene en elke 4,5 minuten aan een kind uitgeleend, met de beperkte openingstijden lag de frequentie in San Nicolas hoger. Daar werd zelfs elke 1,25 minuut een boek aan een kind en aan een volwassene elke 1 minuut en twintig seconden een boek geleend. Hartog heeft dit nauwkeurig becijferd aan het begin van 1957.

Romans, boeken over reizen en over landen en volken werden het meest uitgeleend, vervolgens boeken over opvoedkunde, letterkunde waaronder wonderlijk genoeg veel gedichten: "Aruba is uniek in het feit, dat men bier veel gedichten leest, ongetwijfeld uniek dus in bet goede." Sport en kookboeken volgden als nummer vier en vijf op de ranglijst. (*Amigoe* 10 maart 1971)

Laten we deze cijferlawine afsluiten met een wel beel curieus bericht, dat bibliothecaris Johan Hartog in de *Arubaanse Courant* van 13 januari 1956 publiceerde:

> "Bijna 26 jaar te laat
>
> Dat een boek niet zo gauw zoek raakt als men dikwijls wel denkt bleek een dezer dagen weer, toen bij dr. Joh. Hartog van de Openbare Leeszaal en Boekerij te Oranjestad een Duitse roman van de schrijver Wassermann terugbezorgd werd. De juffrouw acbter de toonbank bemerkte n.l. direct al, dat dit boek niet in de bibliotheek van dr. Hartog thuishoorde en een ander onderzoek bracht dan ook spoedig aan het licht, dat het boek uit de Openbare Leeszaal van Curaçao afkomstig was en daar vóór Februari 1930 terugbezorgd had moeten zijn. Het boek werd dus lichtelijk over tijd terugbezorgd, bijna 26 jaar. Dr. Hartog heeft het boek inmiddels teruggezonden aan zijn collega op ons nabuureiland."

Niet altijd liep het echter zo. Vaak - te vaak - werden (en worden) boeken te laat of helemaal niet teruggebracht. In verband daarmee vroeg volgens de *Amigoe* 27 mei 1960 het Bestuurs College de Eilandsraad civiele procedures te mogen starten om niet teruggebrachte boeken alsnog vergoed te krijgen, want 'vanaf 1953 tot en met 1959 staat een totaalbedrag van f. 541,22 open' . In zes jaar werden boeken voor een bedrag van nog geen zeshonderd gulden niet teruggebracht - die goeie ouwe tijd!

San Nicolas

Zoals we al eerder zagen verrichtte bibliothecaris Johan Hartog steeds allerlei onderzoek naar zijn klanten, de lezers: naar hun taalvoorkeur, naar de landaard van de lezers, naar temperatuur en leesgedrag: "Bij warm weer lezen de mensen minder," en ook naar de herkomst van zijn Arubaanse lezers. Hij kwam bij dat laatste tot het volgende resultaat over het eerste jaar dat de bibliotheek in het nieuwe gebouw gevestigd was. Van de 1172 leden waren er 516 Arubaan, als volgt over de verschillende districten verdeeld: Oranjestad telde 357 volwassen leden & 320 jeugdleden; Santa Cruz 16 & 12; Noord 13 & 6; Savaneta 23 & 18; San Nicolas 98 & 234; Lago 10 & 3 (AC 8 november 1955). Uit deze cijfers valt natuurlijk direct af te leiden dat Oranjestad sterk oververtegenwoordigd was - of misschien beter gezegd, dat de districten sterk ondervertegenwoordigd waren. De conclusie dat er noodzakelijk uitbreiding van leescentra buiten Oranjestad moesten verrijzen, ligt voor de hand. Maar dat is makkelijker beweerd dan gerealiseerd. Omdat het gebouw in San Nicolas te weinig ruimte had, werd er gewerkt met wisselcollecties, waarbij elke twee maanden enkele honderden nieuwe boeken naar het filiaal gingen.

De bibliotheek van San Nicolas verhuisde van het winkelpand naar de bovenverdieping van het nieuwe Bestuurskantoor. De plannen waren er al sedert 1956, maar de aanbesteding vond pas op 17 december 1957 plaats. Marcial G. Tromp kreeg de gunning voor de aannemingssom van Afl. 198.000,- waarnaast enkele extra kosten zoals een hekwerk, zodat de werkelijke kosten ruim twee ton bedroegen. Op woensdag 25 september 1959 vond de verhuizing plaats en op 1 december 1959 werd het nieuwe onderkomen officieel geopend. Deze openstelling symboliseerde de emancipatie van San Nicolas. De inwoners toonden direct veel belangstelling nu de uitleentijd verdrievoudigd werd tot negen uur per week. Er waren gescheiden uren voor de uitleen aan volwassenen op dinsdag, donderdag en zaterdag, en voor de jeugd op maandag, woensdag en vrijdag:

"Voor de kinderen is practisch alles nieuw. De kleintjes wisten niet wat

ze pakken zouden! Helaas is de jeugd van St. Nicolas altijd min of meer het kind van de rekening geweest. Maar nu werd het beter." (AC 25 september 1959)

Van de 962 leden in San Nicolas waren er 757 jeugdlid. De uitleencijfers tonen aan dat van 1959 tot 1960 het aantal uitleningen van kinderboeken verdubbelde van 11.925 tot 23.420. Zo werd de bibliotheek in San Nicolas van filiaal tot een min of meer zelfstandige bibliotheek, die organisatorisch echter één bleef met de bibliotheek in Oranjestad.

Santa Cruz

Het stond als een klein berichtje in de krant, dat 'het voormalige zusterhuis te Santa Cruz zou worden ingericht als gebouw voor een openbare leeszaal en bibliotheek', maar het was een nieuwe stap voorwaarts om de bibliotheek dichter bij zijn potentiële klanten te brengen.

Santa Cruz werd in 1852 een zelfstandige parochie met een eigen kerkje. De eerste pastoor was Hendrik J. de Vries, die pas in april 1862 benoemd werd. We kwamen hem al in de inleiding van dit boek tegen. Er moest een pastorie gebouwd worden, die in april 1863 klaar was. In dat oude woonhuis zou later de bibliotheek gevestigd worden. In hetzelfde jaar 1863 ontstond er het eerste schooltje te Santa Cruz, waarna in 1865 een eerste zusterhuis gereed kwam. Bedacht moet worden dat Santa Cruz in die tijd redelijk welvarend was wegens de goudzoekerij. Toen op 31 maart 1921 een nieuwe pastorie gereedkwam, werd de oude pastorie van 1863 verbouwd en gemoderniseerd tot een gerieflijk zusterhuis. Isidro Lopez restaureerde het oude pand voor fl. 850,- Toen de zusters op 18 maart 1963 opnieuw in een modern pand trokken, werd de oude pastorie voor tweeduizend gulden verbouwd en zo geschikt gemaakt als onderkomen voor de Ontvanger en een bibliotheekfiliaal. (BN 10 oktober 1966)

In 1965 werd het BC gevraagd een bibliotheekambtenaar te bezoldigen voor een bedrag van Afl. 3530,- Zo werd per 1 september 1965 een tweede filiaal van de OLB te Santa Cruz ondergebracht in de oude pastorie van 1863, het oudste woonhuis van Aruba. (BN 10 september 1966) De openingstijden waren nogal beperkt, op dinsdag- en vrijdagmiddag van 14.45 - 17.15 uur, maar toch werden er aanvankelijk maandelijks zo'n 1200 boeken uitgeleend. Maar het filiaal verliep en werd daarom per 1 juni 1974 op woensdag gesloten, tot al spoedig de deur per 1 augustus 1974 definitief dicht moest wegens gebrek aan belangstelling: er waren maar zeven leden meer en de bibliobussen hadden het werk in de districten inmidddels overgenomen.

De nieuwe locatie van de bibliotheek van San Nicolas in 1959 in het Hulpbestuurskantoor aan de Sint Maartenstraat.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

In 1965 werd het Filiaal Santa Cruz in het oudste woonhuis van Aruba gehuisvest.

Bibliobussen

Al in 1950 vroeg het Cultureel Centrum Aruba om een bibliobus, waarop in Curaçao gereageerd werd met de vraag: Wat moeten rijdende bibliotheken op de vierkante kilometer Aruba doen? Op verlof in Europa maakte Hartog in Spanje kennis met het bibliobussysteem en hij zag daarin een uitstekende mogelijkheid het bibliotheekwerk te decentraliseren. De over-vertegenwoordiging van leden uit Oranjestad gaf daar, zoals we al zagen, ook alle reden toe. Het duurde een hele tijd, maar uiteindelijk reed op 28 maart 1968 de eerste bibliobus op het eiland. Gedeputeerde van Onderwijs Betico Croes en Jan H. Beaujon als lid van de Culturele Adviesraad voor het Koninkrijk waren bij de officiële ingebruikneming aanwezig. De Sticusa had voor de aankoop en verscheping gezorgd. De Nederlandse regering voteerde fl. 30.000,- voor de bus, die een capaciteit van 1800 boeken had, aldus de *Amigoe* van 29 maart 1968:

> "Buiten op de bus is het wapen van Aruba geschilderd met aan beide kanten enkele leuzen in de landstaal: 'Pa placer y distraccion, Bibliobus ta den accion' en 'Buki cu tur siguranza, ta aumenta bo sinjansa' en 'Sea anochi o den dia, buki ta bon compania'."

De busroute langs Paradera, Kadushi Largo, Brasil, Savaneta en Noord voorzag tien scholen met ruim drieduizend kinderen voortaan van boeken. In 1974 volgde er een grotere bibliobus, die door Sticusa geschonken werd.

Speciale activiteiten

Kenmerkend voor bibliothecaris Hartog en een bibliothecaris in het algemeen is de verzamelwoede, omdat allerlei documenten voor het nageslacht bewaard dienen te blijven. Dat niet iedereen van dat besef doordrongen was, blijkt wel uit het volgende krantenbericht:

> "Sedert geruime tijd is men in de bibliotheek reeds bezig een verzameling aan te leggen van oude documenten, boeken, papieren met betrekking tot gebeurtenissen op dit eilandgebied, periodieken, enz. Alles werd zorgvuldig nagegaan, voor zover mogelijk hersteld, gesorteerd en gecatalogiseerd. (...) Eens was er een grote kist, welke was gevuld met oude papieren, die voor de Gouvernementskantoren van geen nut meer waren. Deze zou naar de verbrandingsplaats worden gebracht. De bibliothecaris vroeg en verkreeg toestemming hieruit het een en ander uit te zoeken en hij vond hier menig publicatieblad en andere gegevens. Verslagen van vroegere begrotingen - ook van tegenwoordige - werden bijeengebracht en op volgorde gelegd. Zo

De eerste bibliobus bezoekt de Heilig Hart School te Savaneta. Op de foto Luciano (Buchi) Schwengle samen met de kinderen.

Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

werden gevonden de verslagen van de Koloniale Raad van 1855, een zo goed als volledige reeks van de begrotingen vanaf 1930, publicatiebladen vanaf 1910, een begroting uit 1868 e.d. Om al deze gegevens voor het nageslacht te bewaren - hieronder bevinden zich velerlei boeken, welke niet meer worden uitgegeven en niet meer verkrijgbaar zijn - werd een speciale filekast besteld. Alle boeken e.d. welke hierin worden opgeborgen, worden voorzien van een stempel met een speciaal opschrift. (...) Op deze wijze hoopt de bibliothecaris de geschiedenis van Aruba te kunnen conserveren." (*Amigoe* 15 september 1955)

Bibliothecaris Johan Hartog besloot naar aanleiding hiervan de bibliotheek een depotfunctie te geven, dat wil zeggen dat er van elke uitgave een exemplaar teruggelegd wordt, dat voor niemand toegankelijk is en dat zo voor latere generaties bewaard blijft. De krant drukte dat laatste nog wat sterker uit:

> "Van alle boeken die nu nog gewoon in de winkel te krijgen zijn, of die hij op een of andere wijze kan achterhalen, reserveert hij een exemplaar voor latere eeuwen." (AC 15 september 1955)

Johan Hartog besloot daartoe een eenvoudige numerieke inventaris in te voeren die de aanwinsten gewoon doornummert, waarna deze vervolgens in cellofaan verpakt achter slot en grendel worden opgeborgen. Hartog heeft zo naast het gewone boek dat ter uitleen in de bibliotbeek aanwezig was, steeds aandacht gehad voor het bijzondere boek. Zo organiseerde hij al in september 1955 een speciale bijbeltentoonstelling in de bibliotheek en liet hij deze vergezeld gaan van enkele lezingen. Er waren 181 bijbels in 22 talen onder meer uit het privébezit van de familie Hartog. De tentoonstelling en lezingen trokken niet minder dan 650 bezoekers: 175 volwassenen en 408 schoolkinderen - en wonderlijk genoeg apart genoemd, ruim dertig militairen. De drie lezingen werden op het luchtige zijterras aan de Schoolstraat gehouden, waarbij Hartog zelf, ds. W.J. Baart en ds. MacLean van Casa Evangelica elk een avond verzorgden. Per lezing waren ongeveer veertig personen aanwezig en dat zou zeker groter geweest zijn als orkaan Janet "geen regen en wind in het eten gegooid had." (BN 27 september 1955)

Ik bespreek deze tentoonstelling nogal uitgebreid omdat ze een goed voorbeeld is van de leesbevorderingsactiviteiten die de bibliotheek vanaf het begin in het nieuwe gebouw georganiseerd heeft. Nog een tweede voorbeeld van veel later jaren. Vanaf 1968 organiseerde de bibliotheek tweewekelijkse speciale tentoonstellingen met interessante boeken over actuele onderwerpen, zoals carnaval, de Olympische Spelen, presidentsverkiezingen in de Verenigde

Staten e.d. De eerste speciale tentoonstelling werd in oktober 1968 gehouden met boeken van en over Aruba. Het oudste boek op die tentoonstelling was van David Middleton: *Voyage to West Indies* uit 1601. Verder was er een exemplaar van ds. G.B. Bosch' reisverslag over Aruba uit 1829-1836, en H.E. Lampe: *Aruba voorheen en thans* uit 1932. Zo bracht de bibliotheek de oude, kostbare collectie die werd aangelegd, onder de aandacht van haar publiek. Deze collectie is nog steeds een van de belangrijke onderdelen van de huidige bibliotheek.

De bibliotheek dient niet alleen de cultuurschatten uit het verleden te bewaren, maar ze heeft ook een functie als opvoeder:

> "Uit alles blijkt dat ons eilandsbestuur met zijn leeszaalwerk enorm veel goeds doet. Uitbreiding over alle volkslagen, ook al is het een zaak van jaren, zal op den duur de mensen van de drank houden en het culturele leven gaan stimuleren,"

aldus Johan Hartog in de *Amigoe* van 3 september 1955. Toch werd de relatie onderwijs en bibliotheek langzaamaan losser in die zin dat het bibliotheekwerk verzelfstandigde en een meer eigen koers ging. Ook lijkt het erop dat lezen wat minder als een schoolse opgave werd gezien. Wel bleef het aantal jeugdleden steeds groter dan het aantal volwassen leden. Toen het Colegio Arubano in 1959 geopend werd, had dat invloed op de bibliotheek in die zin dat de vreemde talen en de schoolse boekenlijsten specifieke eisen aan de bibliotheekcollectie gingen stellen.

Taalenquête

Bibliothecaris Hartog had al in 1951 een enquête gehouden omtrent de taalvoorkeuren en de plaats van het boek in de Arubaanse gemeenschap. In het vorige hoofdstuk is deze aan de orde geweest. Begin 1958 werd er opnieuw een taalenquête uitgevoerd, dit keer door de Wereldomroep in samenwerking met de bibliotheek, waarbij aan willekeurige bibliotheekbezoekers de volgende vragen werden voorgelegd: 1. Leest u liever Nederlandse of buitenlandse lectuur? 2. Kunt u in uw omgeving (dus op Aruba) gemakkelijk boeken krijgen? 3. Ontvangt u voldoende voorlichting over wat er op de Nederlandse boekenmarkt verschijnt? Zoals al uit de vragen blijkt, was deze enquête meer op het Nederlands gericht, waartegenover de eerste van Hartog in 1951 meer Papiamento-gericht was. De antwoorden van de bibliotheekbezoekers lijken voorspelbaar, want van de 214 antwoorden die verzameld werden, waren er niet minder dan 141 van Europese Nederlanders, 46 van Antillianen en 27 van diverse landaarden. Desalniettemin werd de vragenlijst uitgewerkt. Hiervan

gaven 137 uitgesproken de voorkeur aan een Nederlands boek (waarvan 88 Europese Nederlanders, 32 Antillianen en 17 anderen). Voor 54 personen was het om het even (43 Europeanen, 6 Antillianen, 5 anderen), en 23 geënquêteerden zeiden een voorkeur voor het boek in een vreemde taal te hebben (10 Europeanen, 8 Antillianen en 5 anderen). Van de 214 personen vonden niet minder dan 197 dat het gemakkelijk was om op Aruba boeken te krijgen. Inzake de voorlichting was men verdeeld: de helft vond dat er voldoende voorlichting was, de andere helft daarentegen vond van niet. Maar het commentaar meldde dat daar gemakkelijk wat aan te doen zou zijn door te kijken in de elk kwartaal uitgegeven boekengidsen van de plaatselijke boekhandel. (BN 19 februari 1958)

In 1964 werd er opnieuw een enquête over de taalvoorkeur gehouden, dit keer specifiek onder de Arubaanse / Antilliaanse leden van de bibliotheek. Ook dit keer werden de resultaten tot twee cijfers achter de komma nauwkeurig berekend. De voorkeur om in het Nederlands te lezen werd nu door 69,04% uitgesproken, waar dat in 1951 nog 'maar' 53,66% was. Papiamento werd door een magere 4,76% gekozen, een getal dat nagenoeg gelijk was aan de 4,88% van 1951. Johan Hartog concludeerde in een commentaar dat er in meer dan tien jaar tijds bijna geen verschil was inzake het Papiamento, maar dat er een sterk toenemende voorkeur voor het Nederlands is ontstaan:

> "Wat het Papiament betreft, zijn deze cijfers bijzonder interessant, omdat de sociale positie van het Papiament in de afgelopen dertien jaren toch wel sterk veranderd is." (*Amigoe* 19 juni 1964)

De Nederlandse voorkeur van de op Aruba geboren schooljeugd was nog sterker, want onder hen was ronduit honderd procent voor het Nederlands. Uit de enquête bleek ook nog dan niet minder dan 24% van de op Aruba geboren kinderen in Oranjestad en zelfs 30% van kinderen in San Nicolas geen Papiamento kenden. Opnieuw moet bedacht worden dat het om bibliotheekleden gaat. Dat de bibliotheek ook in de jaren zestig nog sterk Nederlands gericht was, blijkt ook nog duidelijk uit de statistieken. In 1970 waren er 178.912 uitleningen, waarvan 148.000 in het Nederlands en maar 404 in het Papiamento. De taal waarnaar na het Nederlands het meest gevraagd werd, was het Spaans (6000) en daarna kwam pas het Engels (5500). Met name de vraag naar Spaanse boeken nam enorm toe.

Boekenweek

Vanaf 1961 kende Aruba een boekenweek, die het echter niet meer dan een paar jaar volhield. De organisatie was in handen van de samenwerkende culturele

verenigingen als het A.N.V., de Arubaanse Kunstkring, boekhandel De Wit Stores, het C.C.A. en de Stichting Culturele Vorming in Schoolverband. De kennelijke bedoeling was ook hier de bevordering van het Nederlands, want:

"Het Nederlandse boek heeft - naast boeken in andere talen - vaste voet gekregen op Aruba. Boekhandel en Bibliotheek zijn de bruggehoofden, waarlangs een steeds sterker wordende stroom boeken de Arubaanse samenleving binnendringt. Het Arubaanse Boekenweekcomité 1961 vindt dat er alle reden is dit feit te vieren met een boekenweek. Wij hebben hoge verwachtingen van deze eerste groots opgezette Boekenweek." (geciteerd uit het programmaboekje)

In zijn plakboeken heeft Johan Hartog geen knipsels opgenomen over de boekenweken, terwijl hij als directeur van de OLB toch wel degelijk in het boekenweekcomité zat en terwijl zijn vrouw, Elisabeth Hartog een uitgebreid artikel over de boekenweken in *Oost en West*, jaargang 54, augustus 1961 plaatste.

Ook nam de bibliotheek samen met de boekhandel deel aan de boekenmarkt, waar mensen in de gelegenheid gesteld werden boeken onderling te ruilen. Als men een gebonden boek inleverde kreeg men een bon. Daarvoor had men het recht een ander gebonden boek of twee pocketboeken uit te zoeken. Overgebleven boeken werden ter beschikking gesteld van het San Pedro Hospitaal en de Militaire Tehuizen. Ook voor de kinderen was er een dergelijke boekenmarkt.

Het probleem was dat de boekenweek zo dubbel Nederlands gericht was. Het was propaganda voor Nederland zelf en voor de Nederlandse taal en cultuur. In de Arubaanse krant *Observador* (18 IX 1964) protesteerde F.H. Oduber tegen het Nederlandse, on-Arubaanse karakter van de boekenweek:

"Het lijkt erop dat wij een volk aan het worden zijn dat gedomineerd wordt door een vreemde taal, in plaats dat wij een volk worden dat zijn eigen taal beheerst. En per slot van rekening is een volk zonder (eigen) taal geen volk."

Hij constateerde dat maar weinig Arubanen deelnamen aan de activiteiten, 'denk eraan de Arubanen aan te trekken en steun daarom iets van ons zelf'. Met deze kritiek stierf de zo Nederlands gerichte 'Arubaanse' boekenweek een stille dood.

Johan Hartog

Toen dr. Johan Hartog op 1 juni 1970 twintig jaar aan de bibliotheek verbonden was, werd op dat gedenkwaardige feit in het bijzijn van mevrouw Elisabeth

Hartog-Wouters en gedeputeerde van Onderwijs, Betico Croes, het glas geheven. Het zal dan nog twee jaar duren eer Hartog op zestigjarige leeftijd gepensioneerd wordt. Op 15 mei 1972, de dag van zijn zestigste verjaardag, ging Hartog met pensioen, na 32 jaar werkzaam te zijn geweest in de Antillen, waarvan 22 jaar als bibliothecaris op Aruba. Hij werd geridderd in de Orde van Oranje Nassau, en Gedeputeerde Coby Alders, Gedeputeerde Kock en Eilandssecretaris John Booi spraken de scheidende jubilaris toe. Het was niet mogelijk hun woorden te achterhalen omdat de krant daar geen verslag van heeft gedaan. Na een heel actief leven trokken de Hartogs zich terug in hun prachtige villa onder de muren van Fort Zoutman, la Picola Marina.

In 1980 verlieten de Hartogs het eiland om zich in het Oostenrijkse Salzburg te vestigen. Een markante figuur verliet ons, over wiens singuliere enigszins artistieke verschijning vele anecdotes de ronde deden:

> "In het begin wekte het wel bevreemding wanneer we hem met zijn calotje en paraplu zagen lopen, maar we zijn er nu reeds gewoon aan." (Amigoe 22 november 1950)
>
> "Onderscheidt dr. Hartog zich door 'n typische, markante persoonlijkheid, deze paraplu geeft hem op Aruba zelfs iets unieks, want hij is de enige die op dat eiland een regenscherm bezit. Het deed goede diensten bij de opvoering van een toneelspel, waarin het tot een van de requisieten behoorde, want men kon nergens anders op het eiland een paraplu ontdekken." (BN 15 november 1950)

Het lijkt hier de plaats een korte biografie van deze pionier van ons bibliotheekwerk op te nemen. Johannes Hartog werd op 16 mei 1912 in Baam geboren. Hij volgde het gymnasium en studeerde vervolgens geschiedenis. In 1937, op vijfentwintigjarige leeftijd dus, promoveerde hij in Londen op de 'The Sacrifice of the Church'. Omdat het zijn voornemen was om oriçntalist te worden, meldde hij zich als post-graduate student bij het Oosters Instituut in Rome. Zijn gekozen specialisatie zou de Balkan zijn. Maar de Tweede Wereldoorlog verhinderde de voorgenomen studie. Johan Hartog moest Italië verlaten. Omdat een broer van hem met zijn gezin op Curaçao woonde, waar deze een betrekking bij de Shell had, belandde Johan Hartog na enige maanden en veel omzwervingen uiteindelijk op Curaçao.

Op voordracht van de bisschop werd Hartog benoemd tot hoofdredacteur van de *Amigoe*, die van 1884 tot 1935 een weekblad was geweest en vanaf 1935 twee keer in de week verscheen en waarvoor plannen bestonden om er een dagblad te maken. Maar de inmiddels gecontracteerde

journalist die zou uitkomen om de krant te leiden, was niet meer in staat te komen omdat ook in Nederland inmiddels de oorlog was uitgebroken. De bisschop vroeg Hartog.

Johan Hartog was hoofdredacteur van 1940 tot 1946. In maart 1941 werd de *Amigoe* omgezet in een dagblad: "Van missie-orgaan hebben we van de Amigoe een echte krant gemaakt." Het boek *Journalistiek leven in Curaçao* verscheen in 1944. Het geeft na algemene inleidingen een chronologische beredeneerde catalogus van alle in de Nederlandse Antillen verschenen periodieken vanaf het einde van de achttiende eeuw. Het is nog steeds de meest volledige historische vraagbaak voor onze kennis van de persgeschiedenis.

Johan Hartog trad in het huwelijk met Elisabeth Wouters, de enige dochter van Gielliam J.J. Wouters, die van 1936 tot 1942 gouverneur was. Later door Hartog gepubliceerde boeken zullen aan haar worden opgedragen, terwijl ze steeds een actieve rol als eerste en kritische lezeres van Hartogs werk vervulde. Het echtpaar heeft samen een aantal reisverhalen geschreven, terwijl Elisabeth Hartog-Wouters ook zelf heeft gepubliceerd. 'Aan Elisabeth, mijn Vrouwe, met Liefde', luidt de opdracht van Johan Hartogs Aruba-boek. Na de overwinning van de Geallieerden verlaten Johan en Elisabeth Hartog de eilanden en wordt Hartog hoofdredacteur van een grote regionale krant in Nederland. Maar dat viel al na enkele maanden bitter tegen.

Toen de in die tijd opgerichte Sticusa (Stichting tot Culturele Samenwerking) Johan Hartog verzocht om behulpzaam te zijn bij het oprichten van Culturele Centra op de eilanden als zusterorganisaties van het Amsterdamse hoofdkantoor, met een contract voor drie jaar, greep hij dit aanbod graag aan om weer naar de eilanden terug te keren.

Van 1950 tot 1972 was Johan Hartog directeur van de Openbare Bibliotheek van Aruba. In die periode bouwde hij de bibliotheek op en legde hij het fundament van wat de bibliotheek tot vandaag de dag in het culturele leven van het eiland betekent.

Naast zijn werkzaamheden als directeur van de bibliotheek schreef en publiceerde Johan Hartog zo'n zestig boeken. In dit werk verenigen zich de wetenschapper en de journalist, historisch werk maar ook reisverslagen of reisverhalen.

Er volgden verzoeken tot het schrijven van historische werken, zoals van de Verenigde Protestantse Gemeente. Daarnaast verschenen er verscheidene biografieën, onder meer op verzoek van de Overheid, over Tula, Brion en Piar. Op verzoek verschenen er ook enkele gedenkboeken, zoals dat van de firma Maduro en over Sociëteit De Gezelligheid. In de loop der jaren

bouwde Hartog zo een volumineus oeuvre op.

Met zijn grote oeuvre is Johan Hartog de pionier van de geschiedschrijving geworden. Het leverde hem diverse onderscheidingen op, zoals een erelidmaatschap van de Sociedad Bolivariana, een erelidmaatschap van het Historisch Genootschap Bogota te Colombia, een erelidmaatschap van het Historisch Genootschap Caracas te Venezuela, een koninklijke onderscheiding als ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Ook op Aruba werd Hartog geëerd. In 1995 vatte een groep overwegend Arubaanse, maar ook Antilliaanse en Nederlandse auteurs, het idee op een boek samen te stellen over Hartogs voornaamste onderzoeksgebied, de Arubaanse geschiedenis voor de komst van de olieindustrie in 1924. Het boekwerk zou worden opgedragen aan dr. Johan Hartog en verschijnen ter gelegenheid van diens 85-ste verjaardag op 16 mei 1997. Inderdaad verscheen in 1997 de bundel 'Arubaans Akkoord' (Alofs 1997), maar niet zonder gemengde gevoelens. Op 7 april van dat jaar overleed echtgenote Elisabeth Hartog-Wouters. Hartog, die zelf inmiddels op de hoogte van de op handen zijnde publicatie van een vriendenboek, stierf op 15 mei 1997, daags voor zijn vijfentachtigste verjaardag. 'Arubaans Akkoord' werd van 'liber amicorum' tot een 'in memoriam'.

Het laatste bewijs van verbondenheid tussen Hartog en de inmiddels 'Biblioteca Nacional Aruba' kwam evenwel van Hartog zelf. In zijn wilsbeschikking had Hartog laten vastleggen dat een belangrijk deel van zijn bibliotheek en onderzoeksarchief na zijn overlijden diende te worden overgedragen aan de Arubaanse bibliotheek. Binnen afzienbare tijd zal daarom de 'nalatenschap dr. J. Hartog' worden toegevoegd aan de collectie van de Biblioteca Nacional Aruba.

De bibliotheek in de Wilhelminastraat
De jaren 1972-1982

> "De groei van de Bibliotheek is zeer duidelijk en het culturele en educatieve belang behoeft, zeker waar het een land in ontwikkeling betreft, geen verdere uitleg." (Johan Hartog)

Op 15 mei 1972 ging Johan Hartog - de vader van het bibliotheekwezen op Aruba - na 22 dienstjaren, zoals we zagen, dus met pensioen. Maria de Cuba werd zijn opvolger, al zou dat maar een half jaar duren omdat ze daarna naar Nederland vertrok. Zij was wel de eerste bibliothecaris met een bibliotheekdiploma. (LP 18 april 1973). Wegens haar aanstaande vertrek verscheen er op 27 februari 1973 een advertentie in de kranten om sollicitanten op te roepen voor de functie van bibliothecaris(esse) ten behoeve van de Openbare Leeszaal en Boekerij. Er werden nu diploma's gevraagd, een directeursdiploma of het 'diploma tweede cyclus' van de bibliotheek- en documentatieschool. Maar ervaring woog uiteindelijk zwaarder dan een Nederlandse opleiding en per 1 mei 1973 werd Maria M. Margarita Laclé, geboren op Aruba op 19 juni 1928, hoofd van de bibliotheek. Margarita Laclé was al op 9 februari 1953 in dienst getreden en had er dus al twintig dienstjaren bij de bibliotheek opzitten. Ze was in die jaren opgeklommen van bibliothecaris derde klasse naar tweede klasse (1957) naar eerste klasse (1961), naar hoofdassistent (1966) en naar waarnemend directeur op diverse momenten gedurende de afwezigheid van Johan Hartog. Ze was vanaf 16 maart 1973 al tijdelijk directeur geweest. Met haar werd dus wegens haar grote ervaring in het reilen en zeilen van de bibliotheek continuïteit in het bibliotheekwerk ingebracht.

In 1974 wordt het vijfde lustrum van de bibliotheek sober gevierd. Waarnemend Gezaghebber Frans Wernet en Gedeputeerde Guillermo Trinidad voerden het woord, maar de laatste zei 'dat het bestuurscollege dit jubileum niet onopgemerkt voorbij wilde laten gaan, doch er ook geen groot feest voor wilde geven'. (*Amigoe* 14 augustus 1974) Toch waren er wel positieve puntjes en was er wel een beetje feest. In maart 1974 kreeg de bibliotheek ter herdenking van zijn vijfentwintigjarig bestaan een schenking van ruim tweehonderd boeken door Harry C. Walters, schoonzoon van dr.ds. A.J.C. Krafft, de eerste bibliothecaris van de Arubaanse bibliotheek, uit de nalatenschap van de

dominee-doctor. Hardware store B.J. Arends schonk een *Encyclopedia Brittannica* in 24 delen. De bibliotheek zèlf gaf ter gelegenheid van haar zilveren jubileum vijfentwintig gratis abonnementen voor zowel volwassenen als kinderen weg op de dag van het jubileum zelf.

Al in de eerste helft van 1974 werd er gediscussieerd over een noodzakelijk nieuw gebouw. Dat levert interessante leesstof op, omdat men nog geen twintig jaar eerder algemeen de moderniteit roemde van de bibliotheek in dat prachtige historische gebouw. Een gebouw dat nu als volledig ongeschikt voor een aan de eisen van de tijd aangepaste bibliotheek werd gekarakteriseerd. Met name het ontbreken van een airco speelde een rol - met de modernisering van het leven in het algemeen stelde men ook de eisen aan een bibliotheek vanzelfsprekend hoger. In 1955 had Hartog de capaciteit van het gebouw op vijftigduizend boeken geschat en die omvang had de collectie in de jaren zeventig inmiddels gekregen. De bibliotheek was 'vol' met haar intussen meer dan 50.000 banden en 145 tijdschriften.

Dit keer werden er plannen gemaakt voor een compleet nieuw gebouw aan de George Madurostraat. Er werd een maquette vervaardigd die ook aan de pers vertoond werd en waarvan afbeeldingen in de kranten verschenen. Al in 1948 - dus meer dan vijfentwintig jaar geleden en nog voor de eerste bibliotheek werd ingericht - hadden de Erven Laclé een terrein aan de Madurostraat aan het Eilandgebied geschonken ten behoeve van een park. Maar de achtereenvolgende overheden hadden daar nooit wat mee gedaan. Dat terrein zou uitermate geschikt zijn voor een nieuw bibliotheekgebouw. Maar dat was niet de oorspronkelijke bestemming van de schenking! Drie van de acht erven waren het er dan ook niet mee eens dat er een bibliotheekgebouw op hun terrein zou verrijzen en ze wilden het terrein terug of alsnog geld zien. De kranten berichtten er uitvoerig over.

Maar intussen rezen er andere en ernstiger problemen, want het door de Culturele Adviesraad goedgekeurde project, waarbij het Eilandgebied de grond en de DOW-kosten zou inbrengen en het gebouw zelf door de Nederlandse Sticusa gefinancierd zou worden, werd door de Nederlandse regering als veel te duur en te luxueus afgekeurd. (Amigoe 26 september 1974) Dat was een domper op de jubileumvreugde die toch al sobertjes was - moest zijn van de gedeputeerde! Met de geplande oppervlakte van 1580 vierkante meter op een terrein van 4000 vierkante meter zou de bibliotheek een verveelvoudiging van zijn capaciteit hebben gekregen ten opzichte van de bestaande bibliotheek met haar 495 vierkante meter. Wat nu te doen? Er werd geprobeerd om bij Bijzondere Fondsen alsnog goedkeuring te krijgen, al betekende dit, dat het

Eilandgebied zelf 25% van de kosten voor eigen rekening zou moeten nemen. Al een jaar later lag er een gewijzigd plan.

Dat was ook wel nodig, want het ruimtegebrek werd steeds nijpender. Hoe nijpend bewijst de projectaanvraag die het BC aan de eilandsraad voorlegde met de argumenten dat het archief al moest worden opgeslagen in Santa Cruz en daardoor voor de leden niet meer bereikbaar was, dat de tweeëntwintig personeelsleden samen niet meer dan zesenvijftig vierkante meter ruimte ter beschikking hadden, dat wil zeggen elk 2,5 vierkante meter, dat de leeszaal ook als studiezaal moest fungeren en daarvoor veel te klein was en te lawaaierig, dat de opslagruimte voor nieuwe boeken ontbrak, dat de uitleen te Santa Cruz was gestopt en dat die boeken nu ook weer naar Oranjestad moesten komen, en dat de vestiging van de Rechtshogeschool de vraag naar boeken deed toenemen. Kortom, een nijpende situatie die dringend oplossing behoefde. Maar die was er zeker niet op korte termijn.

In 1976 kwam W.M.E. Vintges in opdracht van de Sticusa gesprekken voeren in verband met de te bouwen nieuwe bibliotheek. Naar aanleiding van een programma van eisen werd een schetsontwerp gemaakt en zo werd toch nog in datzelfde jaar 1976 een nieuw projectdossier naar de Nederlandse regering gestuurd. Maar dan zal het toch nog zes jaar duren. In die tijd moest er in het oude gebouw gewerkt worden. Daarom kreeg de bibliotheek van 21 februari tot 14 maart 1979 nog een grondige verfbeurt. Dat verfraaide de buitenkant weliswaar, maar maakte het interieur niet minder benauwend voor de met name in de jaren zeventig zich sterk uitbreidende collectie en het in die jaren tevens steeds toenemende aantal leden en bezoekers. In 1980 constateerde de directeur van het Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum (NBLC), Dick Reumer, dat de huisvesting 'ten hemel schreiend' was omdat men zich nauwelijks kon bewegen in de OLB, zo vol als die is. Maar toen werd er inmiddels aan het nieuwe gebouw gewerkt, dat tóch op het terrein aan de George Madurostraat zal verrijzen.

Medewerkers

Bij het vijfentwintig jarig bestaan in 1974 waren er inmiddels negentien medewerkers in dienst, een aantal dat zich in de jaren daarna zo rond de twintig stabiliseerde. Zij runden het arbeidsintensieve werk in de kleine ruimtes. In 1976 werd er speciaal voor de jeugdbibliotheek een jeugdbibliothecaresse, Marvis Westerhof, benoemd. Victor Mathilda, de enige mannelijke bibliothecaris tot nu toe, heeft als waarnemend hoofd de bibliotheek geleid in het jaar 1978, voorafgaande de pensionering van Margarita Laclé. In 1978 werd

Margarita Laclé zestig jaar en ging met pensioen. Ze had de bibliotheek dan vanaf 1953 gediend - dus vijfentwintig jaar!

Haar opvolgster was Alice van Romondt, die geboren op Aruba op 2 december 1949, de Mon Plaisirschool bezocht, het Maria Immaculata Lyceum op Curaçao en vervolgens Nederlands MO-A studeerde aan de Universiteit van Amsterdam, de driejarige opleiding Bibliotheek en Documentatie volgde aan de Frederik Muller Academie in Amsterdam, waar ze in 1972 haar diploma behaalde. Daarna studeerde ze nog Staatsinrichting MO. Ze werkte in de Curaçaose openbare bibliotheek als chef van de buitendienst, waaronder de schoolbibliotheek, filialen, bibliobus en filmotheek vallen en waar ze het schoolbibliotheekwerk opzette. In maart 1978 kwam Alice van Romondt in dienst van Arubaanse OLB, per 1 januari 1979 werd ze waarnemend bibliothecaris en per 1 oktober 1979 directeur. Daarnaast vervulde en vervult ze talrijke maatschappelijke functies, zoals secretaris van de Stichting Geestelijk Gehandicapten en secretaris van de Stichting Grafische Communicatie, zit ze in het bestuur van de Arubaanse uitgeverij Charuba, in de Stichting Monumentenzorg, het Prins Bernhardfonds, de UNOCA, de Stichting Arubaanse Musea en meer dan deze genoemde. (*Diario* 20 september 1993) Het opsommen van deze nevenfuncties is van belang omdat Alice van Romondt steeds vanuit de bibliotheek haar medewerkers heeft gestimuleerd door middel van maatschappelijk activiteiten de contacten tussen bibliotheek en samenleving aan te gaan en te verstevigen. Donny Laclé formuleerde dat later als volgt:

> "Zij ontwikkelde een filosofie, waarin centraal stond dat een bibliotheek niet alleen een opslag van boeken mag zijn, waar je binnenkomt, een boek leent en weer weggaat. Het dient een instituut te zijn, vanwaaruit een soort informatie-centrale ten behoeve van de hele gemeenschap functioneert..." (BN 22 januari 1994)

Alice van Romondt gooit de bibliotheekvensters wijd open naar de eilandelijke samenleving.

In oktober 1979 trad Lourdes Croes in dienst, per december 1979 Ruth Geerman en Lucienne Dumfries. Alle drie zijn ze gediplomeerde bibliothecarissen. Van 1979-1981 was Marvis Westerhof waarnemend hoofd, maar ze nam al in augustus 1981 afscheid. In 1980 waren er zes gediplomeerden (LP 9 januari 1980) Maar dat was lang niet genoeg. In verband met het nieuw te openen bibliotheekgebouw en de daarmee samenhangende intensivering en uitbreiding van de werkzaamheden pleitte Alice van Romondt ervoor dat in 1979 en 1980 voor achttien personen een training in Nederland

In mei 1973 wordt mevrouw Margarita Laclé hoofd van de bibliotheek.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

Bibliotecaresse Alice van Romondt wordt hoofd van de bibliotheek in 1978.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

georganiseerd zou worden, die van drie maanden voor sommigen tot de complete opleiding van vier jaar voor anderen zou duren. De eerste acht bij deze upgrading betrokkenen waren Vicente Croes, Fenchi Dubero, Mireya Laclé, Belkis Flores, Avis Winklaar, Roque Dirksz, Johnny Koolman en Vito Oduber. Ze bekwaamden zich op diverse terreinen van boekbinden tot jeugdbibliotheekwerk. Deze professionalisering van de medewerkers en de komst van gediplomeerde bibliothecarissen heeft het service-niveau van de bibliotheek aanmerkelijk verhoogd.

Hoe noodzakelijk deze cursussen wel waren, laten de cijfers van NBLC-directeur Dick Reumer zien, toen hij berekende dat tijdens zijn bezoek in 1980 slechts ruim twintig procent van alle bibliotheekmedewerkers van de Nederlandse Antillen een professionele beroepsopleiding gevolgd had, namelijk achttien van de 109 medewerkers. Voor Aruba waren de cijfers zes van de negenendertig - terwijl dat percentage voor een goed functionerende bibliotheek ongeveer vijftig zou moeten zijn! (Reumer 1980: 18)

Intussen werd door de organisatie gewerkt aan de verdere professionalisering, zowel op Antilliaans landelijk als regionaal Caraïbisch niveau. Op 17 maart 1980 kwamen alle bibliothecarissen van de alle zes eilanden van de Nederlandse Antillen voor het eerst bijeen in de Aruba Beach Club ter oprichting van de APLA, de Antillean Public Library Association. Er werd zelfs al een voorlopig bestuur gevormd, met Ruth Geerman als voorzitter, Viola Statia als vice-voorzitter, Rayna Bikker als secretaris, Blanca Hodge als penningmeester en Montague Euson als commissaris. Maar aanvankelijk bleef het daarbij en bet zou nog tot 1983 duren eer de APLA daardwerkelijk werd opgericht. In 1980 woonden de Arubaanse bibliothecarissen voor het eerst de Acuril-conferentie bij. Dat elfde congres van de Association of Caribbean University Research and Institutional Libraries werd van 25 tot 31 mei 1980 in Santo Domingo gehouden over het thema 'De rol van de bibliothecaris in ontwikkelingslanden'. UNA-bibliothecaris Maritza Eustatia was leider van de delegatie en Alice van Romondt was belast met de public relations. Ook het jaar daarop in Miami namen medewerkers deel en in 1983 zou Aruba gastland zijn.

Collectie

Bij het vijfentwintig jarig bestaan van de bibliotheek zat het gebouw aan de Wilhelminastraat volgens Hartogs oorspronkelijke berekening 'vol' met ruim vijftigduizend banden. Eind 1974 bestond de collectie uit 53.187 boeken, waarvan 12.575 romans in het Nederlands, 4685 in het Engels, 1721 in het Spaans en maar 934 titels in het Papiamento. (Hartog 1977: 142) De

In 1979 vertrekt de eerste groep medewerkers van de Openbare Bibliotheek, onder leiding van de Directrice Alice van Romondt, voor training naar Nederland. V.l.n.r: Fenchi Dubero, Vicente Croes, Vito Oduber, Avis Winklaar, Johnny Koolman, Mireya Lacle, Belkis Flores, Roque Dirksz en Alice van Romondt.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

bibliotheekbegroting bedroeg in 1974 ruim 250.000 gulden, wat vanaf 1954 een vervijfvoudiging betekende. Maar van dat bedrag was slechts Afl. 35.000,- voor de aanschaf én het onderhoud van boeken en tijdschriften bestemd. "Dit bedrag is zeer luttel te noemen," schrijft de *Amigoe* op 16 februari 1974. Overigens klaagde men in 1974 niet omdat voor hetzelfde doel het jaar daarvoor nog maar Afl. 25.000,- beschikbaar geweest was. Het moest immers sobertjes van de Gedeputeerde? Maar verhoging van het budget betekende nog niet automatisch dat er véél meer aangeschaft kon worden omdat de boekenprijzen eveneens stegen.

De ruim anderhalve kilometer bibliotheekschappen stonden zo vol dat in het jubileumjaar vijfhonderd door de Sticusa geschonken boeken niet geplaatst konden worden wegens ruimtegebrek... En van tijd tot tijd kwamen er meer donaties, zoals uit Venezuela dat 175 boeken schonk. Dan werd er toch nog gekocht om geen al te groot gat in de collectie te krijgen. Johan Hartog had eerder al wel eens geklaagd dat de leden steeds weer naar nieuwe boeken vroegen, terwijl er toch meer dan voldoende oude boeken in de bibliotheek stonden. Maar zo is het nu eenmaal: de lezer wil ook over het recente werk kunnen beschikken. Medio en eind 1975 werden er nog weer 6670, in 1976 zelfs 8502 boeken aangeschaft. De collectie dijde ondanks het permanente ruimtegebrek nog zodanig en zelfs explosief uit dat in 1979 het totale boekenbezit het getal van de honderdduizend passeerde! (LP 16 maart 1979) Dick Reumer achtte de collectie over het algemeen nog te klein. (Reumer 1980: 25) Er worden immers steeds hogere eisen aan de openbare bibliotheek in de samenleving gesteld. Terwille van de overzichtelijkheid en hanteerbaarheid werd het ouderwetse Haagse indelingssysteem vervangen door het moderne SISO-systeem. In het kader daarvan verleende Sticusa technische bijstand in de personen van Hennie Lips en Corrie Dijkstra.

Leden en uitleen

Wie de cijfers vanaf het jubileumjaar 1974 tot de verhuizing van de bibliotheek naar het nieuwe gebouw aan de Madurostraat bekijkt, constateert een enorme groei die nagenoeg van jaar tot jaar doorzet. Er werd wel eens een jaartje verlies geboekt, maar dat werd het jaar erop dubbel en dwars gecompenseerd. Het ledental en het aantal uitleningen groeiden enorm, zowel in absolute zin als relatief in relatie tot de bevolkingsgroei. Het bibliotheekwerk groeide veel sneller dan de bevolking!

Per Eilandsbesluit van 3 december 1973 - dus na ongeveer 25 jaar - werd het lidmaatschapsgeld verhoogd naar vijf gulden voor volwassenen en

anderhalve gulden voor kinderen. Bij het zilveren jubileum telde de bibliotheek 7592 leden, van wie volgens het archief drie leden al sedert de opening van de bibliotheek aan de Lagoenweg lid waren: Nina Henriquez, Mina Schröder en Dick Klaphaak. Eind 1974 was 13% van de bevolking lid van de bibliotheek, van wie 81,4% op Aruba geboren. (Hartog 1977: 145) Wie dat getal gering vindt - en natuurlijk is het gegeven dat slechts één op de acht inwoners lid is van de bibliotheek niet zo hoog - moge bedenken dat het op de andere eilanden en in andere landen slechter gesteld was. In 1979 - dertig jaar na de opening van de eerste bibliotheek - was het ledental in Oranjestad vierduizend, in San Nicolas zo rond de duizend, terwijl er veel meer jeugdleden waren, namelijk 6380 in Oranjestad, 1345 in San Nicolas en 3200 van de bibliobus. In 1981, het jaar voor de verhuizing naar het nieuwe gebouw, bedroeg het aantal leden ongeveer veertienduizend. Op een bevolking van 60.312 betekende dat dus dat bijna een kwart van de bevolking lid was van de bibliotheek. De filmotheek leende in dat jaar nog aan 117 leden 633 films uit.

Met het vijfentwintigjarig bestaan was het aantal uitleningen de tweehonderduizend ruim gepasseerd. In 1974 werden er 200.890 boeken uitgeleend, waarvan ruim 49.000 - dus ongeveer een kwart van het totaal - romans in het Nederlands voor volwassenen, bijna 12.000 in het Engels, ruim 8000 in het Spaans en 592 in het Papiamento. Ter vergelijking is het interessant de cijfers van de boekhandel te geven van ongeveer diezelfde tijd. De boekhandelaren schatten dat ongeveer 75% van de verkoop Nederlandstalig was, 20% Engelstalig, 4% Papiamentstalig en niet meer dan 1% Spaans. Wat de tijdschriften betreft, constateerde Hartog dat 45% Nederlands, 40% Engels, 14% Spaans en 1% Papiamento is. (Hartog 1977: 145) In 1974 was de import: 67,3% Nederlands; 23,7% Engels; 8,5% Spaans; 0,5% Frans (Oltheten 1978: 62)

Dat levert dus toch wel enig verschil op. De jeugdleden leenden in datzelfde jaar 1974 ruim 54.000 kinder- en jeugdromans in het Nederlands, bijna 1500 in het Engels, niet meer dan 125 in het Spaans en helemaal niets in het Papiamento, want er waren domweg geen Papiamentstalige kinderboeken in de bibliotheek. Nogmaals bleek de invloed van het Nederlandstalige onderwijs op de taal'voorkeur' van de jeugd.

Naar het eind van de jaren zeventig, begin jaren tachtig steeg het aantal uitleningen van jaar tot jaar. Om de verwerking daarvan mogelijk te maken, werd per 1 december 1975 een nieuw uitleensysteem van kracht, het leeskaartsysteem met naam, adres en leesnummer, waarop de datums gestempeld worden.

Filialen

De UNESCO-filosofie is altijd geweest om het boek zo dicht mogelijk bij de mensen te brengen. Aan de andere kant huldigde de bibliotheekorganisatie terecht ook het standpunt dat het bibliotheekwerk in de ruime zin van informatieverschaffer in één dienst gecentraliseerd dient te worden omdat pas dán voldoende service gegeven kan worden. Dat is op Aruba ook gelukt en met veel voordeel. Toen het Sportbureau in 1980 bijvoorbeeld een eigen bibliotheek wilde, ging dat dan ook niet door, maar werd er een sectie sport in de centrale bibliotheek geïncorporeerd. Wat natuurlijk op zich een betere oplossing was voor het kleinschalige Aruba. Probeer vanuit een centraal punt zoveel mogelijk mensen gedecentraliseerd van dienst te zijn.

Na de schoolvakantie in augustus 1974 ging er daarom een tweede bibliobus met een capaciteit van 2800 kinderboeken - geschenk van de Sticusa - voortaan naar álle lagere scholen in de districten rijden. Op dat moment had de bibliobus nog 1275 leden die een abonnementsgeld van anderhalve gulden betaalden, dat echter verlaagd werd naar één gulden. De nieuwe route leverde meteen na de vakantie veel nieuwe jeugdleden op, zowel voor de oude als de nieuwe bus, die respectievelijk 214 en 376 leden erbij kregen.

Op 5 augustus 1981 kwam de nieuwe bibliobus 'Shon Lectura y Rey Mucha' - genoemd naar een film die Ito Tromp in 1980 over leesbevordering maakte. Het was een grote 8400 kg wegende Daf-bus van Afl. 120.000,- met plaats voor niet minder dan zesduizend boeken en een complete schoolklas van vijfendertig kinderen die allen voldoende plaats hebben om te lenen. Maar wegens een personeelsstop die op dat moment werd doorgevoerd, zou de bus voorlopig nog niet kunnen rijden...

Het filiaal van San Nicolas werd steeds zelfstandiger. Op 2 april 1979 werden de openingstijden verruimd om meer service te geven. Voortaan was de bibliotheek op maandag, woensdag en vrijdag 's ochtends en 's middags open; dinsdags en donderdags alleen 's middags.

Rond 1980 was de bibliotheek aan de Wilhelminastraat zó vol dat er naar oplossingen gezocht moest worden. Een versterkte decentralisatie was het gevolg. We zien in die tijd dan ook tal van kleine filialen en depots verrijzen. Er ontstonden filialen in het Colegio Arubano in Oranjestad en San Nicolas. Hier werden veel jeugdboeken ondergebracht en die werken die veel gevraagd en gelezen worden voor de literatuurlijsten van de diverse talen. In augustus 1980 werd er een kinderafdeling in het Horacio Oduber Hospitaal geopend, waar iedere donderdagmorgen werd uitgeleend en voorgelezen. Vanaf 17 februari 1981 werd er ook een afdeling voor volwassenen geopend die drie keer per week boeken uitleende.

Per 1 januari 1980 werd de filmdienst in de bibliotheek ondergebracht. Het gebouw raakte van alle activiteiten té vol, zodat in september 1980 de Mediadienst en de Buitendienst werden ondergebracht in het oude Mario S. Arends gebouw aan de Zuidstraat. "De scholen kunnen hier films halen en gebruik maken van de studiekabines," aldus een advertentie in de dagbladen.

In oktober 1980 werd er onder coördinatorschap van Lourdes Croes een bibliotheekafdeling in het Centro di Bario Dakota geopend, waar Zelda Steenen en Tiekel Blanksma samen met het personeel van de bibliotheek de uitleen verzorgden. Het betreft hier een educatief en recreatief boekenfiliaal in vier talen, met kinderboeken voor kinderen tot 14 jaar, die dinsdag en vrijdag geopend was van 16.00 - 20.00 uur. Het filiaal bleek zo'n succes dat eind maart 1981 al het vijfhonderdste lid in de persoon van Mayra Lim-A-Po ingeschreven kon worden. In januari 1982 - dus net voor de opening van het nieuwe gebouw - ontstond er een dependance in de Cesar Terzano MTS. In deze schoolbibliotheken werden collecties ondergebracht die op de behoefte van de aan die school verbonden leerlingen waren toegesneden.

Speciale activiteiten

Naast het directe werk van een bibliotheek - boeken uitlenen - heeft de OLB steeds nevenactiviteiten ontplooid die gekenmerkt worden door de samenhang met het lezen, met boekpromotie en met leesbevordering in het algemeen. Een van die activiteiten is steeds het organiseren van tentoonstellingen geweest, ook in de tijd dat daar in de Wilhelminastraat nauwelijks meer plaats voor was. Een jubileum, een herdenking, een feestdag was voor de bibliotheek aanleiding om haar boekenvoorraad over dat onderwerp extra onder de aandacht te brengen. Toen het CCA in 1979 dertig jaar bestond, was er een speciale tentoonstelling over Antilliaanse literatuur, om maar een voorbeeld uit vele te noemen. In het begin van 1981 vond een grote tentoonstelling plaats in het kader van het Internationale Jaar van de Gehandicapte, in mei 1981 was er een expositie van Amnesty International, daarna een tentoonstelling over de vervuiling van Aruba...

Nog een voorbeeld. Op 25 maart 1981 vond er een informatieve avond over het toneel op Aruba, 'Nochi di teatro n'Aruba' plaats, waar Oslin Boekhoudt voor Mascaruba, Ramon Todd Dandaré voor Grupo Teatral, Desiree Correa voor Chi Ku Cha en Ernesto Rosenstand voor Grupo Experimental aanwezig waren en het woord voerden.

De bibliotheek was ook de plaats bij uitstek voor de presentatie van nieuwe boeken van Arubanen en boeken over Aruba. Zo presenteerde Ernesto

E. Rosenstand zijn dichtbundel *Un anhelo sin fin* op 20 januari 1982 in de leeszaal van de bibliotheek.

Nog een activiteit. In het begin van 1982 werden in samenwerking met de bibliotheekcommissie van de Simar een groot aantal kinderboeken geëvalueerd op leeftijdscategorie en moeilijkheidsgraad.

De bibliotheek assisteerde bij het organiseren van een verhalenwedstrijd, waaruit de vier deeltjes *Dakue di Cuenta* zijn voortgekomen. Hoewel de leeszaal aan de Wilhelminastraat eigenlijk veel te klein was, werden er toch steeds weer lezingen gehouden, zoals door Ramon Todd Dandaré, Yerba Seku, Miep Diekmann en Frank Martinus Arion om een paar voorbeelden te noemen.

In september 1979 assisteerde de bibliotheek bij een cursus journalistiek, die gegeven werd door Jan de Vos en Richard Wade, ten behoeve van de Stichting Grafische Communicatie, waarvan Alice van Romondt secretaris was.

In 1980 vervaardigden Ito Tromp en de Mediadienst een promotiefilm 'Shon Lectura y Rey Mucha' ten behoeve van het van 6 tot 8 juni 1980 op Curaçao gehouden Fest-Antil, een symposium van cultuur en literatuur waar alle Antilliaanse eilanden bij betrokken waren.

Voor de jeugd werden er in de vakantieperiode allerlei activiteiten georganiseerd, maar ook regulier vonden er vertelmiddagen, educatieve filmvoorstellingen, vertoning van dia's en praatgroepjes plaats. (*Amigoe* 6 september 1980)

Zo werd de bibliotheek steeds meer een centrum van leescultuur. De opvatting dat een bibliotheek niet meer dan uitleendepot is, bleek in het nieuwe concept allang achterhaald. Wel stond het boek bij de activiteiten steeds centraal. Het zou nog even duren voor de bibliotheek de nog ruimere taak van een algemeen informatiecentrum kreeg toebedeeld. Daarvoor was het wachten inderdaad op het nieuwe gebouw.

Daarnaast was de bibliotheek gastvrouw voor activiteiten als die van de FALPA, de Fundacion Arubano pa Lectura Papia i Adapta, die in 1975 van start ging. Voor een afdeling van het gesproken boek ontving de bibliotheek in dat jaar niet minder dan 360 kilogram cassettes uit Nederland, met 2021 cassettebanden, waarop honderd gesproken boeken in drievoud: een reserve-exemplaar als de zogenaamde moederband en twee exemplaren voor uitleen. Elk boek eiste gemiddeld een ruimte van 7,5 volgesproken cassettes op. De tapes zouden worden uitgewisseld met Curaçao om maximaal profijt van de nieuwe service te kunnen trekken. De bandjes vertegenwoordigden een waarde

van Hfl. 37.000,- en waren een geschenk van de gezamenlijke Nederlandse blindenbibliotheken. Daarnaast kon het werk voortgang vinden dank zij een lokale donatie van Afl. 14.000,- In de nieuwe bibliotheek zal daar voldoende ruimte voor zijn, aldus de mening in 1975...

Nederlandse gerichtheid

De bibliotheek ontplooide een veelheid van activiteiten. Maar toch. Toen NBLC-directeur Dick Reumer van 27 februari tot 17 maart 1980 de Antilliaanse bibliotheken bezocht, bleek hem uit gesprekken dat allerwege de tot dan toe sterke gerichtheid op Nederland en het Nederlands als problematisch ervaren werd. Nog steeds. Ook bij de bibliotheekgebruikers domineerden de Nederlanders getalsmatig nog (te) sterk. Bovendien hadden alle bibliothecarissen een Nederlandse opleiding in Nederland achter de rug.

Dick Reumer schreef dat de bibliotheek niet het buitenland - Nederland - mag kopiëren, maar moet zoeken naar eigen doelstellingen. De Overheid dient een eigen visie op het bibliotheekwezen te formuleren vanuit de eigen culturele, sociale en politieke identiteit van het eigen eiland. Reumer schreef nog geheel vanuit de in die jaren heersende ideologie van de naderende onafhankelijkheid die een sterk insularistisch en daardoor isolationistisch karakter vertoonde. Wil de OLB werkelijk als medium voor volksontwikkeling dienen, dan zal ze tevens een actieve taalpolitiek moeten voeren, want de tot dan toe gevoerde taalproblematiek verhinderde de leeslust, het lezen als vrijetijdsbesteding. Lezen moet onder het juk van het onderwijs uit. Was in de bibliobus de dwang van de docent niet te groot? De leesvaardigheid en leesbereidheid moeten omhoog. De in die tijd in zwang komende ideeën omtrent boekpromotie en leesbevordering dienen door de bibliotheek te worden aangepakt.

Die door Dick Reumer gehekelde Nederlandse gerichtheid was het gevolg van de Sticusa-faciliteiten bij de collectie-vorming, de contacten met de Nederlandse bibliotheekorganisaties en de relaties met het onderwijsveld, niet een ideologische opzet van de bibliothecarissen zélf. Bij gelegenheid van buiten de directe werkzaamheden gelegen leespromotie-activiteiten, zoals de boekenweken, zouden het juist de bibliotheken zijn vanwaaruit de haast monomane aandacht die de boekhandels in die jaren voor het Nederlands toonden, met Papiamentstalige programma's doorbroken werd. De bibliotheken zagen al snel hoe belangrijk het was om de eigen cultuurdocumenten te bewaren. Ze verzamelden werk van Antilliaanse auteurs en op de Antillen betrekking hebbende uitgaven van buitenlanders, in veelal speciale afdelingen als 'Antilliana' en 'Caribiana', waarmee ze de belangrijkste

bronnen voor studie voor de bevolking bewaarden en ontsloten. (Hartog 1992)

Het 'oude' eerbiedwaardige bibliotheekgebouw liet aan het eind van de jaren zeventig technisch gezien steeds meer te wensen over met zijn ernstige ruimtegebrek voor boeken en mensen. Het betekende voor medewerkers en leden dan ook een verademing, toen na de stormachtige ontwikkeling van het bibliotheekwezen het oude gebouw in de Wilhelminastraat na zevenentwintig jaren trouwe dienst aan het bibliotheekwezen gesloten kon worden en dat het prachtige ruime spiksplinternieuwe gebouw aan de George Madurostraat voor een nieuw tijdperk in de bibliotheekgeschiedenis gereed stond.

Wat moet er met het verlaten oude gebouw gebeuren nadat de bibliotheek er uit is getrokken? Bibliothecaris Alice van Romondt pleitte ervoor het historische gebouw te bewaren voor Monumentenzorg om er de historische informatie over Aruba, de Nederlandse Antillen en het Caraïbische gebied in onder te brengen, om er een historisch museum van te maken. Dat is niet doorgegaan, maar na een grondige en stijlvolle renovatie in 1986, door Geerman Construction voor Afl. 305.000,- in vier maanden tijds uitgevoerd, waarbij een nieuwe extra achteringang werd gecreëerd die het gebouw geheel symmetrisch maakte, kreeg het gebouw een waardige bestemming met de Raad van Advies en de Arubaanse Rekenkamer.

De bibliotheek aan de George Madurostraat De jaren 1982-1986

"Men was zeer onder de indruk van de bibliotheek wegens de faciliteiten en het gedifferentieerde service-pakket, dat zijn weerga in het Caribisch gebied niet heeft."

Naarmate de eigen tijd nadert kan de geschiedschrijver zich beperken. In dit hoofdstuk komt bovendien slechts een korte tijdsspanne aan de orde. In het vorige hoofdstuk zagen we al dat er al in 1975 gesproken werd over een noodzakelijk nieuw gebouw, omdat het historische pand aan de Wilhelminastraat niet meer aan de eisen van ruimte en outillage voldeed. (*Amigoe* 25 april 1975) Het grote project eiste echter de nodige tijd, ook omdat het door zowel de Arubaanse Eilandsraad als de Nederlandse regering goedgekeurd moest worden. In maart 1979 was het bestek klaar voor nieuwe gebouw, waarna op 3 april 1980 de openbare aanbesteding volgde. De constructie van een geheel nieuw gebouw zou anderhalf tot twee jaar bouwen vergen en diende uiterlijk in mei 1982 gereed te zijn. Het bleek een investering te betekenen van ruim anderhalf miljoen, waarvan het Eiland Afl. 356.422 oftewel 21,8% van de bouwsom moest ophoesten. De Bouwmaatschappij Aruba werd het werk gegund en ze werkte in het vereiste tempo zodat ze binnen het tijdschema bleef en koningin Beatrix kon overgaan tot het leggen van de eerste steen.

De inventaris werd in augustus 1981 aanbesteed. Na alle voorbereidingsperikelen, die we al in het vorige hoofdstuk besproken hebben, liep alles gesmeerd en op donderdag 22 april droeg de Bouwmaatschappij Aruba de sleutel van het nieuwe gebouw over aan Gedeputeerde Nelson Oduber. Op 1 juli werd de bibliotheek aan de Wilhelminastraat gesloten in verband met de verhuizing en na een paar weken proefdraaien werd de nieuwe bibliotheek vanaf 19 augustus voor het publiek opengesteld. Op 1 september 1982, om zes uur 's middags, werd de nieuwe bibliotheek aan de George Madurostraat 13 officieel geopend, waarop een veelheid van activiteiten in de hele septembermaand volgden. Dit blijkt in de jaren daarop een traditie te worden, zodat voortaan de septembermaand de *luna cultural* van de bibliotheek zal zijn. Op 6 september tenslotte werd de jeugdbibliotheek officieel geopend. Aruba was een prachtig en functioneel bibliotheekgebouw rijker geworden voor een bedrag van rond de 3,5 miljoen florin.

Op 31 oktober 1980 wordt ter gelegenheid van de eerste steenlegging van het gebouw van de bibliotheek aan de George Madurostraat een plakkaat onthuld door H.M. de Koningin Beatrix, in bijzijn van o.a. de Gedeputeerde belast met de bibliotheek, de heer N.O. Oduber.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

Padvinders hijsen de vlag bij de inauguratie van het huidige gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de George Madurostraat in 1982.
Bron: Fotocollectie Arubiana /Caribiana, BNA

De naamswijziging die met de opening plaatsvond van het Nederlandstalige Openbare Leeszaal en Bibliotheek naar het Papiamentstalige Biblioteca Publico Aruba hield veel meer in dan die taalverandering alleen, omdat ze gepaard ging met een vernieuwd en uitgebreid servicepakket dat de bibliotheek voortaan de gemeenschap te bieden heeft.

Er waren bij de officiële opening vele felicitaties, waaronder die van Johan en Elisabeth Hartog vanuit Salzburg in Oostenrijk.

Hoe zag de nieuwe bibliotheek er uit? Iedereen die er nu wel eens binnenkomt, ziet in grote lijnen het gebouw zoals het in 1982 geopend werd. Er werd aan diverse wensen voldaan. Men wilde een ruime balie om de leden van dienst te zijn en die kwam er, de scheiding van een studiezaal waar stilte heerst en een leeszaal werden gerealiseerd, eindelijk kwam er voldoende ruimte om de in de Wilhelminastraat in een aantal ijzeren kasten bewaarde Antiyana de ruimte te geven die een dergelijke collectie verdient, er was voldoende ruimte voor het personeel. Het gebouw heeft twee verdiepingen, waarvan de benedenverdieping voor het publiek is. Wie de glazen deuren doorgaat komt in een multifunctionele entreehal met kleine bar, waarnaast zich aan de ene kant een afsluitbare activiteitenruimte bevindt en aan de andere kant een kranten- en tijdschriftenzaal voor Arubaanse, Nederlandse en Amerikaanse kranten en een veelzijdig aanbod van populaire tijdschriften. Opnieuw door glasdeuren in een glazen wand gaande, komt men in de eigenlijke bibliotheekruimte, waar zich achter de ruime balie een enorme ruimte uitstrekt met daarin in overzichtelijke opstelling de uitleenbare boeken in de afdelingen voor volwassenen en de jeugd, die nu weer bij elkaar in dezelfde ruimte gebracht zijn. Dat is dus anders dan in de Wilhelminastraat waar de twee afdelingen geheel gescheiden waren. Het principe van de open bibliotheek waar iedereen zelf zijn boeken kan uitzoeken, pakken en inzien bleef ook nu weer gehandhaafd. Voor de kinderen is er een luisterlamp, een verteltoren en een tienerzuil met koptelefoons voor muziek en nieuws ingericht. Achter deze ruimte bevinden zich enkele kantoorruimtes en daarachter ligt in alle stilte en concentratie de studiezaal met een aantal tafels en studiecabines. Hier bevindt zich eveneens een hele wand vol met mappen met studieonderwerpen en krantenknipsels. Een door de bibliotheek gehouden onderzoekje wees uit dat jongeren er trots op zijn om te kunnen zeggen dat ze naar de bibliotheek gaan om te studeren. Het gebouw fungeert voor hen als een statussymbool, zodat heel wat van hen door de rust en concentratie die er in de studiezaal heersen, aan de bibliotheek mede hun diploma te danken hebben.

De inrichting en de bewegwijzering zijn overzichtelijk en modern, de oude bordjes uit de vorige bibliotheek hangen als curiosum in de kantine.

Aan de andere zijde van de boekencollectie bevindt zich de afgesloten afdeling Arubiana. Wegens de specifieke collectie die daar bewaard wordt, is strenge controle op wie er binnenkomt en vooral wat er uitgaat noodzakelijk. De boeken in deze afdeling kunnen niet uitgeleend, alleen maar ingezien worden. Helemaal voorin het gebouw bevinden zich nog een paar werkruimtes en de afdeling boekbinderij. Zo heeft alles een plaats gevonden in een ruim gebouw dat op de groei berekend is.

Op de bovenverdieping hebben de verschillende diensten hun plaats gevonden. Er bevindt zich de directeurskamer met het secretariaat en de financiële administratie, de mediadienst en de audiovisuele dienst met een eigen studio, er is een ruimte voor de FALPA en er zijn kantoorruimtes. Aan de andere zijde bevinden zich de kantine, de schoolmediatheekdienst, de afdeling catalogus en het magazijn met boeken die nog ingewerkt moeten worden en een grote verzameling oude kranten die door middel van een systeem van rijdende kasten op een relatief klein plaatsje opgeborgen kunnen worden.

Afdelingen en taken

Een organogram van de bibliotheek geeft de verschillende afdelingen weer, zoals de directie met haar secretariaat en financiële administratie, de centrale dienst met haar boekbinderij, catalogus en media-afdeling, de afdeling wettelijk depot, de afdeling binnendienst met haar service voor volwassenen en de jeugdafdeling, de afdeling Arubiana / Antilliana / Caribiana en tenslotte de afdeling buitendienst, waaronder de schoolmediatheek, het bijzonder bibliotheekwerk en de bibliobussen vallen. Bij dit alles dient de belangrijke Huishoudelijke dienst natuurlijk niet vergeten te worden.

Het takenpakket is uitgebreid en ten dele nieuw. Maar we dienen niet te vergeten dat de bibliotheek ook in het oude gebouw of in een van de dependances daarvan al multifunctioneel was. Zo had de Schoolmediatheek bijvoorbeeld al een lange voorloper, want in Catalogus nummer 1, van oktober 1952, werd al vermeld: Clubs, scholen en inrichtingen kunnen op aanvraag een wisselkist ontvangen, waarin 25, 50 of 100 boeken naar keuze: kinderboeken, volwassenen, gemengd, taalkeuze. De kist kan onder eigen leden circuleren en ingewisseld worden.

In *De horen en zijn echo* (Coomans-Eustatia 1994: 261-266) gaf bibliothecaresse Alice van Romondt de diversiteit aan taken van haar bibliotheek weer, die nu niet meer alleen gedrukt papier betreffen:

> "Het werk evolueert met rasse schreden met het veranderen van een uitleendepot van boeken naar een echt informatiecentrum. Dat betekent dat we ons steeds meer gaan richten op de acquisitie en disseminatie van informatie, waarbij de gedrukte informatie, hoewel tot nog toe een belangrijke plaats innemende, steeds meer terrein verliest aan de geluids- en beeldinformatie."

Maar er zijn de laatste tijd meer verschuivingen merkbaar. De bibliotheek werd en wordt sinds 1982 en vooral sedert 1986, voor veel meer gebruikt dan voor het lenen van boeken alleen. Van oudsher is de bibliotheek al een multifunctioneel centrum geweest. Dat was ze al aan het Lagoen en in de Wilhelminastraat, dat was en is ze des te meer in het nieuwe gebouw aan de George Madurostraat. Aan dat multifunctionele dragen niet alleen de verschillende afdelingen van de bibliotheek bij, de expositieruimte en de ruimtes waar symposia en workshops gegeven kunnen worden en vergaderingen gehouden, maar ook de lezers zelf - met name de jonge lezers.

Medewerkers

Net zo oud als het bibliotheekwerk op Aruba is de klacht over het gebrek aan voldoende geschoold personeel, waarbij de nadruk valt op het woord 'geschoold'. Daarom was het een goede zaak dat na een eerste poging in 1980, op 20 januari 1983 de APLA werd opgericht, dat met haar orgaan het APLA-nieuws niet alleen het contact van de leden onderling versterkte maar ook voor informatie en upgrading kon zorgen. Het APLA-doel was 'de bevordering van het openbare bibliotheekwezen in de Nederlandse Antillen en het funktioneren daarvan, een en ander in de meest uitgebreide zin van het woord' (art.2) en het verzorgen van een basiscursus bibliotheekopleiding (art.3). Overeenkomstig die doelstelling verzorgde de APLA verschillende cursussen en workshops voor de medewerkers.

Ook de contacten met de al in het vorige hoofdstuk genoemde Acuril, die in 1969 werd opgericht tijdens het eerste van 14 tot 17 juni 1969 georganiseerde congres van Caraïbische bibliothecarissen op Puerto Rico moet hier gemeld worden. Vanaf het begin was de Association of Caribbean University, Research and Institutional Libraries ook toegankelijk voor openbare bibliotheken en instituutsbibliotheken. In deze organisatie komen medewerkers van bibliotheken, archieven en verwante organisaties van de Caraïbische eilanden en het aangrenzende vasteland jaarlijks bijeen voor het zo noodzakelijke onderlinge contact. Omdat vele Caraïbische contacten zich zuid - noord naar het voormalige Europese moederland bewegen is dit regionale

contact van wezensbelang. Aruba heeft altijd sterk geparticipeerd en is inmiddels drie keer gastland van de jaarlijkse conferentie geweest: in 1983, 1994 en 1999. Bibliothecaresse Alice van Romondt was van 1986-1987 voorzitter van de organisatie.

Van 17 tot 22 april 1983 was Aruba gastheer van het veertiende Acuril-congres in het Aruba Palmbeach hotel. Nelson Oduber als Gedeputeerde van Cultuur en Alice van Romondt konden ruim tweehonderd aanwezigen verwelkomen, die meer dan twintig lezingen presenteerden over het thema 'Research en bibliotheken'. Van 24 tot 30 april 1994 werd er opnieuw een Acuril-conferentie op Aruba gehouden, waarop meer dan tweehonderd deelnemers uit dertig landen confereerden over het thema 'Reaching forward: diversity and integration in the Caribean'. In 1999 fungeerde de BNA voor de derde keer als gastvrouw, toen Acuril confereerde over 'Library and non-Library Information Services Merging in Cyberspace'.

Collectie

In het nieuwe gebouw waren aanvankelijk zo'n honderdtwintigduizend boeken aanwezig, waarvan echter zeker twintig procent nog niet ingewerkt was, omdat daarvoor in het oude gebouw nauwelijks meer de gelegenheid was geweest. Deze achterstand diende zo snel mogelijk weggewerkt te worden zodat de boeken voor het publiek beschikbaar kwamen. Een tweede uitdaging vormde de noodzakelijke regionalisering van het boekenbestand, omdat het hart van de nieuwe bibliotheek gevormd zou worden door de Arubiana - Antilliana en Caribiana:

> "Het beleid van de openbare bibliotheek is erop gericht om in de afdeling Antilliana de culturele uitingen van het land te conserveren en te verspreiden. Alles van en/of over de Nederlandse Antillen wordt gekocht of aangeworven, zoals boeken, tijdschriften, platen, prenten, brochures, politieke pamfletten, grammofoonplaten enz."(v. Statia 1982)

Waar in het verleden ook specifieke aandacht aan Suriname gegeven was, werd dit land sedert de onafhankelijkheid van 1975 opgenomen in het algemene Caraïbische gebied.

Uit de vorige hoofdstukken is gebleken dat de bibliotheek gestadig groeide ondanks de conjunctuurschommelingen. Toen de bibliotheek in 1949 werd geopend, ging het economisch voor de wind. Maar ook tijdens de automatisering van de Lago en de daarop volgende lay off groeide de bibliotheek door. Het ene Bestuurscollege had misschien wat meer of minder aandacht voor cultuur en bibliotheek dan het andere, de ene Gedeputeerde idem

De heer Betico Croes, mevrouw Alice van Romondt en de heer Dick Reumer bij de opening van het nieuwe gebouw aan de George Madurostraat.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

Bij de opening van de 29ste ACURIL Conferentie die in 1999 op Aruba werd gehouden. V.l.n.r.: Irais Sankatsing-Nava, Oneida Ortiz, Dr. Jorge Encarnación Torres, Minister van Cultuur Lily Beke-Martinez MD, Susan de Lange, Dr. Alma Jordan, Voorzitter van de Staten mr. Eddy Croes en Secretaris van de Ministerraad Alice van Romondt.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

dito ten opzichte van een andere, de ene partij en een andere evenzeer. Maar per saldo groeide de bibliotheek - met de wind mee of tegen de verdrukking in. Maar de bibliotheek betekende altijd een kostenpost omdat de ledenbijdragen natuurlijk een druppel waren in de emmer geld die het bibliotheekwerk vergde. Een goede en actieve bibliotheek met veel leesgierige leden is een investering in de toekomst van het land - net als het onderwijs.

Groot was de schrik toen per eind mei 1984 van de ene dag op de andere het hele krediet voor de boekaanschaf van de bibliotheek,wegens volgens de regering noodzakelijk geachte bezuinigingen, ingetrokken werd. Na enorm veel protesten wordt de maatregel al begin juni herroepen en gereduceerd tot 'slechts' vijftig procent van het oorspronkelijke krediet. Maar het leed was geschied en tot vandaag de dag is de leemte in de collectie zichtbaar. De financiële crisis van het BC en de Lago-sluiting zijn van grote negatieve impact geweest op de collectievorming in de jaren tachtig. Dat het CCA in mei 1985 haar toneelcollectie aan de BPA schonk en in juni 1985 de Lago boeken aan de bibliotheek gaf, kon dat gat bepaald niet dichten.

Leden en uitleningen

Het patroon van vorige mijlpalen herhaalde zich ook met de opening van de nieuwe bibliotheek. Al direct na de opening van het nieuwe gebouw konden in september 1982 vierhonderd nieuwe leden worden verwelkomd - inderdaad verwelkomd, want nu was immers eindelijk het capaciteitsgebrek opgeheven. Het ging dus goed met de bibliotheek, maar de precaire pecunia van het Bestuurscollege, versterkt door de Lago-sluiting, deden het BC besluiten de sedert 1974 niet meer aangepaste lidmaatschapsgelden met ingang van 3 januari 1985 te verhogen van vijf naar vijfentwintig gulden voor volwassenen, terwijl het tienertarief tien gulden en het kindertarief vijf gulden werd. (*Amigoe* 11 januari 1985) Uit protest tegen deze maatregel zegden vele trouwe leden hun lidmaatschap op. Ook deze maatregel zou na verloop van tijd weer ongedaan worden gemaakt, maar het kwaad was ook hier geschied. In 1984 telde de bibliotheek 10.446 leden, na de maatregel werden er dat 7112 in 1985, waarna het tot 1989 geduurd heeft eer het ledental weer op het oude peil was. Een rekenmeester zal zeggen dat de maatregel dan toch wel even jaarlijks ruim honderdvijfentwintigduizend gulden opleverde, maar 'If you think that education is expensive, try ignorance'.

Dependances

Ook andere perikelen werden de bibliotheek deel. De bibliotheek in San Nicolas moest in maart 1984 gesloten worden wegens lekkages ten gevolge van zware regenval, waarbij bleek dat het dak van het Hulpbestuurskantoor zo lek

was als een mandje en geheel hersteld moest worden. Ruim drieduizend volwassen leden waren gedupeerd tot op maandag 4 maart 1985 de bibliotheek heropend kon worden - ze was dus bijna een jaar gesloten geweest. Voortaan werden de openingstijden verruimd tot maandag, dinsdag en vrijdag van 9.30 - 12.00 uur en van 13.30 - 17.00 uur, en tot woensdag en donderdag alleen in de middaguren, op woensdag evenwel tot 19.00 uur. De problemen bleven zodat in 1987 de bibliotheek naar het Prinses Christina ETAO gebouw verhuisde.

Speciale activiteiten

Tijdens de officiële opening van het nieuwe gebouw sprak NBLC-directeur Dick Reumer onder meer de volgende woorden:

> "een openbare bibliotheek is meer dan alleen een verzameling boeken. Ze is een informatiecentrum, waar, naast boeken, tijdschriften en pamfletten, ook audiovisuele media ter beschikking worden gesteld, zowel ten behoeve van recreatie als educatie en informatie. Verspreiding van kennis via een informatiecentrum als de openbare bibliotheek betekent meehelpen aan een bewustwordingsproces van mensen, meehelpen aan het welzijn en de welvaart van mensen. Ze is een middel tot het goed democratisch functioneren van de samenleving." (BN 4 september 1982)

Geheel in de in de loop der jaren ontwikkelde traditie ontplooiden de medewerkers ook in de nieuwe bibliotheek talrijke activiteiten. Maar met de ruime mogelijkheden die het nieuwe gebouw bood, kon de bibliotheek zich meer en meer een echte gastvrouw tonen voor allerlei sociaal-culturele activiteiten, zoals lezingen, speciale voorstellingen, voor sociale groepen en tentoonstellingen. Voor de kinderen konden activiteiten georganiseerd worden als vertellen, voorlezen, schilderen en handenarbeid. Een paar voorbeelden uit heel vele. Frederik de Groot en Bert Mackor brachten op 25 februari 1983 hun *Hamlet*-voorstelling en de eenakter *Papa* op 4 maart 1983. De Filmliga vertoonde 's zondagsavonds films in activiteiten- of krantenzaal. Op 17 april 1983 werd de film *Best Boy* als experiment proefgedraaid en het beviel.

Indirect vonden ook de Charuba-activiteiten van de jonge Arubaanse uitgeverij in de bibliotheek plaats. Alice van Romondt en Lourdes Croes waren daar immer als initiators nauw bij betrokken. Zo presenteerde in mei 1984 Desiree Correa haar eerste Arubaanse jeugdroman *Mosa's eiland* in de bibliotheek en konden Joyce Pereira en haar IPA-vertaalgroep een vertaling van Miep Diekmanns *Nildo en de maan [Nildo y e luna]* presenteren. In november 1985 was het de beurt aan Josette Daal met haar jeugdboek *Warwind* en Ted Schouten voor zijn biografie *Boy* over de Arubaanse verzetsheld Boy Ecury.

Een jaarlijks terugkerend hoogtepunt waren de eigen bibliotheekactiviteiten tijdens de 'luna cultural' in september. Zo werd de bibliotheek - tegen de financiële overheidsmaatregelen in - toch een centrum

van leescultuur. Naast de uitleen-activiteiten waren de bibliotheken altijd heel actief ten behoeve van de promotie van de leescultuur in het algemeen en speciaal die betreffende de Antilliaanse en Arubaanse literatuur. Al vanaf de boekenweken uit de jaren zestig vroegen de bibliotheken speciale aandacht voor de Antilliaanse literatuur. Ze zijn deze functie blijven vervullen door middel van tentoonstellingen, het organiseren van lezingen, het verlenen van gastvrij onderdak aan literaire activiteiten, het organiseren van een literair-culturele maand of een moderne boekenweek. Als uit de cijfers steeds weer bleek dat de Nederlandse boeken oververtegenwoordigd waren in de collectie, dat het ledenbestand verhoudingsgewijs uit heel veel Europese Nederlanders bestond, dan stond daar tegenover dat wat de activiteiten betreft de bibliotheek zich al tientallen jaren op het eigen publiek heeft gericht. En met succes. Het bibliotheekwerk is voor de propaganda en de distributie van de eigen literatuur naar de lezers toe de laatste decennia van centraal belang geworden.

Al in het oude gebouw aan de Wilhelminastraat vonden in de beperkte ruimte die daar was allerlei leesbevorderende activiteiten plaats, maar met het nieuwe gebouw kreeg dit aspect van het bibliotheekwerk eindelijk voldoende armslag. Direct na de opening op 1 september 1982 en daarna is september de luna cultural gebleven met wisselende thema's waarbij lezen steeds integraal onderdeel was van cultuuruitingen als zang, muziek, dans, film, toneel, beeldende kunst etc. Uit de activiteiten blijkt dat het niet alleen maar mooie woorden zijn,

> "dat de BPA een centrale plaats wil gaan innemen in het Arubaanse culturele leven, als ontmoetingsplaats van kunstenaars van diverse disciplines en het publiek." (*Amigoe* 31 augustus 1982)

Het heeft geen zin hier de activiteiten van elk jaar afzonderlijk te vermelden. Daarom twee voorbeelden uit de korte periode die we in dit hoofdstuk beschrijven. In september 1982 stond de literatuur van Aruba centraal. Ze werd door middel van declamatie, dans en zang, met een forum over poëzie, proza en toneel, door middel van een expositie van schilderijen van Arubaanse kunstenaars in de activiteitenruimte gedemonstreerd. De literaire activiteiten werden verzorgd door Diana Lebacs, Frank Martinus Arion, Ramon Todd Dandaré en Pim de la Parra.

In 1985 werden de geschiedenis en cultuur van Aruba als thema opgedragen aan Padu del Caribe Lampe. De bibliotheek fungeert zo als een centrum voor Arubaanse geschiedenis en cultuur, met zijn collectie manuscripten, door middel van de adreslijst van instanties en personen, musici, schilders en schrijvers, etc. De bibliotheek is informatieverschaffer aan wie daar gebruik van wil maken - moet dat ook zijn. Ook voor de jeugdleden zijn er activiteiten als een vertelmiddag, een ganzenbord met opdrachten, ballet en tentoonstellingen. Met de status aparte zal de bibliotheek er nog een belangrijk facet bijkrijgen.

Van biblioteca publico naar biblioteca nacional
De jaren 1986 tot heden

> "Vooral voor kleine samenlevingen, zoals in het geval van Aruba, die niet beschikken over talrijke centra voor het raadplegen van publikaties op specifieke gebieden, heeft de nationale bibliotheek de bijzondere taak om te beantwoorden aan de nationale behoefte aan informatie en de grote hiaten in de informatievoorziening die karakteristiek zijn voor de kleinschalige samenlevingen op te vullen. De Biblioteca Nacional Aruba is daarom de centrale schakel voor een geïnformeerde Arubaanse samenleving." (Bibliotheek 1992: 18)

Op 3 maart 1986 werd de openbare bibliotheek van Biblioteca Publico Aruba door Gouverneur F.B. Tromp plechtig omgedoopt tot Biblioteca Nacional Aruba. De naamsverandering ging gepaard met een tentoonstelling over Aruba's Status Aparte. Traditiegetrouw leverde de mijlpaal ook nu weer vele nieuwe leden op; er werden er niet minder dan vijfhonderd genoteerd. Met de naamsverandering kreeg de bibliotheek er een aantal essentiële taken bij.

De specifieke taken van een nationale bibliotheek zijn velerlei. In een intern document van de BNA worden ze opgesomd. Een nationale bibliotheek dient een eigen wetenschappelijke collectie op te bouwen, die ze ten dienste moet stellen van onderzoekers, terwijl ze tevens specifiek het onderzoek over de Arubaanse cultuur en samenleving geacht wordt te bevorderen. Een nationale bibliotheek stelt een wettelijk depot in, waarin op zijn minst een exemplaar van alle publicaties in het land, van nationale auteurs of werken die handelen over dat land of taalgebied verzameld en bewaard worden. Een nationale bibliotheek compileert, organiseert en publiceert de Arubaanse bibliografie, houdt de centrale catalogus in stand en fungeert als bibliografisch inlichtingencentrum. Een nationale bibliotheek bevordert op nationaal niveau de samenwerking van bestaande bibliotheken, in het bijzonder voor wat het catalogussysteem en de boekenaanschaf betreft. (Bibliotheek 1992: 16)

Dienstverlening is een begrip dat in de bibliotheek vooropstaat. Daarmee wil men door middel van een evenwichtige collectievorming die nauw afgestemd is op de behoeften van en vragen uit de samenleving het lezen onder alle leeftijdsgroepen bevorderen. Een van de centrale gedachten daarbij is ook het vastleggen, bevorderen en beschikbaar stellen van de culturele

blioteca nacional

ORANJESTAD (APA) Ayera tardi, tabatin dos actividad sumamente memorable na Biblioteca Publico di Aruba. Primeramente a ser inaugura e nomber aficial di e instituto aki den Biblioteca Nacional, cual honar a toca gobernador sr. Felipito Tramp, kende a keda instala como e promé abonado honorario di e instituto menciona E dos actividad memorable, tabata inauguracion di e expasicion, "Aruba di antes y awar", relatando mas bien e historia di Status Aparte, cu a inicia for di aña 1933. Apertura di esaki a ser efectua pa minister mr. Mito Croes. Tanto gobernador Tromp como minister Craes a bai ampliamente riba e importancia di Biblioteca Nacional, den loke ta desaroyo y conocemento di e pueblo. Riba e graficonan aki, mamento cu gobernadar Tromp ta hibando paiabra y sra. Alice van Romondt, dunando splicacian na tanto gobernador Tromp, promé minister Eman y minister Croes, parti di exposicion sumamente interesante aki.

Op 3 maart 1986 wordt de Biblioteca Publico Aruba door Z.E. de Gouverneur van Aruba, de heer F.B. Tromp, plechtig omgedoopt tot Biblioteca Nacional Aruba.

Bron: Extra, 4-3-1986

uitingen van de Arubaanse gemeenschap. De bibliotheek heeft om haar doelstellingen gefaseerd te bereiken een prioriteitenlijst samengesteld, waarop voorkomen het nationaal informatiecentrum, digitalisering, om-, her- en bijscholing van de medewerkers, het aantrekken van nieuw gekwalificeerd personeel, sociale dienstverlening, leesbevordering, het wettelijk depot, de nationale bibliografie en internationale contacten. Het gebouw verdient daarom een facelift. (Beleidsvoornemens 1999: 1-4)

Dat in het nieuwe gebouw niet alles geheel probleemloos van een leien dakje liep, werd enkele jaren achtereen bewezen. Op 1 augustus 1989 hielden de medewerkers een walk out wegens aircoperikelen. Begin januari 1990 moest de bibliotheek zelfs tijdelijk gesloten worden wegens de weigerachtige airco. Op 7 maart 1991 schreef de *Beurs- en Nieuwsberichten* dat het "feitelijk ongehoord is dat een gebouw, dat nog maar enige jaren geleden op zo'n feestelijke wijze in gebruik werd genomen, op dit moment in een dergelijke staat verkeert." Met spoed zou een grote onderhoudsbeurt nodig zijn, waarbij het vuil rond het gebouw verwijderd en de nog steeds ontbrekende landscaping eindelijk gerealiseerd wordt. Maar desondanks wordt er doorgewerkt en geroeid met de riemen die men heeft. Er is ook vooruitgang, zoals met de eerste *coincopier* die in november 1989 voor het publiek bestemd is.

Een tijdlang was zelfs een Beroepskeuzebureau en een Job center in de BNA gevestigd, maar die werden verplaatst, omdat dergelijke diensten toch te ver van het reguliere bibliotheekwerk verwijderd zijn.

Medewerkers en organisatie

De APLA organiseerde in 1989 een eerste Basisopleiding Bibliotheekpersoneel in een combinatie van schriftelijke en mondelinge instructie, op alle zes eilanden. Motoren achter deze opleiding waren Victor Mathilda (Aruba), Winny Stegeman-Tanasale (Curaçao) en Ans Koolen (Sint Maarten). Per eind oktober 1989 konden de eerste certificaten worden uitgereikt. De professionalisering van de medewerkers is een belangrijke vereiste voor een goed functionerende bibliotheek. In 1991 werd daarom deze basiscursus herhaald, waarop in oktober 1992 een tweede diploma-uitreiking kon plaatsvinden. In februari 1993 werd er zelfs een APLA-cursus voor gevorderden begonnen, die een tweejarige duur zou hebben. De cursussen voldeden zeker aan de behoefte, maar het bleek dat de diploma's van de basisopleiding op Aruba nooit geofficialiseerd zijn, waardoor de animo om door te gaan en de twee jaar durende vervolgcursus af te ronden geheel verdween.

Naast deze cursussen waren er diverse korte workshops over verschillende onderwerpen, zoals 'Klantgericht inlichtingenwerk en publiekgerichte opstelling van bibliotheekmateriaal', 'Conservering en restauratie van documenten' en 'Biblioteca, un instituto indispensabel den nos comunidad?'

Inmiddels bestaat de APLA niet meer. In 1996 is ze een zachte dood gestorven. Oorspronkelijk was de vereniging bedoeld als een associatie voor gediplomeerde bibliothecarissen, maar geleidelijk kon iedere medewerker lid worden en die verruiming werkte niet. Wel werd op 20 januari 1995 voor het eerst officieel de jaarlijkse bibliotheekdag gevierd met het thema: 'Biblioteca como punto central den nos comunidad' en een open house.

In 1996 werd op initiatief van de BNA, in samenwerking met Instituto di Lenga Arubano (IDILA) en onder auspicien van de Regering van Aruba, een "Curso Nacional di Periodismo" georganiseerd. Het doel van deze cursus was het bevorderen van goed gebruik van Papiamento bij personen werkzaam bij de krant, radio en televisie. Bovendien behelsde deze cursus een basisvorming in journalistieke vaardigheden. Cursusleider en coordinator was Ramon Todd Dandaré. Het vakkenpakket van de cursus omvatte Papiamento en Periodismo (journalistiek), onderverdeeld in een basiscursus van 240 lessen Papiamento en 24 lessen Periodismo en een vervolgcursus voor gevorderden van 80 lessen Papiamento en 48 lessen Periodismo. Bij het voltooien van de cursus voor gevorderden staat de deelnemer, voor wat betreft het vak Papiamento, op eenzelfde niveau als de derde graads opleiding Papiamento die aan de Pedagogische Academie van Aruba (IPA) gegeven wordt. Het niveau van het journalistieke gedeelte is ongeveer vergelijkbaar met het eerste jaar HBO-opleiding journalistiek in Nederland. Er waren 46 inschrijvingen aan het begin van de cursus. 26 deelnemers maakten de basiscursus af en de cursus voor gevorderden eindigde met 14 deelnemers.

In 1994 telde de bibliotheek 74 medewerkers, van wie 12 bibliothecarissen, 6 technische personeelsleden, 46 administratieve medewerkers en 10 werksters. De audiovisuele dienst telde in 1994 acht medewerkers. Traditioneel kampt de arbeidsintensieve bibliotheek met gebrek aan medewerkers, maar de laatste jaren is dat ronduit nijpend geworden.

De laatste jaren zijn er nogal wat bibliothecarissen verhuisd naar de politieke arena of naar een onderwijsopleiding aan het IPA en het lijkt er niet op dat er voorlopig veel nieuwe aanwas zal zijn, noch vanuit Nederland noch

elders vandaan. Van de zesenzestig medewerkers zijn er nu nog maar acht gediplomeerd! Daar komt als handicap bij dat de nieuwe opleidingen in Nederland zich zowel verbreed als gespecialiseerd hebben zodat ze geen all round bibliothecarsissen zoals de BNA die nodig heeft, meer afleveren. Cursussen geven de *tools* voor vooruitgang. Ze zouden dus weer opgestart moeten worden, zoals in de tijd dat de APLA functioneerde. Cursussen behoeden voor vastroesten, een steeds loerend gevaar.

In 1994 werd bibliothecaris Alice van Romondt benoemd tot Secretaris van de Ministerraad en met haar verhuisde een aantal bibliotheekmedewerkers naar het Bestuurskantoor. Per 1 september 1994 kreeg de BNA een driehoofdig managementteam in de personen van Irais Sankatsing-Nava, Susan de Lange en Miriam Malmberg. De laatste studeerde rechten aan de Universiteit van Aruba en ruilde na het behalen van haar bul de bibliotheek in voor een advocatenkantoor.

Irais Sankatsing-Nava studeerde in Tilburg. Ze liep stage op Aruba en werkte van 1975-1977 in de CCS-bibliotheek te Paramaribo in Suriname, waarna ze een functie kreeg als documentaliste bij de Waterloopkundige en Meteodienst. Van 1987 tot 1992 was ze aan de Biblioteca Nacional van Caracas in Venezuela verbonden. Sinds 1 augustus 1992 werkt ze in de BNA, van 1994 tot half 2000 als lid van het managementteam. Susan de Lange studeerde in 1985 af in Tilburg als bibliothecaris / documentalist en is sinds 1 maart 1986 aan de bibliotheek verbonden. Van 1994 tot half 2000 was ze lid van het managementteam.

Collectievorming

De BNA bezit nu ver over de 200.000 banden, misschien zelfs wel 250.000, maar het is niet precies bekend. Toen in 1996 - 1997 alle titels werden ingevoerd in de computer, bleken dat er ruim 150.000 te zijn. Er is natuurlijk een verschil omdat er van sommige titels meer exemplaren aanwezig zijn. Een aantal van boven de tweehonderdduizend geeft omgerekend een gemiddelde van drie boeken per inwoner terwijl 1,8 boek per bevolkingslid de traditionele norm is. Maar intussen zijn de internationaal geldende normen steeds hoger geworden.

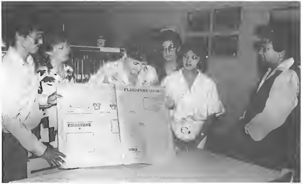
Het besteedbaar bedrag voor boeken en tijdschriftenaanschaf beliep in 1994 een bedrag van Afl. 206.100,- , maar dat bedrag is inmiddels opgetrokken naar ruim vier ton. Dat lijkt een aanzienlijke verbetering, maar de boekenprijzen werden inmiddels ook steeds hoger. Het wordt door de snel breder wordende informatiestroom bovendien steeds moeilijker de collectie actueel te houden. Als Aruba met zijn huidige inwoneraantal van ruim

negentigduizend aan moderne internationaal vastgestelde normen zou willen voldoen, dan zou de BNA jaarlijks voor een bedrag van Afl. 1.125.000,- aan nieuwe boeken moeten besteden - het drievoudige van het huidige bedrag! Volgens moderne normen zou de BNA bovendien over 942 tijdschriften moeten beschikken, waar er momenteel 'slechts' 215 periodieken zijn. (Beleidsvoornemens 1999: 1-10)

Toch kan de bibliotheek de laatste jaren weer redelijk wat aanschaffen. Van het aanschafbudget van vier ton wordt twee-derde aan boeken en de rest aan media als tijdschriften, en video's besteed. De afdeling jeugdboeken was in de jaren negentig zo slecht voorzien dat kinderen maar twee boeken mochten meenemen. Nu is deze afdeling weer geheel op peil, kan er weer voldoende geleend worden en kunnen ook volwassenen weer jeugdboeken meenemen. Nu en dan dreigt een bepaalde collectie achter te raken en moet er een inhaalslag gepleegd worden. Dat was ook bij de afdeling voor volwassenen het geval inzake de moderne Nederlandse literatuur. Die is nu ook weer bij en nu moet de afdeling Arubiana een steuntje in de rug hebben. De laatste tijd blijkt er groeiende vraag naar (heel dure) grote-letter-boeken. Dan moeten die aangeschaft worden.

De bibliotheek houdt zo wel degelijk rekening met de leesvoorkeur van haar leden. Studenten moeten de laatste jaren steeds meer opdrachten maken en hebben daar materiaal voor nodig. Dat moet aangeschaft worden. Met name de Arubanisering van het onderwijs doet de vraag in de Afdeling Arubiana steeds toenemen. Elk jaar blijkt de literatuur- en boekenlijst weer een groot probleem, omdat velen dezelfde traditionele titels willen lezen. In die lijsten zit weinig verandering! De bibliotheek heeft bijvoorbeeld meer dan honderd exemplaren van Desiree Correa's *Mosa's eiland* die constant van de plank zijn. Er is geen aanslepen aan en nog zijn er te weinig. Dat geldt ook voor Richard Piternella's *Niet huilen bij de zee* en andere Arubaanse boeken. Nu loopt de vraag wat terug omdat leerlingen weten dat ze het boek toch niet via de bibliotheek te pakken kunnen krijgen. Zodra ze het dan weer zien, neemt de vraag ogenblikkelijk toe. De bibliotheek zou willen dat de nieuwe boeken wat meer gepromoot werden want die lopen vaak slecht. Ze heeft daarvan uitstekende uittrekselboeken en zelfs een cd-rom Literom met meer dan 40.000 recensies.

In de studiezaal bevinden zich ruim zestig periodieken, in de krantenzaal meer dan vijftig tijdschriften, nagenoeg alle kranten van Aruba en de Nederlandse Antillen, en drie van Noord-Amerika en drie Nederlandse kranten. Om de niet meer gangbare boekenvoorraad op te schonen wordt er op 30 april een jaarlijkse boekenmarkt georganiseerd, waar boeken en tijdschriften

Officiële opening van de Afdeling Arubiana/Caribiana in 1987. V.l.n.r.: Roque Dirksz, Des Croes, Alice van Romondt, Betty Goeloe, Susan de Lange en Maritza Coomans-Eustatia.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

Afdeling Arubiana/Caribiana. Op de foto Betty Goeloe.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

voor een klein bedragje nog weer een nieuwe eigenaar vinden.

De Schoolmediatheekdienst werkt met een speciale projectcollectie en met een reguliere wisselcollectie. De Mediadienst maakte in 1994 elf videoproducties.

Ook nu wordt de bibliotheek van tijd tot tijd nog aangevuld met giften van organisaties. In februari 1988 schonken de Frères De La Salle vijfhonderd boeken, in 1989 gaf de Alliance Française honderd boeken in bruikleen.

Wettelijk depot

In zijn *Het gedrukte woord in de Nederlandse Antillen en Aruba* formuleerde Johan Hartog de volgende omschrijving van het wettelijk depot:

> "dat in een land alle drukkers/uitgevers verplicht zijn van alle boeken, pamfletten, periodieken, kaarten - en in sommige landen ook al van op de band opgenomen zaken - een vastgesteld aantal exemplaren af te staan aan een daartoe van regeringswege aangewezen bibliotheek of bibliotheken. Al dan niet tegen vergoeding." (Hartog 1992: 100)

Omdat er op Aruba geen wet is die auteurs en uitgevers verplicht, is het beter te spreken van een vrijwillig depot, waaraan gelukkig velen meedoen. De depot-gedachte is niet van gisteren. Toen in 1953 de OLB eilandsdienst werd, kaartte Johan Hartog het wettelijk-depotidee al aan bij de gedeputeerde, maar toen kon het niet omdat Aruba niet zelfstandig was. (Hartog 1992: 100-101) Nu het al meer dan dertien jaar wél kan is het nog steeds niet officieel geregeld.

Arubiana

Het bibliotheekwerk was nog maar nauwelijks begonnen of de kersverse bibliothecaris Johan Hartog vroeg al aandacht voor de literair-culturele voortbrengselen van het eiland, met name uitgaven in het Papiamento:

> "Ieder die in het bezit is van boeken betreffende Aruba of de Nederlandse Antillen, alsmede ieder die boeken heeft in of over papiament, doet de Arubaanse gemeenschap een pleizier hiervan een exemplaar aan de boekerij af te staan." (*Aruba Times* 9 juni 1950)

Deze verzameldrift liet hem niet meer los. In 1955 zei Johan Hartog dat hij alles wat Aruba betreft koopt:

> "Nooit iets wegdoen is een gezonde regel, ook in mijn huishouden, misschien wel eens tot schrik van mijn vrouw, maar wie nooit wat wegdoet, weet altijd zeker, dat wat zoek is op een gegeven moment gevonden wordt." (AC 4 januari 1955)

In de bibliotheek aan de Wilhelminastraat stonden op de bovenverdieping in

een aantal stalen kasten deze boeken achter slot en grendel geborgen - of verborgen? Tegen een borgsom van vijfentwintig gulden kon een lid een van deze zeldzame werken lenen. Alsof heel wat boeken niet een veelvoud van dat bedrag waard geweest zouden zijn bij de antiquair!

Boven de rijen met boeken over Aruba, de Nederlandse Antillen, Suriname en het Caraïbische gebied hangt in de nieuwe Biblioteca Nacional Aruba een door de kunstschilder Evelino Fingal vervaardigd portret van een - hoe kan het anders - lezende Dr. Johan Hartog. En dat is terecht.

Dat van een van de belangrijkste functie van de openbare bibliotheken - de eigen cultuur te bewaren - in de loop van de bibliotheekgeschiedenis steeds meer werk werd gemaakt, bewijzen de collecties van Arubiana / Antiyana / Caribiana die het hart van de BNA uitmaken. Die betreffen niet alleen boeken en tijdschriften, maar documentatie in de ruimste zin: kranten, foto's, muziekpartituren, officiële toespraken van overheidspersonen, postkaarten, posters etc. Naast de Arubaanse en Antilliaanse literatuur beschikt de bibliotheek ook over uitgebreide verzamelingen knipsels en recensies en overige kritische literatuur. In de Arubiana stelt men zich ook het bijhouden van het 'grijze circuit', de moeilijk vindbare rapporten, statistisch materiaal, nota's van openbaar bestuur e.d. van eigen (ei)land tot taak.

In feite kent de Arubiana twee afdelingen: een die door publiek geraadpleegd kan worden maar waar niets wordt uitgeleend én een tweede volkomen gesloten bewaarafdeling waar niemand bij kan en mag - de vorm die Hartog al heel vroeg voor ogen stond als voorloper van het wettelijk depot.

Achter de Arubiana bevindt zich in de BNA nog de 'kostbare collectie' van oude werken die antiquarisch gekocht is en nu angstvallig bewaard wordt. Het betreft hier oude werken die tot de zeventiende eeuw teruggaan, maar ook unieke exemplaren als van het Arubaanse nieuwsblad *El Despertador* uit de jaren 1934 en 1935.

Vervolgens herbergt de Arubiana de zogenaamde 'collectie Johan Hartog', waarover de auteur zelf in het *Register en historische bibliografie bij de Geschiedenis van de Nederlandse Antillen* schreef:

> "Zelf hebben wij onze Antilliaans-Caribische bibliotheek en al onze Antilliana bij testament vermaakt aan het Eilandgebied Aruba, ter plaatsing in de Antillenkamer in het nieuwe gebouw van onze vroegere werkplaats, de Openbare Leeszaal en Boekerij."

Dit archief bevat documenten, oude brieven, journalen van gezaghebbers, Hartogs artikelen, maar ook illustratiemateriaal, foto's, schilderijen en curiosa.

Dan is er de 'Collectie Ito Tromp' zo aangeduid omdat Ito Tromp deze

begin 1986 meenam van het Departement Cultuur en Opvoeding toen deze Antilliaanse Landsdienst met de ingang van de Status Aparte werd opgeheven. De collectie bevat veel materiaal, waaronder bijvoorbeeld 75 muziekpartituren van Rufo Wever en anderen, gedichten, toneelstukken en proza in manuscriptvorm van zo'n 75 Arubaanse auteurs, scripties boeken en notities over allerlei onderwerpen die betrekking hebben op Aruba en de Nederlandse Antillen. Bovendien zijn er meer dan honderd tapes met gesproken herinneringen van oude mensen, *oral history* opnames met de gedeeltelijke uitwerking daarvan, die in het begin van de jaren zestig door Ito en Eddy Tromp opgenomen zijn op allerlei delen van het eiland. Ze herbergen een schat aan nog onbekende informatie:

> "Het was Hubert Booi's ideaal om interviews op te nemen met oude mensen, om over historisch materiaal te kunnen beschikken dat nooit opgeschreven was. Met hulp van Domi Tromp en later vooral Eddy Tromp trokken we er met de bandrecorder op uit en spraken we over van alles. Over de wijze van leven, over eten, kleding, opvoeding, begrafenis en bruiloft, werk enzovoort, over wat wel hoort en wat niet hoort..." (AN 28 april 1990)

Begin 1994 werd het project voor een Culturele en Sociale Databank bij UNOCA ingediend ter financiering. Het doel was het ontwikkelen van een gestructureerd en gebruikersvriendelijk aanbod van informatie op het gebied van de Arubaanse cultuur en de sociale sector in het land, waarbij de behoeften, interesses en wensen van de gebruiker centraal staan. In december 1994 werd het project goedgekeurd door UNOCA en werd een begin gemaakt met de implementatie ervan.

Al heel lang - vanaf 1987 - werd de noodzaak gevoeld over te gaan tot de automatisering van het boekenbestand en de ledenadministratie, waarbij een speciale Projectgroep Automatisering in maximaal vijf jaar de hele bibliotheek geautomatiseerd zou moeten hebben.
De noodzakelijke automatisering van de BNA om met de eisen van de moderne tijd mee te kunnen gaan, was een mijlpaal die de dienstverlening aan het publiek op een hoger plan heeft gebracht. De uitvoering ervan eiste een grondige voorbereiding van enkele jaren, waarbij de bibliotheekprocessen vanuit een andere optiek in kaart moesten worden gebracht. Daarbij was de inzet van het gehele personeel noodzakelijk, met name voor wat betreft hun bereidheid om af te stappen van de traditionele werkwijzen. De automatisering

De automatisering van de BNA gaat officieel van start met de eerste invoer van data in het Dynix-systeem in 1996 door Betty Goeloe ten overstaan van de Minister van Cultuur, de leiding van de BNA, de directie van UNOCA en automatiseringsdeskundigen van Dynix.
Bron: Bon Dia Aruba, aña 5, no 2359 (6 maart 1996)

Werkbezoek aan de Openbare Bibliotheek Doetinchem door de leiding en enkele afdelingshoofden van de BNA. V.l.n.r.: Directeur van de Openbare Bibliotheek Doetinchem, Susan de Lange, Irais Sankatsing-Nava, Astrid de Cuba-Britten, Ruth Melendez-Geerman, Lilian Semeleer, Michelle Boekhoudt-Roos en Judith Ling.
Bron. Fotocollectie Filiaal San Nicolas

van de BNA betekende tevens een reorganisatie van de bibliotheek, waarbij het personeel getraind moest worden en de organisatiestructuur moest worden aangepast. De infrastructuur voor de automatisering hield onder andere in de ruimten herordenen en klaarmaken voor de automatisering, de aanschaf en installatie van de server, computers, terminals en accessoires. Het gecompliceerde proces van automatisering verliep vlot zonder al te veel problemen. Hierdoor konden de normale activiteiten van de BNA, inclusief de jaarlijkse evenementen zoals het Kinderboekenfestival en de Luna Cultural gewoon voortgang vinden. De hulp van vrijwilligers was hierbij een welkome ondersteuning.

Eind 1995 brengen Irais Sankatsing-Nava en Susan de Lange een werkbezoek aan Nederland, met als doel bij de Gemeente Bibliotheek Utrecht het automatiseringssysteem te zien werken en om met Dynix Nederland de laatste afspraken met betrekking tot het automatiseringssysteem te concretiseren. De systeembeheerders Lilian Semeleer en Astrid de Cuba-Britten gingen zes weken stage lopen bij de Gemeente Bibliotheek Utrecht. Michelle Boekhoudt-Roos (Catalogusafdeling), Judith Ling (Filiaal San Nicolas), Ruth Melendez-Geerman (Volwassenen afdeling) en Ludwina Koolman (Uitleenbalie) volgden een training van twee weken op de Gemeente Bibliotheek Utrecht. In 1996 kreeg het voltallig personeel een cursus over automatisering bij Enseñansa pa Empleo. In 1998 werd er een inhouse training (Internet-Explorer 3.0) verzorgd door Enseñansa pa Empleo voor de personeelsleden werkzaam in de Inlichtingenbalies.
Op 24 januari 1997 werd de automatisering voltooid wat de ledenadministratie en de boeken die in de uitleen staan betreft. De Arubiana en de Schoolmediatheekdienst vorderen gestaag, het tweede is in 1999 al voor tweederde deel voltooid. Bij dit automatiseringsproject hoort ook de internetvoorziening, waarvoor de BNA veel medewerking heeft gekregen van de Setar die in oktober 1997 vijf computers doneerde, drie voor Oranjestad en twee voor San Nicolas. De Setar heeft de BNA steeds gesteund! Nu moeten de medewerkers nog getraind worden. Nieuwe technologie eist nieuwe kennis en vaardigheden. Er komt zo veel informatie ongeselecteerd op de mensen af. Hoe moet je daarmee omgaan?

Dat blijkt toch weer een nieuwe educatieve uitdaging voor de bibliotheek. Het fundament van het bibliotheekwerk was vanaf haar begin een opvoedende taak. De bibliotheek moet een baken en een rots zijn, niet moralistisch maar de bibliotheek is er en moet bepalen welke informatie wanneer en aan wie verschaft wordt. De bibliotheek wil in deze het onderwijs

ondersteunen, een plaats zijn waar studenten op kunnen terugvallen.

Zo heeft de bibliotheek een ideële functie die weliswaar alleen maar geld lijkt te kosten en niets materieels opbrengt, maar die wèl een investering in de toekomst inhoudt, een investering in de toekomst van het land en zijn mensen. Hier werken bibliotheek en onderwijs samen ten behoeve van de toekomstige leiders van het land. Ondanks alle technologie moet een bibliotheek er gewoon zijn en ze zal voorlopig ook niet wegvallen. De computer kan 'een lekker boek lezen' niet vervangen. Dan zou je als mens eerst moeten veranderen. De automatisering maakt de mens afhankelijk van elektriciteitsvoorziening. Automatisering is een hulpmiddel waar je creatief mee om moet gaan.

Leden en uitleen

Het ging sedert 1989 weer goed met de bibliotheek, temeer daar deze de laatste jaren nogal aan de weg timmerde. Zo werd er bijvoorbeeld op zondag 4 november 1990 een open house gehouden om leden aan te trekken, en pleitten enkele jongerenorganisaties als de Key Club, Leo Club en Rotaract Club op 23 september 1992 in het forum 'Biblioteca Nacional tin mas cu bo ta kere' voor meer en intensiever gebruik van de bibliotheek. De tentoonstelling 'Bibliotheek, de centrale schakel voor een geïnformeerde samenleving' werd eind september 1992 geopend door gouverneur Olindo Koolman. Dit soort activiteiten vanuit diverse hoeken deed de belangstelling voor de bibliotheek toenemen.

Het is tegenwoordig al lang niet meer zo dat alleen leden gebruik maken van de bibliotheek. Met name internet, de krantenzaal en de studiezaal worden veel door niet-leden gebruikt. Sinds de jaren negentig toen de bibliotheek naar buiten trad, is deze functie versterkt, vooral voor jongeren. Enkele cijfers. In 1990 bezochten 8057 mensen de studiezaal, in 1994 zelfs 10.492 en in 1996 10.711. De afdeling Arubiana trok in 1990 niet minder dan 1381 bezoekers, in 1994 was dat getal meer dan verdubbeld tot 2435, en in 1996 waren het er zelfs 3172 geworden! De krantenzaal trekt jaarlijks zo rond de negenduizend bezoekers. In 1994 maakten gemiddeld meer dan 650 personen per dag gebruik van een van de faciliteiten van de BNA. Lang niet iedereen van die bezoekers is lid. Uit een onderzoek van 1993 blijkt dat maar negentien procent van de bezoekers naar de bibliotheek kwam om boeken te lenen, zestien procent zocht informatie, elf procent kwam er om te studeren en vijf procent domweg voor de gezelligheid. (Los 1993: 34)

Voorlopig baart dat de bibliotheek nog weinig zorgen, temeer daar het

Op 25 juni 1997 vindt de eerste geautomatiseerde uitleen plaats door Ligia Eduarda.
Bron: Privé-fotocollectie van Astrid de Cuba-Britten

jaarlijkse abonnementsgeld van vijf gulden een weinig substantieel bedrag is voor de totale bibliotheekexploitatie. Daarvoor blijkt de boetepot meer bij te dragen, die sinds de automatisering, dagelijks aangevuld wordt met zo'n achthonderd gulden in Oranjestad en een zeshonderd gulden in de filialen. Er is daarom sinds de automatisering besloten tot verlaging van het lidmaatschapsgeld voor de jeugd van twee naar één florin. Sommigen willen het lidmaatschap zelfs geheel gratis, zoals op Curaçao. Van de andere kant kan één gulden nooit een reëel bezwaar zijn en lijkt het niet juist om een dienst volledig gratis aan te bieden. Wat je krijgt waardeer je immers niet? Nog steeds blijkt de jeugd de grootste groep onder de bibliotheekgebruikers.

Waren er in 1986 met het ingaan van de status aparte en na de financiële maatregelen die de regering op de bibliotheek had losgelaten slechts 8587 leden, toen de maatregelen ongedaan gemaakt werden, groeide de bibliotheek weer, zij het niet in de mate waarin men dat zou wensen. In 1990 waren er al weer 11.835 leden, en sindsdien heeft het ledental zich rond de tienduizend met uitschieters naar beneden en boven, gestabiliseerd. Als het ledenaantal in 1991 daalt tot 9940 is dat te wijten aan de aircoproblemen. In 1994 zijn er 11.669 leden, van wie in Oranjestad 6517, in San Nicolas 2754, via de bibliobus 2398. Verreweg het grootste deel is jeugdlid: 7129, van de tieners zijn 1757 lid en van de volwassenen 2783. Dit is slechts een illustratie uit het jaarverslag. Zo zouden van elk jaar getallen verschaft kunnen worden, want bibliotheekmedewerkers zijn nauwkeurige statistici.

In de jaren negentig worden er steeds meer boeken uitgeleend. Een paar getallen ter adstructie. In 1986 bedroeg de uitleen 213.425 banden, in 1990 waren dat er 261.191, in 1994 waren dat er 234.856 en in 1996 werden er 205.038 boeken uitgeleend. De uitleen stabiliseerde zich in de eerste helft van de jaren negentig dus zo tussen de tweehonderd- en tweehonderdvijftigduizend. Onderzoek in 1993 toont aan dat niet minder dan tachtig procent van de bibliotheekbezoekers bij voorkeur in het Nederlands las. Studieboeken werden meer gelezen dan romans. (Los 1993: 34-35) In 1994 vormden Nederlandstalige romans nog verreweg het grootste deel van de uitleen: 28.954, tegen 10.680 in bet Engels, niet meer dan 2127 in het Spaans, maar 194 in het Frans en hetzelfde aantal van 194 in het Papiamento. Van deze uitleen was 57% voor de jeugd en 43% voor volwassenen. Dit beeld geldt in grote lijnen eveneens voor de andere jaren.

Nog een paar cijfers. In 1997 bedroeg het totaal aantal uitleningen 213.427 en in 1998 zelfs 214.969 banden. De uitleen stijgt de laatste jaren fors.

De keerzijde van deze massale uitleenactiviteiten zijn de berichten en

aanmaningen die de bibliotheek steeds moet laten uitgaan om de uitgeleende boeken terug te krijgen. 'Per jaar worden 10.000 boeken (!) niet teruggebracht,' meldde de *Amigoe* van 24 juni 1997. De slecht gedisciplineerde leners - die er eveneens zijn - moesten jaarlijks met boetevrije maanden weer in het gareel gebracht worden. Door de automatisering kunnen ze beter getraceerd en beboet worden. Sinds 1997 zijn deze boetevrije maanden afgeschaft.

Filialen

Het filiaal te San Nicolas op de bovenverdieping van het Hulpbestuurskantoor voldeed al lang niet meer, maar het zou nog tot 1 september 1989 duren voor de officiële opening van Sucursal San Nicolas aan de Peter Stuyvesantstraat kon plaatsvinden. Het gebeurde in stilte, want er was geen geld voor festiviteiten! Naast de boekenuitleen organiseerde de bibliotheekafdeling exposities, lezingen, een leesprogramma, voorleesbijeenkomsten, het vertonen van educatieve video's en workshops waar gedichten en werkstukjes gemaakt worden.

Naast de openbare bibliotheek en haar filialen ontstonden er in de jaren tachtig en negentig eveneens enkele schoolbibliotheken, zoals die van Cristo Rey die op maandag 19 april 1993 geopend werd. Ook andere basisscholen hebben een eigen bibliotheek, zoals de Mariaschool, de St. Annaschool al sinds 1984, het Colegio Conrado Coronel, de Heilig Hartschool, Felipe Tromp, Rosario College en Oro Ubao. In mei 1993 werd er gewerkt aan een vernieuwde KIA-bibliotheek. In juni 1993 werd de nieuwe biblio-trailer in gebruik genomen. Met twee bibliobussen werden daardoor dertien scholen met ver over de tweeduizend kinderen bereikt.

Speciale activiteiten

De inleiding van het Jaarverslag 1994 - het enige dat de laatste jaren verscheen - schetste de ontwikkeling van de bibliotheek van een boekenuitleenpost tot een multifunctioneel centrum met een breed scala aan activiteiten, waar niet alleen boeken uitgeleend worden, maar ook audiovisueel materiaal, waar in de studiezaal gewerkt kan worden, waar kranten van hier en elders kunnen worden gelezen, maar waar tevens lezingen, workshops, exposities en cursussen georganiseerd worden en films vertoond. Om slechts het voorbeeld van dat ene jaar te geven. In 1994 waren er 42 activiteiten in de bibliotheek, wat dus neerkomt op een activiteit per week, en werd er 222 keer een ruimte ter beschikking gesteld van een of andere organisatie; en dat was dus nagenoeg elke avond. De medewerkers van de bibliotheek bekleden bewust diverse functies in de maatschappij om op die manier contact en voeling te houden met

Gebouw in de Peter Stuyvesantstraat waar het huidige Filiaal San Nicolas gevestigd is.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

Twee van de vijf computers met internetverbinding, die door SETAR aan BNA werden geschonken, worden op het Filiaal San Nicolas door het hoofd Judith Ling in gebruik genomen.
Bron: Diario, 8 april 1998

wat leeft in de samenleving. Daarbij wordt wel gekeken naar samenhang met de positie van de bibliotheek in de maatschappij. Zo is de bibliotheek vertegenwoordigd in uitgeverij Charuba, Stichting Monumentenzorg, Fundacion Museo Arubano, Asociacion di Periodismo Arubano (APAR), Fundacion di Limpieza en Aruba Scholarship Foundation, om slechts een aantal van deze organisaties te noemen.

De bibliotheek is een veelzijdig centrum van cultuur, niet alleen de grote C maar ook folklore, ook carnaval e.d. De bibliotheek is heel bewust laagdrempelig. Nooit doet de bibliotheek elitair de deuren dicht. Allerlei vormen van nuttige en aangename ontspanning vinden gastvrij onderdak. Heel populair zijn de door de bibliotheek georganiseerde *concierto di siglo* geweest, waar Padu Lampe, Dominico Herrera en Norman Moron, als vertegenwoordiger van Edgar Palm, gezamenlijk optraden.

Het is zo langzamerhand traditie geworden dat veel nieuw literair werk in de bibliotheek gepresenteerd wordt met een tradionele *bautismo* of een culturele avond.

De bibliotheek heeft ook zelf uitgaven en producties verzorgd, zoals films over boeken en lezen door Ito Tromp, Belkis Flores, en uitgaven *Conserbe di Biblioteca*, *E bestia di buki* (1990) en over Padu del Caribe. Oorspronkelijk is het nog de bedoeling geweest een klein drukkerijtje aan de nieuwe bibliotheek te verbinden, maar dat is nooit van de grond gekomen.

Luna cultural

De sinds 1982 inmiddels traditie geworden literair culturele septembermaand werd ook na de status aparte voortgezet. Elk jaar werd een bepaald thema gekozen. Zonder op elk jaar afzonderlijk in te gaan, een paar voorbeelden. In 1986 stond het Papiamento als thema centraal. Er werd *arte contemporaneo* tentoongesteld en er was een forum over het Papiamento georganiseerd. In 1990 stond de multi-culturaliteit van het eiland centraal onder het motto 'Cada pais y su cultura; influencia di diferente pais riba nos propio cultura'. In 1992 was de luna cultural gewijd aan de bibliotheek zelf: 'Bibliotheek, de centrale schakel voor een geïnformeerde samenleving'. Met dit thema en een expositie werd gevierd dat de bibliotheek al weer tien jaar in het nieuwe gebouw was gehuisvest! In 1993 stond de vertelkunst en de orale literatuur centraal, in 1994 de muziek in verleden, heden en toekomst, in 1995 de onderlinge tolerantie en in 1998 was er aandacht voor Arubaanse dans en literatuur.

Nana

Van 12 tot 17 mei 1992 organiseerde de Amsterdamse stichting NANA (Nederlandse Antillen, Nederland, Aruba) het eerste Nederlandse Film- en

Boekenfestival voor volwassenen. Bibliothecaris Alice van Romondt was voorzitter van de werkgroep Aruba. Tijdens het festival deden Arubaanse auteurs mee aan een panel over leesbevordering. Gouverneur mr. Olindo Koolman opende het festival met onder meer de woorden:

> "Ik juich, mede door de achterstand van de Nederlandse cultuur en taal, het initiatief toe dat het lezen van goede boeken door de jeugd wordt bevorderd, zonder daarbij inbreuk te doen op het Papiamento. De literatuur heeft het in de concurrentiestrijd met de computer en de video helaas verloren. Daarom hoop ik dat dit project vele uren van lees- en kijkgenot teweeg zal brengen." (*Amigoe* 13 mei 1992)

In het kader van dit festival werd er op 8 mei 1992 een eerste Café Literario in de La Nota pianobar gehouden, georganiseerd door de BNA, het Idila en Uitgeverij Charuba. Al op 6 juni 1992 vond er een tweede bijeenkomst plaats, waarna dit literaire café een tijdlang populair was. Inmiddels heeft Donny Lacle de organisatie en vindt iedere laatste zondag van de maand een culturele bijeenkomst met muziek en van tijd tot tijd eveneens voordracht in Manchebo Beach plaats.

Vakantieleesprogramma

Van 7 tot 11 november 1988 werd, op initiatief van Mc Donald's samen met de BNA, een kinderboekenweek georganiseerd onder het motto 'Ban sera conoci cu nos buki', met inleidingen, muziek en interviews van Josette Daal en Frances Kelly over uitgeverij Charuba. Het jaar daarop werd er een griezelweek, een 'Siman di spanto' georganiseerd, waarna in 1990 de multi-culturaliteit volgde, hetzelfde thema als voor de volwassenen in september: 'Diferente hende, diferente cultura'. In 1992 brachten 'Piraten en andere bandieten' de bibliotheek een bezoek.

KBF-NANA

Onder het thema 'Vriendjes, maatjes, kameraadjes (Amigo y mas amigo) werd van 12 tot 19 november 1993 het eerste Kinderboek- en filmfestival gehouden. De kinderboekenweek werd opgedragen aan Miep Diekmann.

> "Centraal staat de interactie tussen ouders, kinderen, onderwijs, schrijvers en boeken. De bedoeling is dat de ouders van de schoolgaande jeugd ook betrokken raken bij het lezen en zich daarbij realiseren hoe belangrijk lezen is voor de ontwikkeling van ieder kind." (*Amigoe* 28 augustus 1993)

Vanaf dit jaar is het festival een jaarlijkse traditie geworden, waarbij de bibliotheek als centrale plek van organisatie en activiteiten fungeert. In de bibliotheek vindt de opening plaats en worden er lezingen en exposities

Arubaanse literatuur in 'luna cultural'

ORANJESTAD — September is een culturele maand in de Biblioteca Nacional te Oranjestad. De eerste twee donderdagen werd aandacht besteed aan dans en ballet, eergisteren was de eerste lezing over Arubaanse literatuur. Wim Rutgers heeft een dictaat samengesteld waaruit hij en Victor Mathilda gedichten voordroegen. Rutgers ging verder in op het Indiaanse verleden in de Arubaanse literatuur. Donderdag de 24e is de tweede lezing.

Op de jaarlijkse Luna Cultural geeft Wim Rutgers in 1998 een workshop over de Arubaanse literatuur.
Bron: Amigoe, 19 september 1998

Auteurs en genodigden bij de opening van het Kinderboeken- en Filmfestival 1996.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

gehouden. De bibliotheek werkt hiertoe nauw samen met het Instituto di Cultura, de Directie Onderwijs, het IPA, alle participerende scholen en de plaatselijke boekhandel. Op het festival gaan film en boek samen en vindt er een ontmoeting plaats met auteurs die vertellen en voorlezen. Na een aanvankelijk sterk op het Nederlands gericht programma, is langzamerhand een driedubbel driesporenbeleid ontwikkeld, waarbij auteurs van Aruba, de Nederlandse Antillen en Nederland worden uitgewisseld, waar aandacht is voor de drie talen Papiamento, Engels en Nederlands, en waarbij naast de lezingen en presentaties ook boekschenkingen plaatsvinden en jaarlijks een speciaal voor het festival vervaardigd boek gepresenteerd wordt.

In 1993 componeerde dichter Hubert Booi een speciaal festivallied voor dat jaar. Ito Tromp vertaalde het door Max Velthuys geschreven boekje *Kikker verliefd* in het Papiamento tot *Dori ta namora*.

Telkenjare wordt het Nederlandse kinderboekenthema gevolgd in aan de Arubaanse situatie geadapteerde vorm. Een voorbeeld. In 1996 werden er in de Nederlandse Antillen en Aruba door dertig auteurs 1117 lezingen gegeven op 215 scholen aan ongeveer 35.000 leerlingen, en 37 films vertoond in ongeveer 140 voorstellingen.

Leesbevordering

Traditioneel klaagt 'men' zo vaak dat er zo weinig gelezen wordt, maar toen enkele IPA-studenten in 1995-1996 een onderzoekje verrichtten, bleek het dat er wel degelijk ouders zijn die voorlezen en die boeken voor hun kinderen kopen. Vooral moeders blijken lezen wel degelijk belangrijk te vinden en brengen hun kinderen naar de bibliotheek en zorgen ervoor dat deze lid worden en boeken lenen en lezen. Van auteurs die aan het kinderboekfestival meedoen, blijken veel boeken te worden gekocht en aan kinderen aan het eind van het jaar met de feestdagen cadeau gedaan. Kinderen vinden het leuk een boek te hebben van een auteur die ze ontmoet hebben en kennen.

In de grote vakantie, maar ook op andere momenten in het jaar, worden er in en rond de bibliotheek activiteiten voor leesbevordering en ontspanning georganiseerd voor de kinderen die niet of niet lang op vakantie naar het buitenland gaan. Hamburgergigant Mac Donald's sponsort een vakantie-leesprogramma waarbij kinderen een bepaalde hoeveelheid boeken lezen. Er worden activiteiten georganiseerd voor kinderen van 4-7 jaar en 8-12 jaar, waaraan honderden kinderen meedoen. Er wordt niet alleen leesbevorderend werk verricht, maar er zijn ook diverse inleidingen over onderwerpen waarin de jeugd geïnteresseerd is. (*Bon Dia Aruba* 18 juli 1995) In de vakantiemaand die traditioneel de slechtste leesmaand bleek, gaan de bibliobussen, nu ze de scholen niet hoeven te bezoeken, de districten in met leesbevorderingsactiviteiten. Sinds 1993 worden er gedurende de vakantie filmavonden in het openluchttheater achter het bibliotheekgebouw

Hoofdstuk 8

Van uitleendepot naar informatiecentrum De bibliotheek als centrum van leescultuur

> "Het hoofddoel van de Biblioteca Nacional Aruba is het bevorderen van het vrije verkeer van informatie in de samenleving door informatie te verwerven, te ontsluiten, beschikbaar te stellen en te distribueren." (*Beleidsvoornemens en basisraming 2000; Biblioteca Nacional Aruba*, 1999: 1-2)

Het woord bibliotheek betekent bewaarplaats van boeken, maar op Aruba is ze als cultureel centrum altijd al meer geweest en is ze na de status aparte nog veel meer geworden dan dat ene aspect. Een missie-statement van de bibliotheek verwoordt de maatschappelijke taak en functie van een moderne bibliotheek als volgt:

> "informatie te verschaffen door datgene wat een samenleving produceert aan handschriften, gepubliceerd materiaal (boeken, tijdschriften, kranten, verslagen, rapporten, kaarten etc.) en publikaties in andere vormen (inclusief grammofoonplaten en audiovisueel materiaal) te verzamelen, te ordenen en ter beschikking te stellen van een ieder, ongeacht de godsdienstige overtuiging, de politieke gezindheid of de maatschappelijke stand van de gebruiker. (...) De openbare bibliotheek voert daarom het beginsel van vrije meningsvorming en vrije meningsuiting hoog in haar vaandel en levert derhalve een belangrijke bijdrage tot een versterking van de democratie. Voor een goed geïnformeerde samenleving is een goed ontwikkeld bibliotheekwezen dat een brede en geaktualiseerde kollektie bezit of er toegang toe heeft een onontbeerlijke voorwaarde." (Bibliotheek 1992: 9)

Met de faciliteiten van het gebouw aan de Madurostraat kan de bibliotheek haar veelzijdige sociaal-culturele taak in het Land Aruba voldoende uitvoeren, wat niet wegneemt dat er geen wensen meer zouden zijn voor de toekomst. Het managementteam laat er geen twijfel over bestaan, dat er nog heel wat werk te verzetten is.

Op Curaçao is de Biblioteka Publiko Korsou geprivatiseerd. Zou dat op Aruba ook moeten gebeuren? Er is wel een rapport over privatisering van de

Bibliotheekpersoneel viert Dag van de Bibliotheek, 20 januari 1996.
Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

bibliotheek opgesteld. Maar de meningen onder de medewerkers zijn verdeeld. Bibliotheekwerk is toch een taak van de overheid? En als je privatiseert ben je toch afhankelijk van overheidssubsidie. Een voordeel zou kunnen zijn dat de bibliotheek besluitvaardiger wordt en de beslissingslijnen korter zullen zijn. Verzelfstandiging geeft misschien wel meer eigen armslag. Men is er bepaald nog niet uit.

De bibliotheekmedewerkers hebben de laatste jaren veel aan publiciteit gedaan. Zo werd er al op 21 april 1987 het tv-programma 'Biblioteca mas cu lesa buki so' vertoond. Zo zijn de medewerkers heel gericht naar de buurtschappen getrokken om voorlichting te geven en te helpen met het opzetten van exposities en dergelijke. De respons was zó goed dat men met het beperkte aantal medewerkers dreigde vast te lopen in eigen succes. Met behulp van Roy Colastica uit Curaçao is de bibliotheek met een sociaal programma naar bejaarden, naar Stichting Alcohol Misbruik Bestrijding Aruba (SAMBA) en Korrektie Instituut Aruba (KIA) geweest. Dat zou vaker moeten gebeuren, maar begaafde vertellers en voordragers als Roy zijn zeldzaam!

De bibliotheek zou graag met de bibliobus in de avonduren de buurten ingaan om daar ook de volwassenen te bereiken. Maar dat zou betekenen dat er voor de truck een extra oplegger aangeschaft zou dienen te worden, waarin een aparte collectie kan worden geplaatst. Het is onbegonnen werk om de jeugdcollectie iedere dag om te wisselen met een speciale collectie voor volwassenen. Met slechts een truck kan dat niet anders. Maar het lukt nog niet geld voor een dergelijke extra oplegger te krijgen.

Boeken moeten volgens het UNESCO-adagium naar de mensen toe. In San Nicolas is het gebruik van de bibliotheek, ook door de scholen, stabiel te noemen. Er zou nagedacht moeten worden hoe in San Nicolas uitbreiding mogelijk is, want de ruimte is momenteel veel te klein. In feite zou de bibliotheek daar over het hele gebouw moeten kunnen beschikken in plaats van het gedeelte dat nu in gebruik is. Er is een tekort aan opslagruimte voor boeken en ruimte voor activiteiten. Het district Noord is de laatste jaren erg gegroeid en misschien zou daar een dependance van de bibliotheek moeten komen. Met name de bejaarden zouden benaderd moeten worden.

De bibliotheek is nu begonnen met internet. Dat zou geëvalueerd moeten worden. Er zou ook eigenlijk een aparte ruimte voor internet moeten komen. Een nationale bibliotheek heeft tot taak de nationale bibliografie bij te houden en een centrale catalogus. Die zouden door middel van internet toegankelijk moeten zijn. Ook in de contacten met bijvoorbeeld Curaçao, zouden op deze wijze bestanden en gegevens moeten kunnen worden

uitgewisseld. Ook aan de Caraïbische databank zou gewerkt moeten worden, vooral wat de zo genoemde moeilijk toegankelijke grijze literatuur betreft. Maar het ontbreekt de bibliotheek aan mankracht. De Aruba Quality Foundation schonk de bibliotheek een collectie, evenals de UNESCO en de Vereniging Nederlandse Gemeenten. Maar er is geen ruimte om ze op te slaan. Dit bibliotheekgebouw gaat al weer bijna twintig jaar mee en is feitelijk al weer te klein. Er zal in de hoogte bijgebouwd moeten worden. Maar vooral menskracht is de bottleneck, zoals de expertise voor het opbergen en beheren van specifieke collecties.

De Arubiana moet nog sterk uitgebreid worden, maar deze afdeling kampt wel met het grootste ruimtegebrek. Voor de paar centimeter die er nu nog over is, liggen de boeken al lang in het magazijn te wachten. Het magazijn zelf is tjokvol. Vooral vanuit het onderwijs dat de laatste jaren steeds sterker Arubaniseert, is de vraag naar Arubiana gestegen. Middag aan middag zit de zaal compleet vol. Daar moet nu nodig wat aan gebeuren, want de Arubiana, de boeken en cultureel-intellectuele voortbrengselen van het eigen land, moeten de trots van het land zijn. Misschien zou het zelfs beter zijn als daar een eigen gebouw voor werd opgericht, bijvoorbeeld tegenover de bibliotheek aan de Madurostraat. Zo zijn er nog heel wat wensen. Maar dat is inherent aan een levende organisatie die niet tevreden is met wat bereikt werd in het heden, maar die een open oog voor de toekomst richt.

In vijftig jaar is de bibliotheek een lange weg gegaan dank zij de inzet van de medewerkers die het bibliotheekwerk hebben vormgegeven zoals het nu is. Laten we hen daarom in de personen van bibliothecaris Johan Hartog en bibliothecaris Alice van Romondt, die beiden zo lang en zo intensief zich hebben ingezet voor onze nationale bibliotheek, het laatste woord gunnen.

In 'Bibliotheken en leesgewoonten' schrijft Johan Hartog (1977: 152): "Wij willen besluiten met een opmerking in lichte toets. Over iets wat laat zien hoe inspirerend een bibliotheek soms werkt. Toen wij jaren geleden lang na sluitingstijd eens een inspectiebezoek brachten aan het aan onze zorgen toevertrouwde gebouw onder meer om de daar aanwezige werksters te controleren, vonden wij in de leeszaal de schoonmaaksters, keurig de schoenen uit en de zwabbers aan de kant, languit op de leestafel: ze lagen beide te ... lezen."

Het is verteld in de stijl van toen, maar geldig ook voor de tegenwoordige tijd: de fascinatie van lezen. Alice van Romondt gunnen we tot slot een dubbelcitaat: "De Biblioteca Nacional Aruba heeft een veelzijdige taak op een klein maar

ingewikkeld gestructureerd eiland. Ze heeft aandacht voor de culturen van de verschillende 'herkomstlanden' van de meer dan veertig nationaliteiten die op ons eiland wonen. Ze is naast Nationaal Informatiecentrum ook Wettelijk Depot. Ze leent boeken uit aan volwassenen, jongeren, kleuters, blinden (het gesproken boek), aan gevangenen en zieken. Ze informeert het Onderwijsveld, de Overheid, het Bedrijfsleven, maar ook hobbyisten, specialisten, keutelaars, onderzoekers, boekenwurmen, zowel als vele nieuwsgierige toeristen. Ze verzorgt componenten gerelateerd aan de behoeften aan informatie, communicatie en ontspanning in onze maatschappij, die geordend worden in onze organisatie. (..) Zoals in de bekende Compa Nanzi verhalen de kleine spin de maatschappelijk sterken steeds weer te slim af is, zo moeten we in ons bibliotheekwerk oproeien tegen de stromingen die in de leesbevordering weinig direct economisch gewin zien. Maar als een spin heeft de nationale bibliotheek haar web geweven om met een net van draden de leesbevordering te kunnen verwezenlijken. We zijn een levendig centrum van activiteiten dat ondanks de stille concentratie die het lezen eist zijn vensters volledig heeft opengezet voor het maatschappelijke straatrumoer om op een weliswaar klein eiland veelzijdig toch actief en stimulerend bezig te kunnen zijn." (Coomans-Eustatia 1994: 262, 266)

Biblioteca ta di oro, de Biblioteca Nacional Aruba met haar voltallig personeel bij de viering van vijftig jaar BNA op 20 augustus 1999.

Bron: Fotocollectie Arubiana/Caribiana, BNA

Literatuuropgave:

Alofs, Luc, Wim Rutgers en Henny E. Coomans (red.)

1997 *Arubaans Akkoord; Opstellen over Aruba van vóór de komst van de olieindustrie*. Bloemendaal/Den Haag: Stichting Libri Antilliani/Kabinet van de Gevolmachtigde Minister van Aruba

Beleidsnota

1986 *Beleidsnota 1986-1990.* Biblioteca Nacional Aruba [ongepubliceerd document Arubiana 637]

Beleidsvoornemens

1999 *Beleidsvoornemens en basisraming 2000; Biblioteca Nacional Aruba.* Oranjestad: Biblioteca Nacional Aruba

Bibliotheek

1992 *Bibliotheek: de centrale schakel voor een geïnformeerde samenleving.* [ongepubliceerd rapport; Arubiana 921]

Bosch, G.B.

1829-1836 *Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika.* Utrecht: L.B. Bosch

Brada, W

1946 *Kerkgeschiedenis van Aruba*. Curaçao: Uitgave van het Bisdom

Coomans-Eustatia, Maritza

1994 *De horen en zijn echo; Verzameling essays opgedragen aan dr. Henny E. Coomans ter gelegenheid van zijn afscheid van de Universiteit van Amsterdam op 9 september 1994.* Bloemendaal/Amsterdam: Stichting Libri Antilliani/Zoölogisch Museum

Croes, Lourdes B.

1989 *The availability of information and publications in the Dutch speaking Caribbean.* Jamaica: Paper presented at the XXth conference of the Assocociation of Caribbean University, Research and Institutional Libraries, april 23-29

Dietzer, Gall J.
1995 *Biblioteca Nacional di Aruba; The Public Library of Aruba.* [ongepubliceerd rapport; Arubiana 1249]

Durrant, Fay
1987 *National Information System, Proposals for Development 1998-1992.* [Intern Rapport]

Foster, Barbara
1979 *Curaçao and Aruba-Libraries in the Sun.* Wilson Library Bulletin, june: 704-707

Geurs, H.
1982 'Trefpunt van opvoeding cultuur en ontspanning' (*Amigoe* 13 VIII 82);

Hartog, Johan
1953 *Aruba zoals het was, zoals het werd.* Oranjestad: De Wit Stores [heruitgave 1980 door Van Dorp Aruba n.v.]
1977 'Bibliotheken en leesgewoonten' in: R.A. Römer: *Cultureel mozaïek van de Nederlandse Antillen; varianten en constanten.* Zutphen: De Walburg Pers
1992 *Het gedrukte woord in de Nederlandse Antillen en Aruba.* Zutphen: De Walburg Pers

Hees, Pieter van & Hugo de Schepper
1995 *Tussen cultuur en politiek; het Algemeen Nederlands Verbond 1895-1995.* Hilversum-Den Haag: Uitgeverij Verloren en Het Algemeen Nederlands Verbond

Hermers, Eef
1992 'In onze bibliotheek kán en mág alles'; Onder stimulerende geest van dr. Johan Hartog; 'bibliotheek gonsde als bijenkorf'. *Amigoe-Ñapa* 30 mei

Jaarverslag 1994
1995 *Biblioteca Nacional Aruba; Jaarverslag 1994.* Oranjestad: BNA

Krafft, A.J.C.
1949 Aruba's Gouvernementsboekerij en Openbare Leeszaal. *B/N* 19 augustus; *Amigoe* 20 augustus

Laclé, Donny
1994 Nationale bibliotheek uitgegroeid tot waar cultureel centrum; uit haar voegen gegroeid en dringend toe aan uitbreiding! *B/N* 22 januari

Lampe, W.F.M.
1971 *Buiten de schaduw van de gouverneurs*. Oranjestad: De Wit Stores n.v.

Los, Frank
1993 *Organisatiebeschrijving en onderzoeksrapport van Biblioteca Nacional Aruba*. [scriptie Hanzehogeschool Groningen; Arubiana 909]

Oltheten, Th.H.
1978 *Communicatie in de Nederlandse Antillen; achtergronden van een mediabeleid*.

Opening
1949 Opening van de Openbare Leeszaal en Gouvernementsbibliotheek op Aruba. *B/N* 30 augustus

Oranje
1948 *Oranje en de zes Caraïbische parelen*. Amsterdam: J.H. de Bussy

Reinders, Alex
1996 *Media en communicatie in Curaçao*. Stichting ABC-advies, nr. 84

Reumer, Dick
1980 *De openbare bibliotheken op de Antillen; verslag van een werkbezoek*. Den Haag: NBLC

Rutgers, Wim
1982 'Alice van Romondt: aandacht voor jeugd; nieuw service-pakket in Biblioteca Publico' (*Amigoe* 31 VIII 82);

1987 'Arubaans informatie-centrum; Antiyana officieel geopend voor publiek' (*Amigoe* 11 VII 87);
1989 'Arubaanse bibliotheek spil van cultureel leven; bij viering van 40-jarig bestaan' *Amigoe-Ñapa* 28 oktober
1994 *Schrijven is zilver, spreken is goud. Oratuur, auratuur en literatuur van de Nederlandse Antillen en Aruba.* Dissertatie Universiteit Utrecht
1996 *Beneden en boven de wind; literatuur van de Nederlandse Antillen en Aruba.* Amsterdam: De Bezige Bij

Servicio Informativo di Aruba
1971 *Openbare Leeszaal en Boekerij van Aruba 1950-1970.* Aruba: Servicio informativo di Aruba (AVD)